

Bizden Biri
(Çveneburi)

AHMET ÖZKAN

(MELAŞVİLİ)

Bizden Biri
(Çveneburi)

AHMET
ÖZKAN

(MELAŞVİLİ)

AHMET ÖZKAN

Bizden Biri (Çveneburi)

Yazarlar

Kevser Ruhi

Ercan Eroğlu

İlke Öztürk

Tasarım

Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım

Baskı

Altan Matbaası

www.altanmatbaacilik.com

1. Baskı, Ağustos 2021, 1000 Adet

© Bu yayın bir kamu malıdır. Bir kısmından veya tamamından alıntı yapılabilmesi ve çoğaltılabilmesi için Kalkınma Atölyesi'nden izin alınmasına gerek yoktur.

KALKINMA
ATÖLYESİ

www.ka.org.tr

info@ka.org.tr

[kalkinmatolyesi](https://www.kalkinmatolyesi.com)

Çankaya Mah. Üsküp Cad. 16/14 Çankaya - Ankara, Türkiye / +90 (553) 211 38 97

i  i n d e k i l e r

ÖNSÖZ	4
SUNUŞ	6
AHMET ÖZKAN (KISA YAŞAM ÖYKÜSÜ, KOÇBAYIR KÖYÜ, MUHACİRLİK OLGUSU)	8
Bizden Biri (Çveneburi)	
AHMET ÖZKAN	13
Ahmet Özkan'ın Hayriye Köyü ve Hayriyelilerle Tanışması, Evliliği.....	22
Dernek ve Kooperatif Çalışmaları.....	25
Orta Doğu Teknik Üniversitesi Köyde!.....	34
Hayriye Köyü'nde Kooperatif Çalışmaları ve Hayriyelilerin "Acı Vatan Almanya'ya Göçü"	36
Kültürel Çalışmalar.....	43
Siyaset Yapmak (!).....	49
AHMET ÖZKAN KRONOLOJİSİ	68
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	73

Ö n s ö z

Nar kentinde bir incir buldum. Narı da inciri de övmek isterim. Anam her kışın en karanlık noktasında, eve girerken bir nar atardı yere, bütün gücüyle; parçalanıp iyice dağılsın diye. Evin beti bereketi niyetine... Ardından hızla süpürüp silerdi ortalığı. Bir iki gün sonra, narın patladığı yerden çok uzakta incecik bir çıtırtı duyduğum olurdu ayağımın altında. Ne kadar dağılmışsa nar taneleri, o kadar iyiydi. Topladıktan sonra söyledim anneme, sevin sin diye...

Bilge Karasu, Narla İncire Gazel

Yeryüzüne serpil en nar tanelerinden biriydi Ahmet Özkan, dünyanın beti bereketi artsın diye... Bu nar tanelerinden biri Ahmet Özkan, biri de Faik Ertan'dı. Hayriye köyü çok şanslıydı ki kendi kısmetine bereketli iki nar tanesi aynı zaman diliminde denk düşmüştü.

Kafkaslardan göçle hiç bilmedikleri gurbete düştüklerinde "93 harbi" sonrası yokluğun ve yoksulluğun ortasında makûs talihleri yaver gitmişti. Onların önderliği sayesinde Hayriye Köyü, örnek toplum kalkınması çalışmalarıyla ülkenin ve belki de dünyanın nadir köylerinden biri olmuştur.

Her yaz meralarında çobanlık yaptığım, tarlalarında orak tuttuğum, demet bağladığım, harman yaptığım, atalarımın yeni yurdu, benim ata yurdum Hayriye Köyüne ilişkin tutkulu sevgim, Ankara Üniversitesinde yüksek lisansımı halk eğitimi alanında yapmama, tezimi "Halk Eğitimi Açısından Hayriye Köyü Toplum Kalkınması Örneği"ni yazmama vesile oldu. Tezimi yazarken merhum Faik Ertan'ın bilgece desteğini ve bana sağladığı kaynakları unutamam. Köyümüzün geçmişten geleceğe serüvenini anlatırken ve dokümanları verirken "bunları yazmalısın, unutulup gitmemeli" derdi. Şimdi bu kitabı yazarken O'nun bana verdiği kaynakları değerlendirmeye fırsatını ve vasiyetini yerine getirme olanağını bulmuş oluyoruz.

Mücadele insanı E. C. Guevara *"Peşinden gidilebilecek cesaretin varsa bütün hayallerin gerçek olabilir"* der. Ahmet Özkan hayallerini gerçeğe dönüştürebilecek kadar cesur bir insandı.

Tarih yapmakla tarihi yazmak ayrı şeyler. Biz bu çalışmada kısmen Hayriye Köyü'nün tarihini anlatırken Hayriye Köyü'nün tarihini yazanların başında gelen Yüksek Mimar Ahmet Özkan'ın kişisel tarihini yazmaya çalıştık. Hayriye Köyü'nün toplum kalkınması çalışmalarında Ahmet Özkan'ın yaşam öyküsünün izini sürmeye çalıştık. Bu cümlelerin tersi de doğrudur. Çünkü O'nun hayatı özelde Hayriye Köyü'ne genelde ise "büyük insanlık ailesine" adanmış bir hayattır.

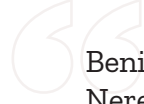
Çalışmayı yürütürken lojistik destek sağlayan babam Ahmet Eroğlu'na, kardeşim Nurcan Karagün'e, çalışmayı inatla ve sabırla destekleyen Ertan Karabıyık'a, Hayriye Köyü ile ilgili yürütülen çalışmaların basım sürecine gönüllü olarak katkı sunan Kurtuluş Karaşın'a, Özlem Zehir'e, Seda Mutluer'e, çalışma sürecinde arşivini koşulsuz paylaşan ve çalışmayı sabırla destekleyen Özden Suvat'a, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen Hayriye Köyü'nün erdemli insanları Ergün Atabay ve Erol Cengiz'e, belki de 30 yıla yakın bir süre boyunca arşivin özenle muhafaza edilmesinde sabır gösteren Annem (merhum) Fatma Eroğlu'na, her an ve her zaman bana yoldaşlık eden, kimi zaman yol gösteren eşim Çiydem'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu kitabın önemli bir bölümünü kaleme alan, sanatçı kimliğiyle Türk ve Gürcü edebiyatına önemli katkılar sunan Kevser Ruhi'ye araştırma ve yazım sürecinde bizlere fikri ve teknik destek sunan ODTÜ Sosyoloji Bölümü 4. sınıf öğrencisi İlke Öztürk'e bir vasiyetin ve düşün gerçeğe dönüşmesine sağladıkları emek ve çaba için minnettarım.

Çalışmanın kitaplaştırılmasına katkı sunan ve bizlere inanarak destek sağlayan kitabımızda isimleri yer alan tüm Hayriyelilere içtenlikle teşekkür ederiz.

Ercan Eroğlu

Sunuş

Benim öykümü uyanınca yazarlar,
Nerede kalmıştım or'dan yazarlar.

Özdemir Asaf

Ahmet Özkan'ın ardından şimdiye dek yazılan ve anlatılanların büyük çoğunluğu Gürcü kültürüyle ilgili faaliyetleri ve Gürcü kültürüne yaptığı katkıları üzerinden olmuştur. Bu bağlamda derlenen yaşam öykülerinde Gürcü kimliğiyle ilgili kesitlerin ön planda olduğunu görürüz. Türkiye'de yaşayan Gürcülerin kökleriyle bağlantı kurmalarında büyük etkisi olduğu, kültürel anlamda bir uyanışa vesile olduğu öne çıkartılır; ama mesleki ve sosyal bakımdan yaptıkları daha az anlatılır. Türkiye'de yaşayan Gürcüler açısından elbette ki iz bırakan çalışmalar yapmış ve Gürcü toplumu üzerinde yadsınamayacak derecede etkili olmuştur. Ancak bir başka yönü vardır ki bundan söz etmeden geçmek, hikâyeyi ana renklerinden mahrum bırakmak olacaktır.

Ahmet Özkan bir toplum adamıydı. Eğitim ve öğretim hayatı Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Cumhuriyet ışığının aydınlığında şekillenmiştir. Doğduğu köy olan Koçbayır, kurulduğu günlerde de daha sonraları da okur-yazar sakininin çok olduğu, -halen de insanların eğitim düzeyinin yüksek olduğu- bir yerleşim birimidir. 1920'li yılların sonunda bir dağ köyünde çok çocuklu bir ailenin evladı olarak ilkokul için köyden çıkıp başka ilçeye, lise için İzmir'e, sonra da üniversite okumak için İstanbul'a gitmesi, ailenin bulunduğu ortamda geniş bir görüş açısı olduğunun; rehberlik ve önderlik edecek yol gösterici kişi ve unsurların bulunduğu kanıtı olsa gerek. Büyük bir kurtuluş savaşı verdikten sonra yoklukların ve yoksunlukların birlikte paylaşıldığı bir ülkede geçen çocukluk, yaşdaşı birçok kişiye olduğu gibi Ahmet Özkan'a da çalışkanlık, diğerkâmlık ve kıymet bilmek yetisi vermiştir. Hayriye köyünden yakın dostu Hayri Hayrioğlu'nun deyiimiyle Ahmet Özkan, "insancıl düşünceler bakımından emsalsiz bir kişiydi."

Evliliği nedeniyle yakın bağ kurduğu Hayriye Köyü de Ahmet Özkan'a, insanların yararına olacak hayallerini gerçekleştireceği bir alan ve bu hayallerine ortak ola-

cak dostlar, dostluklar sunmuştur. Mesleki bilgi ve birikimini Hayriye Köyü'nün ekonomik ve sosyal bakımdan kalkınmasına adanmış bir gönül insanıdır Ahmet Özkan. 1962 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi ile bağlantıya geçerek Hayriye Köyü'nün topografik incelemesini yaptırmış, köyün haritalarını çizdirmiştir örneğin. Köyün yol sorununun çözülmesinde, evlere içme suyu bağlatılması ve köye elektriğin getirilmesinde önemli rol oynamıştır. Okulun, caminin onarılmasını sağlamış, köyde bir kültür evi kurulması fikrini ortaya koyarak kuruluş için ilk adımları atmıştır. Köy merasının bir bölümünün ıslah edilmesiyle o arazide meyve bahçeleri yapmak, ilgili devlet kurumlarıyla görüşüp işbirliği yaparak tarım ve hayvancılık alanında ileri adımlar atmak da Ahmet Özkan'ın Hayriye Köyü özelinde planladığı, uygulattığı, gerçekleştirdiği çalışmalarındandır. Bir köyün gelişmesindeki çabaları yerli ve yabancı bilim insanlarının dikkatini çekmiş, Hayriye örnek köy olarak birçok incelemenin konusu olmuştur.

Ahmet Özkan'ın gerçekleştirdiği işler ve projeler arasında Gürcü kültürüne olan katkıları ayrı bir başlık altında toplanmayı hak etmektedir. Kaldı ki bu konuda yazılmış birçok makale ve kitap bulmak mümkündür. Ancak Ahmet Özkan'ı anlatırken sadece bu yönünden söz etmek, kişiliğinin yalnızca küçük bir parçasını ortaya koymak olur. O nedenle bu çalışma içerisinde Gürcü kültürünün çoğunlukta olduğu kültürel faaliyetlerden de söz etmekle birlikte, daha ziyade ekonomik ve toplumsal bakımdan Hayriye Köyü'ne yaptığı katkılar ele alınacaktır.

Ahmet Özkan, 12 Eylül'ün ayak seslerinin iyiden iyiye duyulduğu karanlık günlerde maalesef bir faili meçhul cinayete kurban gitti. Yaptıkları kaldı ardından ve yapacağı daha bir sürü iş...

Konumuz, dünya üzerinde var olduğu 58 yıllık yaşamı boyunca tevazu içinde yaşamış, insancıl ve barışsever düşünceler taşımış, başkalarına yararlı olmayı ilke edinmiş ve bildiklerini etrafına öğretme gayreti içinde olmuş "Yüksek Mimar Mühendis Ahmet Özkan."

Tanıtmaya ve tanıtmaya değer...

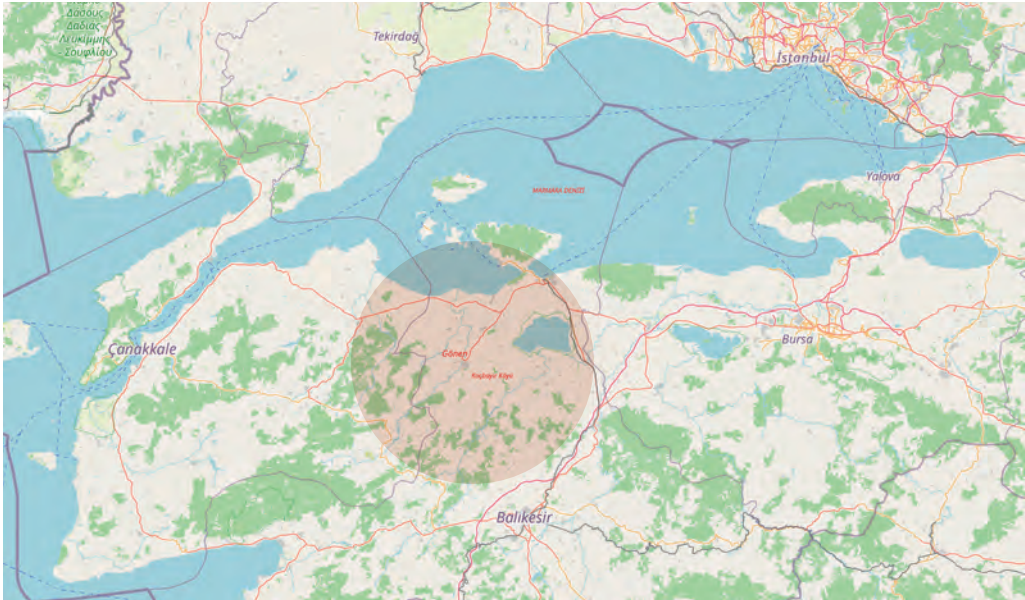
Ahmet Özkan

(Melaşvili)

Kısa Yaşam Öyküsü, Koçbayır Köyü, Muhacirlik Olgusu,

Ahmet Özkan 10 Haziran 1922'de Balıkesir'in Gönen ilçesine bağlı Koçbayır Köyü'nde dünyaya geldi. Bu köy, Gönen'de okuma yazma oranının ve eğitim seviyesinin yüksek olduğu köylerden biridir. Koçbayır köyünün ismi birkaç defa değişmiş. Ahmet Özkan'ın doğduğu yıllardaki adı Salahiye'dir. Kaplama ve Gürcü Ayvacık da köyün diğer isimleri. Gönen ilçesine 10 kilometre uzaklıkta olan bu köy tarihte 93 Harbi diye bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında Anadolu'ya göç eden Batum göçmenleri tarafından kurulmuş, Ahmet Özkan'ın ataları da o dönemde Batum Sancağına bağlı, Artvin'in Murgul ilçesi Arhva Köyünden gelmişler.

Her göç kendi içinde bir trajediyi barındırır. Sebebi ne olursa olsun her göç başlı başına hüzdür, kederdir, insanlık dramıdır. Hele ki bir savaşın ardından ya da savaşla ilgili bir sürecin sonucunda yaşandıysa... Koçbayır Köyü'nün o döneme ait

Şimdi bütünün parçalarını arayıp bulmaya, yerlerine koymaya çalıştıkça işin içinden çıkmak zorlaşıyor. Batum limanından gemilerle yola çıkanların aklından, gönlünden neler geçiyordu acaba diye düşünmek bile büyük lüks esasen... Yerini yurdunu bırakıp bilinmeze doğru yol alan bir insan delirmediyse düşünme yetisi bir müddet için körleştüğündendir... Ayağı toprağa basana kadar, toprağı yaşanabilir kılmak için ev kurana kadar, çatıyı örtüp içinde yatana kadar mekanik hareketlerle günlerini tamamladığını varsaymak gerekiyor. Belki de o kadar acı yaşandı ki artık "acının duvarı" aşılmış olmalı. Geride bırakılan hayata dair ne varsa unutmak, o dönem için olabilecek en gerçekçi davranıştı belki. O nedenle yazılı tarih eksik kalmış Koçbayır'da. Sadece arkada bırakılan yerlere neredeyse birebir benzeyen arazilerde aynı biçimde evler inşa edilmiş, aynı yöntemlerle kurulan bağlar, bahçeler düzenlenmiş.

Koçbayır köyünün tarihiyle ilgili, el yazısıyla tutulmuş ilk nüfus kütüğü önemli bir belge olmakla birlikte, belli bir tarihe kadar demografik bilgi veriyor ve orada kalıyor. Hane numaraları temel alınarak düzenlenmiş nüfus kayıtlarında her hanenin ilk kayıtlı kişisi istisnasız Batum doğumlu. Bu kayıtlara göre o zamanki adıyla Salihye Köyü 20 numaralı hanenin ilk kaydı 1292 (Miladi 1875) Batum doğumlu Ali oğlu Ahmet Usta'ya ait. İkinci sıradaki kayıt ise 1313 (M.1896) Batum doğumlu oğlu Tevfik... Soyadı Kanunu çıktıktan sonra "Özkan" soyadı ilave edilmiş kırmızı dolma kalemle. 7. Sırada Ahmet Özkan Salihye doğumlu 1338 olarak yer alıyor. Anne adı Seniye, baba adı Tevfik. Ailenin büyüklüğü yani önceki nesil, "Uzunlioğlu" lakabıyla ile tanınır. Soyadı kanunundan önce sülale ve aile isimleri bir aile büyüğünün adı veya lakabından yola çıkılarak belirlendiğinden Uzunlioğlu ismine de bu bilgi ışığında yaklaşmak gerekir. Koçbayır köyünün ilk nüfus kütüğü kayıtlarında 20 no.lu hanenin ilk kaydı Ali oğlu Ahmet Usta demiştik yukarıda. Aileye ismini veren "Ali" muhtemelen dikkat çekecek derecede uzun boyluydu ki sülale adı Uzunlioğlu olarak bir müddet söylenegelmiş (Soyadı Kanunu 21 Haziran 1934 tarihinde kabul edilmiş, 2 Temmuz 1934 yılında Resmi Gazete'de yayımlanmış, 2 Ocak 1935'te yürürlüğe girmiştir. Bu tarihe kadar aile Uzunlioğlu sülalesi olarak tanınıyor.). Koçbayır'da ailenin lakabı olarak Zabuna ifadesi de bilinmektedir. İhtimal o ki, Farsçadan Gürcüceye "dzabuni" (Gürcü alfabesiyle yazılışı: ძაბუნი) biçiminde ve Türkçeye de "zebun" biçiminde geçmiş, "zayıf" anlamına gelen kelimenin, "Uzunali" olarak bilinen aile büyüğünün fiziksel özelliklerine de bir gönderme olması akla yatkındır.

Tevfik Usta'nın Ahmet'ten başka Rızkiye, Resmiye, Ali, Remzi ve Oya adında çocukları dünyaya gelmiştir. İnşaat ustası olan ve özellikle cami ile minare yapımında yeteneği ve becerisiyle tanınan Tevfik Usta, oğlu Ahmet Özkan'ın ileriki yıllarda mimar olmayı istemesinde önemli figür olmuştur. Sadece meslek seçiminde değil,

hayata bakışı, insan sevgisi, köklerine bağlılığı ve kültürel kimliğine sahip çıkma-sında da babasından etkilenmiş olduğu aşikârdır.

"Muhteşem hikâyeler iki şekilde başlar; ya bir insan bir yolculuğa çıkar ya da şehre bir yabancı gelir." demiş Tolstoy. Ahmet Özkan'ın hikâyesinin başlangıcında uzun bir yolculuk var. Ne yazık ki hüznün dozu biraz fazla olan bir hikâyeye var elimizde. Büyük bir yolculuk, insanlık tarihinde hep acıyla özdeş olmuş göç... Ve bilinmedik bir yerde, bilinmedik köşesinde yeryüzünün, yeni yurt edinmeye çalışmak var.

Batum'dan İstanbul'a gemilerle gelen "muhacirler" oradan daha küçük gemilerle Bandırma'ya gönderilirler. Bandırma'da toplu halde bekletilir Batumlular. Şu anda hayatta olmayan kaynak kişi Mehmet Güven'in anlattıklarına göre, sivrisinek yüzünden ve düşman saldırısına açık yerler olduğu gerekçesiyle Bandırma Gönen arasında deniz kenarında arazilere yerleşmek istemeyen muhacirlere beğendikleri yeri bulup seçme imkânı tanınır. Onlar da kendi aralarında öncü bir ekip seçerler. Ekip yaya olarak Gönen'e gelir, ovayı geçip dağa yönelirler (Birçok göç hikâyesinde, benzer şekilde ilk başta tahsis edilen deniz kıyısındaki arazilerden sıtma korkusu ve sivrisinek yüzünden yükseklerle doğru çıkıp oralarda köyler kurulduğu anlatılır.). Bugün ki Koçbayır köyünün bulunduğu yere geldiklerinde tüfekle atış yaparlar, silah seslerine bir karşılık gelmeyince buranın güvenli olduğuna kanaat getirip yerleşmeye karar verirler. Köyün kuruluşuyla ilgili anlatılan bu küçük hikâyenin dışında başka bilgiye ulaşmak mümkün olmadı maalesef. Dönemin koşulları düşünüldüğünde güvenli yer arayışı anlaşılabilir bir durum. Gönen'deki Koçbayır köyünün ve Batum muhacirlerinin kurduğu diğer Gürcü köylerinin konumu üç aşağı beş yukarı birbirine benzer. Dümdüz bir ova olan Gönen'in, görece yüksek ve dağlık arazilerinde kurulmuş köylerdir bunlar. Hepsinin de ulaşım sorunu vardı otuz -kırk yıl öncesine kadar... Belli bir yere kadar taşıt yolu, sonrasında en az 3-4 kilometre yayan yürümeyi gerektiren toprak yol ile ulaşılıyordu köylere. Hepsinin ortak yönü, sınırsız yeşillik, billur dereler, bir ekince bin ürün veren bereketli topraklar ve gözün alabildiğine ormanlık alanlara sahip olmalarıydı. Doğanın cömert davrandığı bu arazilerde suyun bolluğu ve toprağın verimi bir işe yarar mıydı eğer insanların çalışkanlığı olmasaydı?

Artık terk edilen "vatan" çok uzaklarda kalmıştı. Yeni bir yerde, yeni bir vatanda yeni bir hayata başlamak zorundaydılar. Ayakta kalmak için çalışmak, çok çalışmak gerekiyordu. Hayatın kendi kuralları vardır ve hayatın pratiği, tüm tartışmaların ötesinde ve duygusallığa fırsat bırakmadan insana yapması gereken her şeyi hem hatırlatır hem yaptırır. Hayat kendi pratiğini dayatmada ikna edici olmuştur her zaman. Başka seçeneğiniz yoktur, hayat ikna eder insanı. İşin bir ucundan tutmak, vakit geçirmeden yaşamın hayhuyuna dahil olmak gerekir.

Batum limanından Anadolu'ya doğru yola koyulanların ayrı ayrı öyküleri vardır. Dinlemesi de anlatması da çok can acıtıcı olmalı ki bir kuşak hep susmuş Koçbayı'nda ve belki başka başka yerlerde de... Konuşmamış. Aktarmamış neler yaşadıklarını, neler hissettiklerini. Ve hikâyenin giriş kısmı belki bir yola çıkmakla başladı ama asıl gelişme, yoldan ziyade bilinmedik yerlerde köyler kurmakla kendini göstermiş. Sonraki kuşakların aklına takılan sorular, susmanın sağır duvarlarına çarpmış durmuş. Ve o duvarın harcına karılmış acı, üzüntü, hüznün, yurt özlemi, bilinmezlik, endişe, korku, heyecan, merak insana ait tüm duygular yani, belki bir türkünün yürek burkan ezgisinde, belki bir kısa öykünün veya romanın tümcelelerinde ya da bir şiirin dizelerinde ortaya çıkmak üzere saklı kalmış. "Giriş ve gelişme"den sonra hikâyenin sonuç kısmını herkes kendisi tamamlamış. Kiminin ömrü incecik bir dere gibi kendi yatağında akıp gitmiş, ismini anan kalmamış sonra. Kiminin ardından söylenenler, anlatılanlar ve yazılanlar kitaplara sığmamış.

Ve kayığına bindi, yanına
bir anlam aldı, açıldı...

Özdemir Asaf

Bizden Biri (Çveneburi)
AHMET ÖZKAN
(Melaşvili)

Ahmet Özkan'ın hayat hikâyesini yazmak gerçekten çok zor. Hayriye Köyü ile ilk önce doğrudan hiçbir ilişkisi olmayan ama köye hayatını adayan bir kalkınma önderinin yaşamını yazmak elbette birtakım zorlukları içinde barındırmaktadır. Ama Ahmet Özkan'ı köye bu kadar bağlayan, Osmanlı - Rus Harbi (93 Harbi) sonrası Batum'dan Bursa İli, İnegöl İlçesine gelen ve Hayriye Köyü'nü kuran Müslüman Gürcülerin yaşadığı köyü kısaca tanıtmakta yarar var. Tabi öncelikle Hayriyelilerin ana-vatanlarından yüzlerce kilometre öteye göç etmek zorunda kalış nedenleri ile ilgili kısa bilgiler vermek daha doğru olacaktır.

İngiltere'de buharın sanayide kullanımı sonrası sanayi devrimi sürecinde yaşanan devrimsel değişimler dünya ekonomi-politiğini de radikal bir şekilde dönüşüme uğratmıştır. Gelişmiş Avrupa ülkeleri arasında, yeraltı ve yerüstü kaynaklara talep hızla artarken, üretim de hızla artmış ve üretilen artık değer için pazar bulma sorunu gündeme gelmiştir. Doğası itibarıyla küresel bir ekonomik model olan kapitalizm, yaşadığı krizlerden en etkili çıkış yolu olarak savaşları gördüğü için bu dönemde bölgesel savaşlar, özellikle emperyalist devletler arasında yoğun olarak yaşanmıştır.

Osmanlı imparatorluğu için felaketler dönemi olarak adlandırılan XIX. yüzyıl, tarihçi İlber Ortaylı tarafından "İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı" olarak adlandırılır. Ağır savaş koşulları, kaybedilen topraklar ve özellikle Balkanlardan ve Kafkaslardan Anadolu'ya doğru yaşanan göçler nedeniyle bu yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu için "gözyaşı yüzyılı" olarak da adlandırabiliriz. Üç kıtaya yayılan imparatorluk XIX. yüzyılda âdeta içe doğru büzülerek Anadolu'ya doğru sıkışmıştır. Anadolu coğrafyası bu sıkışma neticesinde Müslüman Osmanlı coğrafyasının prototipine dönüşmüştür. Anadolu, bağrında barındırdığı halklarla birlikte büyük Osmanlı coğrafyasından gelenlerin ve bu topraklardan gidemeyenlerin vatanı olmuştur, genç cumhuriyetle birlikte.

Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya'sı arasında 1877-1878 yıllarında yapılan savaş, Rumî takvimde 1293 yılına denk geldiğinden dolayı tarihimizde 93 Harbi olarak anılmaktadır.

Sıcak denizlere inmek, Osmanlı Devleti içinde yer alan Ortodoks Hristiyanların ve Slavları birleştirerek onların hamisi olmak istemesi, Osmanlı'yı Avrupa'dan söküp almak ve İstanbul'u ele geçirmek isteyen Çarlık Rusya'sı, 1853 yılında yaşadığı Kırım bozgununun intikamını almak gibi birçok faktöre bağlı olarak, 24 Nisan 1877 yılında Osmanlı devletine savaş ilan etmiştir. Farklı cephelerde ve farklı devletlerle sürekli savaşan Osmanlı Devleti askeri ve ekonomik olarak çok yıpranmış ve rakipleri tarafından "hasta adam" olarak nitelenir olmuştur. 93 harbi sürerken Romanya, Karadağ ve Sırbistan Rusya'nın yanında yer almıştır. Dolayısıyla Osmanlılar Balkanlarda da mücadele etmek zorunda kalmıştır. Aynı anda iki cephede savaşan Osmanlıların yenilgisi de kaçınılmaz olarak ağır olmuştur.

Balkanlarda bulunan Müslüman ve Türk nüfusu büyük bir katliama uğramış ve azınlık durumuna düşmüştür. Hemen akabinde Balkanlardan ve Kafkaslardan Anadolu'ya belki de Türk tarihinin en büyük göç faciası gerçekleşmiştir. Göç kabilelerinin büyük bir kısmı yollarda Ruslar ve Bulgarlar tarafından öldürülmüş, bir kısmı açlık, hastalık ve ağır koşullardan dolayı ölmüştür. Rusların ilerleyişi karşısında padişah II. Abdülhamit barış istemek zorunda kalmış, Osmanlı ve Rusya arasında Yeşilköy (Ayastefanos) Anlaşması imzalanmıştır. Rusların Yeşilköy önlerine gelmelerinden sonra, 19 Ocak 1878'de Çarlık Rusya'sından mütareke istendi. 9 ay 7 gün süren savaşa, 31 Ocak 1878'de imzalanan Edirne Mütarekesi son vermişti. Sonradan, 3 Mart 1878'de, Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması imzalanmıştır. Fakat bu anlaşma, Rusya'nın güçlenmesini istemeyen İngiltere, Almanya ve Avusturya'nın Osmanlı Devletinin yanında yer alması neticesinde yürürlüğe girmemiştir. Ayastefanos Antlaşması Osmanlılar açısından tarihsel bir felaket ve Avrupa açısından da kabul edilemez bir dayatma olarak kabul edilmiştir.

"Böylece büyük güçler Balkanlar'ın haritasını yeniden çizdiler. Osmanlı İmparatorluğu çok kayıplı çıkmıştı. Bismarck her zamanki kabalıyla, kötü bir muameleyle karşılaşan Türk delegelere "Kongreye tartışmak için gelinmez" demişti. Onların varlığına ancak büyük devletlerin kararlarını çekincesiz kabul etmeleri koşuluyla tahammül ediyordu. "Eğer bu kongrenin Türkiye için toplandığını düşünüyorsanız yanılıyorsunuz" diyordu. Osmanlılar çok geçmeden buna ikna oldular. Sırbistan, Karadağ ve Romanya Ayastefanos 'ta kazandıkları bağımsızlıklarını korurken, Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa'daki topraklarından geriye sadece Trakya, Makedonya, Teselya (burayı da 1881'de Yunanistan'a kaptıracaktı) ve Girit kaldı. Bu toprakların hepsine komşu devletler göz dikmişti. İngiltere'ye Kıbrıs'ı, Avusturya-Macaristan'a Bosna-Hersek'i, idare etme hakkını, Rusya'ya da Doğu Anadolu'daki üç vilayeti (Vilayet_i Selase: Kars; Ardahan ve Batum sancakları) bırakmıştı. Kaybedilen alan, beş milyonluk bir nüfus ve iki yüz bin kilometrekare anlamına geliyordu. Hasta adam hala yatalak değildi. Hayatta kalmıştı. Batı Avrupa buna özen gösteriyordu... Ama bu kadar geniş toprak parçasının kaybedildiği 1878, Babıali için annus horribilis (korkunç yıl) olmuştu (Solnon, 2019). Emperyalistler tarafından hasta adam olarak kabul edilen üç kıtaya yayılmış zamanının kudretli imparatorluğu, artık, emperyalistler arasındaki çelişkilerden, rekabetten, anlaşmazlıklardan ve aralarındaki kuşkulardan yararlanarak gözetilen denge politikalarıyla ayakta durmaya ve ömrünü uzatmaya çalışıyordu.

29 maddeden oluşan Ayastefanos antlaşması 13 Temmuz 1878'de imzalanan Berlin antlaşması ile hükümsüz kalmış olmasına karşın, Berlin antlaşması Osmanlı İmparatorluğu için adeta bir yıkım olmuştur. Berlin antlaşmasına göre Batum, Artvin, Kars ve Ardahan savaş tazminatı olarak Rus Çarlığına bırakılmıştır.

"1877 Osmanlı Rus Harbinden (93 harbi) sonra Kafkasyalı Müslüman Gürcüler akın akın Anadolu'ya göç eder, Karadeniz ve Marmara Denizinin güneyinde, Kafkas iklim ve coğrafyasına benzeyen bölgelere iskân olurlar. O sıralarda, halen Fatih camii kabristanında meftun Fatih Medresesi müderrislerinden Hacı Mehmet Efendi, Maden Köyde imamdır. Köy civarında yaptığı gezilerin birinde Koca Köprü Deresi vadisine gelen Hacı Mehmet Efendi, hemşerilerinin iskânı için burayı uygun bulur, çünkü burası bol suları, zengin ormanları, iklim ve tabiatı ile her yönden memleketini andırıyordur. Batum'a bağlı Maçtaheli Nahiyesine gider, hemşerilerine müstakbel yurtlarını anlatır, sonunda hep birlikte göçe karar verirler. 80 hane halinde adı geçen mahalleye gelirler fakat seçtikleri vadide mevcut asırlık çınarların kovuklarına Çerkezlerin yerleştiğini görürler. İki hemşeri halk arasında tartışma başlar. Çerkezler buranın kendilerine Kaymakam tarafından verildiğini, Gürcüler ise daha önce görüp beğendiklerini bundan dolayı vadinin asıl sahiplerinin kendileri olduğunu iddia eder. Tartışma sopa, taş çarpışmasına döner. Sonunda Çerkezler çekilmek zorunda kalır, İnegöl'e giderek Kaymakamın huzuruna çıkarlar. Olayı hayretler içinde dinleyen kazanın mülki idare amiri "Hayırdır inşallah" demekle yetinir ve herhangi bir kovuşturma yapmaz. Bundan böyle köy Hayriye Köyü diye adlandırılır. Çerkezler de Hacıkara Köyüne iskân olurlar. Müderris Mehmet Efendi'nin Fatih'teki mezar taşında Hayriye Köylüleri bu bölgeye iskân ettiği yazılıdır. Yeni göçmenler Maden Köylüleri tarafından bir kış süresince misafir edilmişlerdir. İlkbaharda çalışkan ve enerjik köylüler vakit kaybetmeksizin, işe koyulurlar. Maden ve Ortaköylülerin de yardımlarıyla ormandan kestikleri kerestelerle hımış inşaat yapmak suretiyle ev, ahır, samanlık, mısır deposu, kiler gibi tarım yapılarını kısa zamanda inşa ederler. Fundalıkları kökleyerek tarlalar açarlar, mali durumu bozuk olan Osmanlı Hükümetinden hiçbir yardım görmeksizin kısa bir süre sonunda müstahsil duruma geçerler.

Yalnız 1895'te mescidin inşasında zamanın padişahı Sultan Hamit'in yardımı olduğu hususu giriş kapısındaki kitabede yazılıdır. Bundan yirmi yıl sonra 1914'te minare inşa edilmiştir.

Köyün kurucusu

Hacı Mehmet Efendi'nin mezar taşı

Hüve'l-hallaku'l-bâki Batum muhacirin-, müderrisin Kiram ve füzalay-i izamından Olup kendi tesis-i gerdesi Olan İnegöl kazasının Hayriye karyesinde tevattun etmekle Bi'l-âhere beray-ı ziyaret Dersaadet'e Gelerek âzim-i darü'n-naîm Olmuş fazileltü el-hâc Mehmed Sıdkî Efendi Hazretlerinin kabri şerifleridir Rûhu içün el-fâtiha Fi 8 Şevval 1330 ve fi 7 Eylül 1328 (20 Eylül 1912)

Aynı dönemde Kafkaslarda ve Balkanlarda savaşıyan Osmanlı büyük kayıplar yaşamış, ancak Batum'da yerel halkın desteği ile Ruslara karşı galip gelmiştir. Bu savaşta yerel halk olağanüstü kahramanlıklar göstermiş ve Rus ordusu Artvin ve Batum'u işgal edememiştir. Fakat Osmanlılar savaş tazminatı olarak Batum bölgesini Ruslara bırakmak zorunda kalmıştır.

1877 – 78 Osmanlı – Rus Savaşının bitiminde olası bir Rus misillemesinden çeken binlerce Müslüman Gürcü, Kafkasya'daki yurdundan kaçtı ve Batum'dan gemilere binerek Giresun, Ordu, Samsun, Sinop, İstanbul ve öteki Türk Limanlarının yolunu tuttu. Bazıları bu liman kentlerinin yakınında kalırken, bazıları da iç kesimlere geçerek Amasya, Adapazarı, Bursa ve Balıkesir vilayetlerinde köylere yerleşti (Magnerella, 1997).

Z. Çiçinadze, 1891-1893 yıllarında Gürcüstan topraklarında yıkıma uğrayan bölgeleri dolaşarak vatanından ayrılmak zorunda bırakılan Gürcüler hakkında bilgileri derlemeye çalışmıştır. Batum müftüsü Hasan Efendi Gverdadze'ye göre 1 milyona yakın Gürcü Anadolu'nun değişik bölgelerine göç etmiştir (Akt. Kaplanoğlu ve Kaplanoğlu, 2014).

Kafkaslardan Bursa'ya Gürcü göçleri I. Dünya Savaşına kadar sürmüştür. Gürcüler, genellikle Hopa ve Batum limanlarından gemilerle İstanbul üzerinden Bursa'ya gelmişlerdir. 500 hane Gürcü göçmeni Gemlik, İnegöl ve Yalova'ya bağlı çeşitli köylere dağılmıştır. Bursalı Gürcülerin çoğunluğu İnegöl'de yaşar. Bu köyler Çiftlik, Fevziye, Muratbey, Hamidiye, Hayriye, Tüfekçikonak, Hilmiye, Saadet, Meşruriye, Sulhiye ve Hasanpaşa'dır. Yine bazı köylerinde azda olsa (örneğin; Eski-karacakaya, Sulhiye, Güneykeşane) Gürcüler yaşamaktadır (Kaplanoğlu ve Kaplanoğlu, 2014, Gurulkan ve diğerleri, 2012).

Aslında Hayriye Köyü ile ilgili yapılan çalışmalarda köyün tarihine ilişkin bilgilerin yazılı olan ilk kaynağı Ahmet Özkan'ın derlediği ve diğer araştırmacılarla paylaştığı bilgilerdir. Muhtemelen 1954 yılında Hayriye Köyü'ne ilk kez geldiğinde köyü gözlemlemiş ve İstanbul Teknik Üniversitesi 4. sınıf öğrencisi iken ders konusu olarak Hayriye Köyü'nü incelemiştir. Çalışmasında Hayriye Köyü'nü, sosyal, ekonomik, kültürel tarihi boyutlarıyla ele almıştır, çalışması daha sonra yapılacak tüm çalışmaların adeta temelini teşkil etmiştir.

Bu çalışmasını daha sonra geliştirerek "Bursa İli İnegöl İlçesi Hayriye Köyü Toplum Kalkınması Raporu" (Ek 1A - Ek 1B) olarak derlemiştir. Raporda ve belgede yer alan köyün tarihçesi aşağıda yer almaktadır.

İNEGÖL'DE YAYLAKLARDA KURULAN MUHACİR KÖYLERİ

İnegöl'deki Emlâk-ı Hümâyûn arazilerinde kurulmuş olan Rumeli, Bosna, Batum, Çerkes ve Abaza muhâcîr köylerinin hangi yaylak veya civarında bulunduklarını gösteren liste

18 Haziran 1903

İnegöl Emlâk-ı Hümâyûn İdaresi dahilinde vâkı' gerek kadîmî ve gerek teşkil kılınan kur'ânun hangi yaylak-ı hümâyûn dâhil ve civarında idüğünü mübeyyîn cedveldir.

120

Esâmî-i kurâ	Sûret-i teşkil	Mensub olduğu yaylak-ı hümâyûnun semt-i meşhûru	Mülâhazât
Merzukiye nâm-ı diğer Çatalahlat	Batum muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Karakoca yaylak-ı hümâyûnu	36 numara ve fi 15 Haziran [1]315 tarihli emirnâme-i rihi nezâret-penâhileri mücebine
Mesar nâm-ı diğer Yörükpinarı	Batum muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Karakoca yaylak-ı hümâyûnu	174 numara ve fi 14 Şubat [1]317 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebine
Kıran karyesi	Ahali-i kadîme	Karakoca yaylak-ı hümâyûnu	
Genci karyesi		Birinci Alaçam yaylak-ı hümâyûnu	
Süle karyesi		Birinci Alaçam yaylak-ı hümâyûnu	
Feyziye karyesi	Batum muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Birinci Alaçam yaylak-ı hümâyûnu	8 numara ve fi 29 Mart [1]307 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebine

Mürüvvet nâm-ı diğer Bataklı	Batum muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Gölcük yaylak-ı hümâyûnu	6 numara ve fi 19 Mart [1]316 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebine
İnayet nâm-ı diğer Tuzla	Bosna muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Gölcük yaylak-ı hümâyûnu	6 numara ve fi 19 Mart [1]316 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebine
Gülbahçe karyesi	Batum muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Gölcük yaylak-ı hümâyûnu	300 senesinde iskân eylediği
Mecidiye karyesi	Bosna muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Tepel yaylak-ı hümâyûnu	104 numara ve fi 6 Şubat [1]307 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebine
Lutfiye karyesi	Bosna muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Tepel yaylak-ı hümâyûnu	8 numara ve fi 23 Mart [1]307 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebine
İcîâlîye nâm-ı diğer Erikli	Batum muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Ağlıkaya yaylak-ı hümâyûnu	50 numara ve fi 13 Ağustos [1]308 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebine
Hamidiye nâm-ı diğer Gazelli	Batum muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Sarıçayır yaylak-ı hümâyûnu	1299 senesinde iskân eylediği
Hayriye karyesi	Batum muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Gökvarış yaylak-ı hümâyûnu	1292 senesinde iskân eylediği
Bahariye nâm-ı diğer Karımezan	Rumeli muhâcîr-lerinden muahharan teşkil edildiği	Gökvarış yaylak-ı hümâyûnu	53 numara ve fi Teşrin-i evvel [1] 310 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebine

Hilmiye karyesi	Batum muhâcirlерinden muahharan teşkil edildiği	İkinci Alaçam yaylak-ı hümayunu	1299 senesinde iskân eylediği
Sâadet nâm-ı diğеr Alaçam	Batum muhâcirlерinden muahharan teşkil edildiği	İkinci Alaçam yaylak-ı hümayunu	24 numara ve fî 25 Mayıs [1]312 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebince
Mesruriye nâm-ı diğеr Bahçekaya	Batum muhâcirlерinden muahharan teşkil edildiği	Kazmut yaylak-ı hümayunu	24 numara ve fî 17 Temmuz [1]310 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebince
Hacıkara karyesi	Çerkes muhâcirlерinden muahharan teşkil edildiği	İkinci Alaçam yaylak-ı hümayunu	1297 senesinde iskân eylediği
Tahtaköprü karyesi	Rumeli muhâcirlерinden muahharan teşkil edildiği	Koca ve Kazmut yaylak-ı hümayunu	1306 senesinde iskân eylediği
Safâ karyesi	Rumeli muhâcirlерinden muahharan teşkil edildiği	Koca ve Kazmut yaylak-ı hümayunu	123 numara ve fî 30 Kânûn-ı Sâni [1]308 tarihli emirnâme-i nezâret-penâhileri mücebince
Karacakaya karyesi	Yörük ahali-i kadîmesinden	Batan teferruatından Üçüncü Alaçam	
Osmaniye nâm-ı diğеr Kanlıkonak	Abaza muhâcirlерinden muahharan teşkil edildiği	Batan teferruatından Üçüncü Alaçam	1296 senesinde iskân eylediği
Tüfekçikonak karyesi	Abaza muhâcirlерinden muahharan teşkil edildiği	Batan teferruatından Üçüncü Alaçam	1296 senesinde iskân eylediği
Mezid karyesi	Abaza muhâcirlерinden muahharan teşkil edildiği	Batan teferruatından Üçüncü Alaçam	1295 senesinde iskân eylediği

Fî 5 Haziran sene [1] 319/ [18 Haziran 1903]

Fotoğraf 4. Hayriye Köyü'nde
muhacirlerden Menşure Hanımın mezar
taşı Hüve'l-Hallakü'l-Bâki

Başka bir kaynakta ise Hayriye Köyü'nün kuruluş sürecine ilişkin aşağıdaki bilgiler yer almaktadır. "İnegöl ve çevresinde daha çok Batum ve Artvin göçmenleri yerleştirilmiştir. İnegöl kazasının meskûn mahalle ve köylerinde göçmen iskân edildiği gibi çoğunlukla boş arazilere, hazine-i hassaya ait arazilere ve hatta baltalık ormanlara yerleştirilerek yeni mahalle ve köyler kurulmuştur. Batum göçmenlerinden 88 hanede 325 nüfusluk bir kafiye İnegöl'de boş araziye yerleştirilerek yeni bir köy kurularak Hayriye Köyü adı verilmiştir. Cami ve mektebi bulunmayan Hayriye Köyü'ne 1894 yılında masrafları Hazine-i hassa tarafından karşılanarak cami ve mektep inşa edilmiştir".

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün "Osmanlı Belgelerinde Kafkas Göçleri" adlı İki ciltlik yayınında İnegöl'de yaylaklarda kurulan muhacir köyleri bölümünde Hayriye Köyü ile ilgili bilgiler diğer köylerle birlikte verilmiştir. Bu çalışmada "Hayriye karyesinin Batum muhacirlerinden muahharan teşkil edildiği, Gökyakarış yaylak-ı hümayununda (hicri) 1292 senesinde iskân eylediği" kayda girmiş.

Araştırmacı/Tarihçi Murat Kasap'ın *Osmanlı Arşiv Kayıtlarında 93 Harbi: Batum Muhacirleri* adlı çalışmasında ise Hayriye Köyü'nün kuruluş sürecine ilişkin bilgiler ise aşağıda yer almaktadır.

"İnegöl'de Batum muhacirlerinin iskânıyla oluşturulan ilk köy Hayriye Köyü'dür. Köy, 1878-1879 yılında Gökyarış Yaylak Mevkiinde kuruldu. Hacı Mehmet Efendi önderliğinde gelen 400 nüfus muhacirin iskânıyla oluşturulan Hayriye Köyü ahalisine 1881 yılının başında ziraat mevsimi geçmek sizin zahire yardımı yapılması istenmiştir. Hacı Mehmet Efendinin verdiği arzuhalde inşa ettikleri kulübelerde kaldıkları yiyecek zahireleri olmadığı için açlıktan birçok kişinin telef olduğunu, mahalli hükümete başvurularına karşın kendilerine sadece 300 kile zahire verildiği daha sonra yaptıkları müracaat karşısında ise daha fazla yardım yapılamayacağı cevabını aldıklarını belirtti. Muhacirler hayatta kalabilmek için yeni hasat mevsimine kadar 300 kile yemeklik mısır talep ettiler. Muhacirlere istedikleri kadar mısırın verilmesi konusu Dâhiliye Nezareti'nden Maliye Nezaretine iletili ve gerekli yardım yapıldı."

Fotoğraf 5-6. 1877-78 Türk Rus Savaşı sonrası Kafkasya'nın Çukuneti Köyünden Türkiye'ye Göç Eden (60) Aileye Kafile Başkanlığı Yapan Hacı Ahmet Hayroğlu ile Dört Oğlunun Aile Mezarıdır. (Hayriye Köyü Mezarlığıdır.)

Yine aynı kaynakta "köyün nüfusu 20 Ocak 1883 tarihli raporda 84 hane 404 nüfus olarak yer almaktadır. Hayriye Köyü'nün nüfusu yaşanan göçler ile artmış ve 1885 yılında 88 hane 435 nüfus, 1892 yılında ise 95 hane 528 nüfus olmuştur."

ODTÜ'nün yaptığı çalışmada ise köyün nüfusuna ilişkin bilgiler 1935 yılında 846 kişi, 1945 yılında 1.025 kişi, 1955 yılında 1.013 kişi ve 1960 yılında 976 kişi olarak rapor edilmiştir.

Balkanlardan ve Kafkaslardan gelen göçmenlere devlet ve yerel halk temel ihtiyaç maddelerinin sağlanmasında çok ciddi katkı sağlamıştır. Özellikle komşu köyler Maden ve Ortaköy halkının Hayriyelilerin evlerini yaparken sağladıkları katkıyı burada şükranla anmak gerekir. Göçmenlerin iskânları sağlandıktan sonra devlet, o dönemin zor koşullarına karşın birçok göçmen köyün cami ve okul, sosyal hayatın devamı için de gerekli görülen diğer binaları yaptıрма çabasında olmuştur.

Yüksek doğum oranı ve yeni Gürcü muhacirlerin gelişi -bunların arasında birkaç Laz aile de vardır- Hayriye Köyü'nün kısa sürede büyümesini ve diğer köylerin arasında daha önemli konuma gelmesini sağlar. Kurtuluş savaşı sırasında 1919-1923 yılları içerisinde köye Nahiye Jandarma Karakolu kurulur. Daha sonra Nahiye Orman İdaresi de bu köye getirilir. Resmi kuruluşların buraya taşınıp getirilmesindeki etken, Hayriye'nin ormana yakın köy olmasıdır. Dağ ormanı devletin önemli gelir kaynaklarından biridir. Çeşitli amaçlarla ağaçları kesen köylülerin kontrol edilmesi gerekmektedir. Resmi kurum ve kuruluşların ormana yakın bir yerde bulunması kontrolün sağlıklı ve zamanında yapılmasını sağlayacaktır.

Hayriye Köyü sakinlerinin büyük çoğunluğu muhacir Gürcülerden oluşmuştur. Birkaç muhacir Laz aile ve Gürcülerin gelişi esnasında civarda oturan eski göçebe yörüklerin oluşturduğu birkaç hane istisnadır. Bu yörükler ise, Kütahya'da yaşayan "Şeyit" oymağındandır. Yine sözlü aktarımlara bakılacak olursa yörükler, Hayriye Köyü'nün bulunduğu yerin yakınlarındaki meralarda sürülerini otlatmışlar. Yakın zamanlara kadar bu durum devam etmiştir. Köyde bulunan yörük ve laz ailelerin tamamı Gürcüce bilmektedirler.

Ahmet Özkan'ın Hayriye Köyü ve Hayriyelilerle Tanışması, Evliliği

Ahmet Özkan'ın yolu Hayriye Köyü ve Hayriye köylüleriyle kesişene kadar olan bölüm dahil, yaşam öyküsünün eksik kalan kısımları da ana hatlarıyla tamamlanarak ilave bilgilerle şöyle özetlenebilir: Ahmet Özkan, doğduğu köy olan Koçbayır'da eski yazıyı öğrendi. Daha sonra ilkokulu Bayramiç'te, ortaokulu Bandırma'da okudu. Liseyi de İzmir İnönü Lisesi'nde bitirdi. 1944 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesine girer Ahmet Özkan. Ama sağlık sorunları ve olanaksızlıklar nedeniyle üniversite eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalır. Tüberküloz teşhisiyle İstanbul Validebağrı Hastanesinde yatar (Yıllar sonra evlenip çocukluğa karıştığında, takvimler 1962'yi gösterdiğinde okulunu ancak tamamlayabilmiştir.). Üniversiteye başladığında yurttan Tıp Fakültesi öğrencisi Nuri Ergün ile tanışır. Nuri Bey İnegöl'ün Hayriye Köyü'ndendir. Ahmet Özkan'ın Hayriye Köyü ve Hayriyelilerle tanışması Nuri Ergün'le dostluğu sayesinde olmuştur. Bu tanışıklık Ahmet Özkan'ın hayatında çok önemli bir dönemeçtir aslında. Özel hayatındaki en büyük etkisi Nuri Ergün'ün akrabası Yüksel Ergün ile 1955 yılında evlenmesidir. Mesleki ve sosyal manada ise Hayriye Köyü için planladığı, yaptığı ve gerçekleştirebildiği çalışmalar bu köyün örnek ve öncü köy olmasına neden olmuştur. Bir köyün kabuğunu kırmasında çok etkili ve önemli kişi olmuştur Ahmet Özkan.

Eşi Yüksel Hanımla tanışma ve evlenme hikâyeleri ilginçtir. Ahmet Bey İzmir'dedir, Nuri (Ergün) Beyin daveti üzerine İstanbul'a misafir olarak gelir. Yüksel Hanım da gencecik bir kız, halasıyla birlikte İstanbul'a amca evinde, Nuri Ergün'ün hanesinde misafir olarak bulunmaktadır. Öte yandan, Nuri Ergün arkadaşı Ahmet Özkan'ın bir Gürcü kızıyla evlenmek arzusunu bildiği için tanıdığı bir ailenin kızını gelin adayı olarak düşünmüş, arkadaşıyla beraber bu hayırlı işe başlamak üzere birlikte "kız görmeye" gidecektir.

Ahmet, 14-15 yaşlarındaki Yüksel ile Nuri Ergün'ün evinde karşılaştığında çok şaşırır. Çünkü daha evvel arkadaşı Nuri Ergün ile yazışmalarında, mektubun selam faslında o anda evde bulunanların isimlerini de sayarak "falancanın selamı var, filancanın selamı var" diye yazdıklarının arasına "Yüksel'in de selamı var" cümlesini ilave yazdıkça, "Yüksel" isminin bir erkeğe ait olabileceğini düşünürmüş meğer. Sadece mektuplardan ismen tanıdığı Yüksel'in erkek olmadığını güzel bir genç kız olduğunu görünce çok şaşırmış.

Bu misafirlik günlerinden birinde Nuri Ergün, arkadaşı için "münasip gördüğü" gelin adayıyla görüşmek üzere kızın ailesine misafirlığe götürmüş Ahmet'i. Eve

Fotoğraf 7-8.
Ahmet Bey ve Yüksel Hanımın düğün fotoğraflarından
Fotoğraf 9.
Ahmet Özkan eşi Yüksel Hanım, oğlu İberya, kızı
Tamara ile

Dernek ve Kooperatif Çalışmaları

Hayriyelilerin anavatanlarından savaş koşullarında sürgüne, yeni vatanlarına yolculukları çileli olmuştur. Aslında savaş koşullarında sürgün yaşayan her halk ölümler, acılar, zorluklar, yoksulluk ve yokluklar yaşamıştır. Aynı durum Hayriyeliler için de geçerlidir. Fakat gerçek bir entelektüel ve köyün damadı olan yüksek mimar Ahmet Özkan (Ahmet Bey) ve özverili bir eğitimci ve köyün çocuğu olan Faik Ertan'ın (Faik Dede) yollarının Hayriye Köyü'nde kesişmesi, köyün ve köylülerin de makûs talihini değiştirmiştir.

Hayriye Köyü'nün makûs talihinin dönmesi iki yiğit, cesur, kararlı, öngörülü, çalışkan, sabırlı, inancılı ve inatçı insanın Faik Ertan (Köylülerin nitelemesiyle Faik Dede) ve Ahmet Özkan'ın ortak vizyonda buluşması ile başlar. Bu iki insan birlikten güç doğar inancından hareketle, hep birlikte daha çok şey yapılacağı umuyla bir araya gelir. İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaptığına, geleceğini belirleyebildiğine göre, yerel önderler bazılarımızı harekete geçmek gerektiğine ikna edecektir.

Daha kuruluş aşamasında bile Hayriye köylüler eğitime büyük önem vermişlerdir. Osmanlının son zamanlarında, Balkan, Kafkas ve I. Dünya savaşı dönemlerinde bile köylüler çocuklarını okutmak için İstanbul'a medreseye göndermişlerdir. Ahmet Bey köylünün eğitime verdiği önemi, "Bir Köyün Serüveni" adlı çalışmada şöyle anlatır.

"Cumhuriyet döneminde köylüler eğitime daha fazla ağırlık verir. Aradan geçen yıllar içinde Hayriye'den bürokraside ve iş dünyasında yer alan birçok okumuş, aydın insan çıkmıştır."

Bunlardan biri de köyde doğup büyüyen ve daha sonra İstanbul'da öğretmenlik yapan Faik Ertan'dır.

Faik Ertan 1952 yılında köyün sorunlarını belirleyip çözüm önerilerini tartışmak üzere köyde geniş katılımlı bir toplantı düzenlemiş ve toplantı sonunda köy kalkınma derneği kurulması öngörülmüştür. Yapılan toplantıda konuya ilişkin birçok farklı görüş dile getirilmiş fakat sonuç alınamadan sonlandırılmıştır. Dernek kurma girişimi M. Faik Ertan'ının 3.12.1978 tarihinde Ahmet Özkan'a yazdığı mektupta (Ek 2) şöyle anlatılıyor.

"... Derneğin kuruluşu hakkında kısa bir yazı yazmamı istemişsin. Onu İstanbul'a dönünce yazmaya gayret ederim. Aslında elimde doküman yok,

gerçi sen daha güzel yazarsın. Derneğin kurulması için 1952 senesinde girişimde bulundum. Derneğin yönetmeliğini hazırladım. Kurucu olarak imza topladım. Hayriye Köylü olup okumuş ve çeşitli yerlerde çalışanların adreslerini tespit ettim. Hatırimda kaldığına göre 84 kişiye, yönetmelik taslağını yolladım. Ama 1952 senesinde kuramadım. Çünkü Demokrat Parti'ye girmem hususunda rahmetli Şevki Ağabey aracılığı ile bana baskı yapıldı. İstanbul'da da Dr. Nuri karşı çıktı. Bilhassa Şevki Gürses ağabeyimiz ("partiye girmezsen bu derneği sana kurdurtmazlar" dedi).

Aşkla başladığım bu kurma işini durdurdum. On sene geçti. Sen köyümüze damat oldun. Yönetmelik taslağını gördün. Ortaköy ovasında araba ile giderken seninle tanıştık. Sen bana güven verdin. Eğer kurmayı istiyorsanız ben sizinle birlik olurum, dedin. Tekrar girişimde bulundum. Böylece galiba 1962 yılında kurmuş olduk. Kuruluş özeti, aklımda kaldığına göre böyle oldu. Dokümanlar dernek dosyalarında vardır. Sen ki (yazar olarak) bu tarihçeyi daha güzel yazarsın. İlk kurma çabası benden geldiği için, tarihçeyi benim yazmam doğru olmaz."

1961-1962 yıllarında daha önce yarım bıraktığı üniversite eğitimini tamamladığında, o öğretim yılı sonunda hazırlanan andaçta sınıf arkadaşları Ahmet Özkan için şu yorumu yazarlar:

"Sınıfımızın azim ve yaş sembolüdür. Ağabeyimizi bütün sınıf hürmetle selamlar. Aşırı iyi kalpliliği ve efendiliği ile hepimizin kalbini kazanmıştır. 'Çalışanı Allah da sever kul da sever' düsturu onun bayrağıdır. Son zamanlarda lanse ettiği Hayriye Köyü felsefesi okulca benimsenmiştir. Kıymetli ağabeyimize bütün sınıf hayatta muvaffakiyetler diler."

Burada dikkati çeken ayrıntı, "Hayriye Köyü felsefesi"dir. Demek ki arkadaşlar arasında Hayriye Köyü'nden çok söz edilmiş, köy ile ilgili çok paylaşım olmuş. Andaçta yazmayı gerektirecek yoğunlukta bir muhabbetin kaynağı olmuş Hayriye Köyü. Ahmet Özkan köy hakkında olumlu bir intiba bırakmış; Hayriye Köyü'nü fırsat bulduğu her ortamda tanıtmaya özen göstermiş. Köy ile ilgili bir şeyler yapma gayreti had safhada olmalı ki okul yıllığında bile bundan söz etme gereği duyulmuş. Neydi Hayriye Köyü felsefesi? Belki yardımlaşma, belki dayanışma konusuydu. Belki de küçük ölçekte bir kırsal kalkınma projesi hayalini paylaşmıştı. Belki imece usulü çalışmanın hayatın her alanına yayılması, sınıfta bir yardımlaşmanın doğmuş olmasıydı. Belki, hayat arkadaşı, hayatının aşkı Yüksel Hanımı büyüten Hayriye Köyü'ne duyduğu minnet ve vefa hissiyle orada kalıcı eserler bırakma is-

teğiydi. "Hayriye Köyü felsefesi" diye üç kelimeyle yıllığa bile girmiş sözün ardına düşünce, yoktan var edilen bir kooperatif, varlığını yıllarca sürdüren Turizm ve Tanıtma Derneği, gelecek kuşaklara kalacak zengin kültürel miras ve bir köyün paha biçilemez ortak hafızası çıkıyor karşımıza.

Faik Ertan'ın 1952 yılındaki dernek girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasının sonrasını Antropolog Paul J. Magnarella' "Bir Köyün Serüveni, Türkiye'deki Gürcüler Arasında Gelenek, Göç ve Değişim" adlı çalışmasından Ahmet Özkan'nın cümlelerinden okuyalım:

"Hayriyeli olmadığım için toplantıdan hiç haberim yoktu. 1955'te bu köyden çıkma bir kadınla evlendim; Hayriye'deki ailesini ziyaretlerimiz sırasında, ben de köyün halkına ve yaşam tarzına sıcak bir sevgi geliştirdim. Böylece ziyaretlerimiz daha da sıklaştı.1960 yazında, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin bir mimarlık öğrencisi olarak Bursa Bayındırlık Müdürlüğü'nde staj görüyordum. İl Meclisi'nin aldığı bir karar uyarınca, bana ve başka stajyerlere ihtilal hükümetinin hedeflerini açıklamak üzere ildeki değişik köylere gitme, köylülerin ihtiyaçlarıyla isteklerini dinleme ve her köy hakkında rapor hazırlama görevi verildi [1960'ta askeri bir darbe olmuştu.]. Hemen Hayriye'nin yolunu tuttum ve 9 Eylül akşamı Zeki'nin kahvesinde genel bir köy toplantısı düzenledim. Köyün erkekleri dertlerini bir bir döktüler. İnegöl'e daha iyi bir yol, daha temiz içme suyu, elektrik, biçki-dikiş, halı dokuma ve inşaat işleri kursları istiyorlardı. Hazırladığım rapor Bayındırlık Müdürlüğü aracılığıyla İl Meclisine ulaştırıldı. Ne yazık ki hükümet hiçbir tepki göstermedi. Hayriye'deki sorunların aynısı 40.000 kadar Türk köyünde yaşanıyor. On Üçüncü yüzyıldan beri var olan bu sorunlar henüz ele alınmayı bekliyor.

Ama işin peşini bırakmadım. Somut bir kalkınma programı planlama hedefiyle, kişisel bir araştırma yürütmeye başladım. Değişik devlet kuruluşlarıyla haşır neşir olduktan sonra, İl Ziraat Müdürlüğü, İskân Müdürlüğü'nden yaklaşık 15 memurdan oluşan bir grubu Hayriye'yi gezmeye ve tavsiyelerde bulunmaya çağırdım. Bu davete uyarak köy ile çevresini incelediler ve önerilerde bulundular.

Bu arada çalışmalarımı öğrenmiş olan Faik Ertan bir gün Bursa'da yanıma geldi. Kendisini tanıttıktan sonra, bir köy kalkınma derneği kurmaya dönük boşta çıkan girişimini anlattı. Ardından birlikte bunu yeniden denememizi önerdi ve ben de kabul ettim. Hayriye'de daha önceki çabalarımın etkilendiği köylüler bu kez bize destek verdiler. Böylece 1961'de Hayriye Köyü Turizm ve Tanıtma Derneği'ni kurmayı başardık."

İyi ki hayatımıza girdin
bugünlere gelmemizde
bize yol gösterdin.

Ahmet Abi ile ilgili herhangi bir konuda görüşlerimi anlatmak bana her zaman zor gelmiştir. Bunun sebebi ise o kadar çoktur ki tarif edilemez. Burada sadece Ahmet Abi ile birlikte tanık olduğum bir anı hakkında bildiklerimi yazacağım. Hayriye Köyü'nün bugünkü konumuna gelmesinde, ekonomik ve sosyal olarak gelişmesindeki en önemli aktörlerden birisidir. Saymakla bitmeyecek o kadar güzel işler yapmıştık. Benim dışımda da birçok insan Ahmet Abinin iyiliklerini mutlaka anlatacaklardır. İyilikler hiçbir zaman unutulmaz. Benim anlatacağım olay Hayriye Köyü'ne yapılan kültür evinin yapımı konusu olacaktır.

Bu projeyi Ahmet Abi gündemine alınca tabi ki paraya ihtiyaç olacaktır, oda nereden sağlanacak? Öncelikle kooperatif aracılığı ile Almanya'ya giden Hayriyeli vatandaşlardan sağlanacak yardımlarla Kültür Evi inşa edilecektir. Bunun için Ahmet Abi Almanya'ya gider oradaki köylülere fikrini açıklayıp para yardımı talep eder. Ne hazindir ki 13 aile bu parayı vermeyeceklerini sebebinin de yapılacak çok amaçlı kültür evinde yapılacak düğünlerin örf ve adetlerine uygun olmayacağıdır. Yani düğünlerde kızılı erkekli oyunlar olabileceğinden ötürü katkı sunmayacaklarını beyan ederler. Tabii bu konu Ahmet Abiyi mutlaka üzmüştür, fakat O yolundan dönmemiş her türlü yardımı esirgemeyen köylülerin katkılarıyla inşaata başlanmıştır.

Bu olay duyulunca biz gençler arasında kızgınlıklarımızı gizleyemedik. Ahmet Abi her zaman ki büyük hoşgörüsü ile "bunlar da bu projenin ne kadar iyi olduğunu anlarlar, kızmaya gerek yok" diyerek bizlere büyük moral verdi.

Bina nihayetinde bitti ve faaliyete geçti. İşin en güzel yanı ise köyde projeye muhalif olan bir ailenin düğün etkinliği vardı, havanın yağışlı olması sebebi ile tek alternatif kültür evi salonunun kullanılması olmuştur. Bu kültür evinde yapılan ilk etkinlik olması açısından önemlidir.

Bu olay ders alınacak niteliktedir. Halkın yararına olan projelerin desteklenmesinin faydaları kişisel işlerimiz içinde faydalı olduğunun açık bir göstergesidir.

Sevgili Ahmet Abi; buradan bir kez daha belirtmek isterim, iyi ki hayatımıza girdin bugünlere gelmemizde bize yol gösterdin. Ruhun şad olsun, nurlar içinde yat.

Saygılarımla...

Ergun Atabay (Kokoladze)

Fotoğraf 10
Hayriye Köyü Millet Mektebi (Tarihsiz, Ercan Eroğlu arşivi).

CUMHURİYET DÖNEMİ HAYRİYE KÖYÜ 1877 - 1878 SEÇİLMİŞ MUHTARLAR TABLOSU

Resul Şen
1923 - 1928

Hüseyin Şengül
1928 - 1930

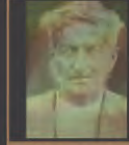
Mehmet Akbaba
1930 - 1934

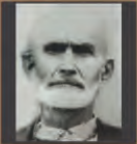
Süleyman Suvat
1934 - 1937

Hüseyin Kazanç
1937 - 1942

İdris Yıldız
1942 - 1943

Ahmet Biçer
1943 - 1944

Zülker Atay
1944 - 1946

Şükrü Kazanç
1946 - 1950

Ömer Öner
1950 - 1960

Sabri Ertan
1960 - 1964

Sabri Ergün
1964 - 1968

Sani Yıldırım
1968 - 1970

Yusuf Ceylan
1970 - 1973

Nuri İlhan
1973 - 1977

Ahmet Şahin
1977 - 1980

Abdullah Öner
1980 - 1984

Hasan Çınar
1984 - 1989

Süleyman Güzel
1989 - 1993

Ahmet Özdemir
1993 - 1995

Mehmet Ceylan
1995 - 2009

H. Murat Aktaş
2009 - 2014

Basri Yıldırım
2014 - 2019

Cemalettin Taşdemir
2019 -

DOĞUM VE VEFAT TARİHLERİ

Resul Şen : 1897 - 1963
Hüseyin Şengül : 1898 - 1955
Mehmet Akbaba : 1901 - 1973
Süleyman Suvat : 1906 - 1982
Hüseyin Kazanç : 1907 - 1952
İdris Yıldız : 1895 - 1961
Ahmet Biçer : 1893 - 1977
Zülker Atay : 1902 - 1960

Şükrü Kazanç : 1916 - 1980
Ömer Öner : 1909 - 1968
Sabri Ertan : 1903 - 1987
Sabri Ergün : 1904 - 1992
Sani Yıldırım : 1920 - 1995
Yusuf Ceylan : 1922 - 1994
Nuri İlhan : 1922 - 1996
Ahmet Şahin : 1941 - 2004

Abdullah Öner : 1936 - 2014
Hasan Çınar : 1942 - 1998
Süleyman Güzel : 1943 - 2019
Ahmet Özdemir : 1948 - 2007
Mehmet Ceylan : 1958 -
H. Murat Aktaş : 1974 -
Basri Yıldırım : 1950 -
Cemalettin Taşdemir : 1964 -

HAYRİYE KÖYÜ, İNEGÖL / BURSA

Dernek Başkanı Faik Ertan'ın Kültür Bakanlığının 1 Temmuz 1986 gün ve APK-01-133\1396-26924 no.lu yazısına cevaben yazdığı 7.8.1986 tarihli yazısında "a) – 1961 yılında (Okutma ve Yardımlaşma Derneği olarak kuruldu) 10 yıl sonra adını (Okutma ve Kültür) Derneği olarak değiştirildi." ifadesinden derneğin 1961 yılında kurulduğunu tereddütte yer kalmayacak şekilde öğreniyoruz.

1961 yılında Hayriye Okutma ve Yardımlaşma Derneği'nin (Ek 3) kuruluşuna Faik Ertan ile birlikte öncülük eden Ahmet Özkan 1963 yılında da Hayriye Köyü Kooperatifinin kurulması için çalışır. Bu dernek ve kooperatif aracılığı ile Hayriye Köyü'nün sakinlerinden birçok kişinin Almanya'ya işçi olarak gönderilmesini sağlamıştır. Bu olay, bir köyün gelişmesi için bir değil birkaç adım atmakla eşdeğerdir. Köyün ve köylülerin ufkunu genişleten olayların temelinde Ahmet Özkan'ın girişimleri vardır.

Pratiğin teoriye yol gösterdiği bir süreçte Alman düşünür K. Marx'ın belirttiği gibi "İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar, ama kendi iradeleriyle ve kendi seçtikleri koşullar içinde değil". Toplumsal yararı kendi çıkarlarının önüne koyan insanların önderlik ettiği örgütlenmeler er ya da geç sonuca ulaşır. "Şimdiye kadar filozoflar dünyayı yorumlamakla ilgilendiler; oysa aslolan onu değiştirmektir" ve onlar değiştirdiler, hem kendi hayatlarını hem de hayatlarını adadıkları köylülerin hayatlarını...

Ruhunu özgürlüğe adayan insan için dünyayı yorumlamak yeterli değildir. Birilerinin bir şeyler yapması gerekince, ilk adımı atanlar daima onurlu ve bilge insanlardır. Kötülük, iyiliğin harekete geçmediği ayırım olduğuna göre, iyiliğin sürekli devinimi yaşamı var etmek için şarttır. Hayat zamanda değil, zamanın kullanılışında var olur. Dönemin koşullarına göre zamanı bükerek insanlığı geleceğe taşımak sabır ve kararlılık kadar öngörülü olmayı da gerektirir. Derneğin kuruluşu ile köyde şeytanın bacağı ve zaman kırılmıştır. Şimdi planlama yaparak düşünceleri eyleme geçirme, köyü geleceğe taşıma zamanıdır!

İlk kez 1954 yılında "bir düşün vesilesiyle" köye gelen Ahmet Özkan, gözlemlerinden ve köye/köylülere ilişkin hissettiği duygudaşıktan yola çıkarak köye ilişkin yapılabilecekler ile ilgili fikirlerini aklının bir köşesine yazar.

1960 yılı yaz tatilinde Bursa İli Bayındırlık Müdürlüğünde İTÜ Mimarlık Fakültesi öğrencisi olarak staj yaparken, Vilayet Encümeninden alınan karar gereğince 27 Mayıs darbesini yapan askeri cuntanın amaçlarını anlatmak, köylülerin dertlerini, taleplerini dinlemek, daha sonra da bunları raporlaştırmakla görevlendirilir. Bundan sonrasını Ahmet Bey'in raporundan okuyalım (Ek 1A);

"Derhal köye çıktım. 9 Eylül 1960 gecesi, Kahveci Zeki'nin kahvehanesinde köylülerle sohbet toplantısı yaptık. Tanzim ettiğim raporu Bayındırlık Müdürlüğü kanalı ile Vilayete intikal ettirdim. Fakat maalesef hiçbir tepki görmedi, çünkü dertler, dilekler kırk bin köyün yani yeni Türkiye'nin kalkınması davasıydı. On üçüncü yüzyıldan beri mevcut olan bu konuyu hemen ele almak imkânsızdı.

Fakat köylülerin istekleri, dertleri beni düşündürmeğe başladı. Programlar, haritalar hazırlamaya başladım. Muhtelif yetkililerle tanıştım. Bursa Bayındırlık Müdürü, İller Bankası, 2. Bölge Müdürü, İller Bankası İmar Planlama Müdürü, Ziraat Müdürü ve İskân Müdürlüğünden on beş yirmi kişilik bir heyeti köye davet ettim. Köy ve civarını gezdik düşünce ve tavsiyelerini dinledik.

Faik Beyle iş birliği yaparak bu kez fazla bir muhalefetle karşılaşmadan Hayriye Köyü Okutma ve Kalkındırma Derneğini kurduk."

1952'den 1961'e "bütün mümkünlerin kıyısında (Turgut Uyar)" durarak içlerine işleyen yüzyılların yalnızlığını, acısını köylüyle birlikte geleceği birlikte kurmak için çok önemli bir adım böylece atılmış olur. Hemen ardından Faik Dedenin çabalarıyla köy kitaplığı kurulması için girişimler yapılır, köyün gençleri Gençlik Kütüphanesini kurarlar.

Hayali bir geçmiş ve gelecek övgüsünden çok, ayakları yaşadıkları toprağa ve bilimsel verilere dayalı olarak yaşanabilir bir gelecek öngörüsü ile hareket eden Ahmet Özkan, dernek kuruluşunun akabinde Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünün seminer çalışması yayınlarını edinir. Yerel toplulukların kalkınmasını sağlamak amacıyla, Birleşmiş Milletler Baş Müşaviri M. Chailloux Dantel'in ortaya koyduğu yöntemi inceler. Bu yöntemle göre bir topluluğun kalkınması için her şeyden önce; (a) ihtiyaçlar, (b) kaynaklar (insan-para) tespit edilmeli ve (c) çalışma programı hazırlanmalıdır.

"İlerleme ütopyaların gerçekleştirilmesidir" der Oscar Wilde. Ahmet Bey, bu yöntemi Hayriye Köyü'ne uyarlar ve daha sonra yapılacak çalışmaları yazıya geçirir.

a. İhtiyaçlar: Uzun zamandan beri muhtelif gezilerle köylülerle ilişkiyi arttırdım. Sohbet toplantıları yaptım. Beraberce köy ve civarını gezerek dert ve dileklerini dinledim. Onların ortaya koyduklarıyla, benim her türlü medeni ihtiyacını karşılayacak bir köy haline gelmesi için düşündüklerimi takdim ediyorum.

1. Proje işleri:

a) Kanalizasyon projesi,

- b) Su getirme projesi,
- c) Hidro elektrik istihsalı enerjisi projesi,
- d) İmar planı: 20-30 evlik inkişaf, küçük endüstri
- e) Köy Merkez Teknisyeni: Mescit, hamam, umumi hela, çocuk bahçesi, spor tesisleri, halk eğitim binası, misafirhane, sağlık binası, çarşı,
- f) Köy ev tipleri,
- g) 8-12 hayvanlık ahır, samanlık tipleri,
- 2) Bayındırlık işleri: İnegöl Hayriye köy yolu,
- 3) Kültür işleri: Öğrenci yurdu (İnegöl ya da Bursa'da), Halk Eğitim Binası mescit, çocuk bahçesi, spor tesisleri, folklor ekibi,
- 4) Tarım İşleri: Fındıkçılık, çilekçilik, ağaç dikme, tarım kurslarının açılması,
- 5) Sağlık İşleri: Sağlık merkezi, hamam, umumi hela,
- 6) Sosyal İşler: Misafirhane, fakir öğrencilere ve fakir halka yardım.
- 7) Ekonomik İşler: Kooperatifçilik, halıcılık, hidro elektrik enerjisi, taşıt vasıtası alınması, kereste, sandalye ve konserve imalathaneleri,

b) Kaynaklar: İnsan, her yıl üniversitelerde hocaların tahsislerinden geçtikten sonra, öğrenciler tarafından birçok projeler çizilir. Bu imkânlardan köyü faydalandırmayı düşündüm. Asıl önemli amacımda üniversite profesör ve öğrencilerini köy sorunları üzerine eğilmelerini sağlamaktı.

Toplum kalkınması konusunda insan kaynağı köylülerin kendileridir. Malzeme imkânları ve köydeki iş gücü yapılacak herhangi bir tesisin maliyetinin baliğ olmaktadır. Esasen köyde kolektif iş şuuru yani imece usulü mevcuttur. Köylerinden yetişmiş bir aydının önderliğinde köylüler canla başla çalışırlar, yaptığım gözlemler ve denemelerle bu sonuca vardım. Bundan ötürü köyde yapılacak tesislerin yarısı köyde mevcuttur. Ancak bunların gerçekleşmesi diğer yarısının para olarak sağlanmasına bağlı bulunmaktadır.

c) Çalışma programı: Mes'ul otoriteler, koordinasyon otoritesi, bütün bu işleri Hayriye Köyü Kalkındırma Folklor ve Turizm Derneği yapacaktır.

Kitabımızın ilerleyen bölümlerinde de görüleceği gibi, belki de 40 yıl boyunca yürütülecek çalışmaların nüveleri hep Ahmet Bey'in öngörülerini gerçekleştirmeye dönük olmuştur. Yazılanlar adeta master plan niteliğindedir. Aslında Hayriye Köyü'nün kısa tarihine olduğu kadar kendi tarihine de çok şey sığdırmasının sırrına burada şahit oluyoruz.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Köyde!

Fotoğraf 11. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Hayriye Köyü çalışmasından...

Ahmet Bey, bilimsel bir yöntemle köyde kırsal kalkınmanın başlatılabilmesi için arayış içinde birkaç kurum ve üniversite ile ilişkiye geçer.

Ahmet Bey, her koşulda ilişkilerini köy için kullanarak artı değer yaratmak için tüm olanaklarını değerlendirir. Onun önerisiyle, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğrencileri 1961'de Hayriye'yi bir araştırma projesi olarak ele alır. Köyü inceleyen bu grup misafir evi, sağlık ocağı, umumi hamam ve toplantı salonu gibi köyde bulunmayan belirli hizmet binaları için planlar çizer.

Bu arada Orta Doğu Üniversitesi ile de yazışır (Ek. 4). ODTÜ'den beklediği cevap gelir ve 29 akademisyen ve doktora öğrencisi 1961 yılında köye gelir. Köylüler kendi olanakları ölçüsünde misafirlerini köyde ağırlarlar. Ahmet Özkan'ın rehberliğinde ve köylülerin desteği ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 1961-1963 tarihleri arasında saha çalışması olarak yürüttüğü projeyi "Hayriye Köy Araştırma ve Planlama Çalışması"nı rapor olarak 1963 yılında yayınlar.

Aşağıda yer alan yazışmalar muhtemelen saha çalışması kapsamında yapılmıştır. Fakat yazılış tarihleri tesbit edilememiştir (Özden Suvat'ın arşivinden...).

a) " Sayın Ahmet Özkan
Yüksek Mimar Mühendis
Hayriye Köyü Okutma ve Kalkındırma Derneği -BURSA

Mektubunuz ve gönderilmiş olan broşür alınmıştır. Bursa'da bir sergi tertiplenmesi hakkındaki düşünceniz esas itibarı ile çok yerinde görülmüştür. Böyle bir sergiyi yaz sonlarında Eylül ayı içinde yapabileceğimizi zannediyoruz. Gerekli hazırlıklar tamamlandığı zaman durum size ayrıca bildirilecektir. Serginin yapılabileceği yer ve sahanın temini işleri sizden istenecektir.

Öğrencilerimizin köylerde çalışmaları Üniversitelerimizde evelden beri esasen tatbik edilmekte olan bir sistemdir. Bu tatbikata Türküyedeki eğitim müesseselerinin hepsinden önce başlanmıştır. Nitekim bu yılda öğrencilerimizin İzmir ilinin çeşme ilçesine bağlı Ildır köyünde böyle bir çalışma yapmaları kararlaştırılmış olduğundan Hayriye köyünün bu arada ele alınmasına imkan görülmüştür. Ancak Hayriye Köyü için böyle bir konu gelecek yaz ayları için düşünülebilir. Saygılarımla. "

Prof. Abdullah Kuran
Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık
Fakültesi Dekanı

a) " Sayın Ahmet Özkan
Yüksek Mimar Mühendis
Hayriye Köyü Okutma ve Kalkındırma Derneği -BURSA

Mektubunuz ve gönderilmiş olan broşür alınmıştır. Bursa'da bir sergi tertiplenmesi hakkındaki düşünceniz esas itibarı ile çok yerinde görülmüştür. Böyle bir sergiyi yaz sonlarında Eylül ayı içinde yapabileceğimizi zannediyoruz. Gerekli hazırlıklar tamamlandığı zaman durum size ayrıca bildirilecektir. Serginin yapılabileceği yer ve sahanın temini işleri sizden istenecektir.

Öğrencilerimizin köylerde çalışmaları Üniversitelerimizde evelden beri esasen tatbik edilmekte olan bir sistemdir. Bu tatbikata Türküyedeki eğitim müesseselerinin hepsinden önce başlanmıştır. Nitekim bu yılda öğrencilerimizin İzmir ilinin çeşme ilçesine bağlı Ildır köyünde böyle bir çalışma yapmaları kararlaştırılmış olduğundan Hayriye köyünün bu arada ele alınmasına imkan görülmüştür. Ancak Hayriye Köyü için böyle bir konu gelecek yaz ayları için düşünülebilir. Saygılarımla. "

Prof. Abdullah Kuran
Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık
Fakültesi Dekanı

Köyün elinde artık ne yapacaklarına ilişkin kapsamlı bir rapor vardır. Bundan sonra yürütecekleri çalışmaların dayanağı bir üniversitenin kendileri için araştırdığı, planlarını yaptığı bir rapor onlara kılavuzluk edecektir. Raporu incelediğimizde, içinde yer alan planların ve mimari çizimlerin Ahmet Özkan tarafından yapıldığını görüyoruz.

Hegel'e göre, gerçeklik bir bütünlüktür, Marx'a göre de, yaşam ancak bütünlüğü içinde kavranabilir, parça, ancak parçası olduğu bütünlük içinde anlam kazanır. Bu çalışma Ahmet Özkan'ın yaşam öyküsü olduğu kadar Hayriye Köyü'nünde yaşam öyküsüdür.

Hayriye Köyü'nde Kooperatif Çalışmaları ve Hayriyelilerin "Acı Vatan Almanya'ya Göçü"

Ahmet Bey, 1964 yılında köylülerin ürettiği tarım ürünlerini doğrudan tüketicilere ulaştıracak ve köylülerin daha çok gelir sağlayacağı bir tarım kooperatifi kurmak için girişimlerde bulunur ve 26 köylü kooperatif çalışmaları içinde yer alacağını beyan eder. Fakat en az yarısı daha sonra iş birliği yapmaktan kaçınır. Aynı yıl içinde devlet, yurt dışına gönderilecek işçiler konusunda kalkınma kooperatifi kurmuş dağ ve orman köylerine öncelik verileceğini açıklayınca köyde kalkınma kooperatifi kurma süreci ivme kazanır. Getirilen düzenlemeye göre kalkınma kooperatifleri; (a) Yurt dışında çalışmak isteyen köylülerin adlarını belirleyecek, (b) Çalıştığı ülkede iş bulmayı başaran işçilerden para toplayabilecek, (c) Kalkınma kooperatifi topladığı parayı köyü kalkındırma projelerinde kullanabilecekti.

Fotoğraf 12. Hayri Hayrioğlu, Hayriye Köyü Kooperatifi, Derneği ve Gençlik Kütüphanesi olan binanın önünde

Güven; ülkede kooperatifleşme sürecinde yaşanan süreci şöyle açıklar;

Bu dönem kooperatifçilik hareketlerinde önemli hukuki gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. 1961 Anayasasına kadar, kooperatifçilik hiç bir anayasada geçmemiştir. 1961 Anayasası'nın 51. maddesinde, "Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır." ifadesiyle ilk defa kooperatifçilikten bahsedilmiştir. Bu anayasamızda kooperatifçiliğe yer verilmesi, daha sonraki gelişmeler açısından oldukça önemlidir. 1961 Anayasası, Türkiye'de planlı kalkınma dönemini başlatmıştır. Bu anayasadan sonra, beş yıllık kalkınma planlarında kooperatifçilikle ilgili çeşitli önlemlere yer verilmiştir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1967), kooperatifçilik ayrı bir başlık olarak incelenmiş, tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık gibi birçok sektörde kooperatifleşmenin destekleneceği belirtilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, ilkindekine benzer politikalarla kooperatifçilik konusuna daha da ayrıntılı bir şekilde yer verilmiş, üçüncü beş yıllık kalkınma planında, kooperatifçilik politikasının amacı anlatılarak, dördüncü beş yıllık kalkınma planında demokratik kooperatifleşmenin önemine vurgu yapılmıştır. Diğer kalkınma planlarında da kooperatifçilik politikalarına yer verilmiştir. 1960'lı yıllar Köy Kalkınma Kooperatiflerinin kurulmaya başladığı yıllardır. Köy kalkınma kooperatiflerini geliştirmek üzere 1966 yılında Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde Kooperatifçilik Dairesi açılmıştır. 1961'den itibaren, Almanya başta olmak üzere, pek çok ülke Türkiye'den işçi almaya başlamıştır. Bakanlıklar ve ilgili kuruluşlar arası koordinasyon komitesinin çalışmaları sonucu, Dış Ülkelere İşgücü Sevkinde Kooperatif Kuran Köylülere Öncelik Verilmesi Projesi geliştirilmiştir. Projenin amacı, yurt dışına giden işçilerin tasarruflarının değerlendirilmesi, kooperatiflerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, tarımsal üretimi artırıp istihdamı çoğaltacak yatırım projelerinin gerçekleştirilmesi ile köye hizmet edilmesidir. Ayrıca, yurt dışında deneyim kazanacak işçilerin yurda döndüklerinde köy önderliği yapacakları, dışarda edindikleri teknik bilgi ve yetenekleri köylerinde uygulayacakları, böylece köy sanayine katkıda bulunacakları düşünülmüştür.

Projenin uygulanmasına 1965 yılında başlanmış, 12 köy kalkınma kooperatifine öncelik tanınmış, her kooperatife de 20 kişilik kontenjan verilmiştir. Daha sonra kooperatif sayısı 296'ya, kontenjan sayısı da 50'ye çıkarılmıştır. Bu projeye göre yurt dışına çalışmak üzere giden işçilerin kooperatif şeklinde birleşmeleri köy kalkınma kooperatifleri için önemli bir adım olmuştur. Kooperatif kuran göçmen işçilerin biriktirmiş olduğu paralar, köy kooperatifleri

Keşke bizler de
Ahmet ÖZKAN
kadar köyümüzü
sevebilsek.

Ahmet Özkan'ın sıkça köye geldiği yıllar benim gençlik yıllarıma denk geldiği için kendisini çokca gördüm, sohbet ettim. Onun muhabbetlerine, çalışmalarına katıldığım için kendimi şanslı Hayriyelilerden biri olarak kabul ediyorum. Köyümüz için, bizler için, Hayriyelilere yol göstermek için nasıl çalıştığına bizzat defalarca şahit oldum. O dönemdeki çalışmalarla köyde birçok yenilik oldu. Turizm derneği kuruldu, kooperatif kuruldu, kooperatif sayesinde yüzlerce Hayriyeli yurt dışında çalışma fırsatı elde etti, mandıra kuruldu, köy bakkaliyesi açıldı, OTDÜ'lü üniversite öğrencileri köye gelip araştırma yaptılar ve ortaya müthiş bir araştırma kitabı çıkardılar, halk oyunu ekibi kurulup İnegöl dışındaki festivallerde yer aldık, köyde oynanan oyunların kaybolmaması ve müziğimizin unutulmaması için Amerikalı arkadaşını köye davet edip muazzam bir eser kazandırdı. Bu çalışmalar belki şimdikilere önemsiz gibi gelebilir, ancak 50 yıl önce o yokluk ve zor koşullarda, ulaşımın zor olduğu, herhangi bir iletişim aracının olmadığı yıllarda bunları düşünmek, başarabilmek çok değerlidir.

O kadar çok Hayriye Köyüne gelip çalıştı ki birçok kişi Ahmet Özkan'ın köyümüzün damadı olduğunu bilmez. Lakin herkes Ahmet Özkan'ı köyün bir evladı, bir aydını, bir vefakarı, bir yardımseveri olarak tanır ve kabul eder.

50 yıl önce yaptığı çalışmaları, düşüncelerini gördükçe, duydukça şaşkınmamak elde değil.

Ahmet Özkan köyümüzü çok sevdi. Sevmeseydi bu kadar köye gelir miydi? Köy için bu kadar çalışır mıydı? Sevmeseydi evinde rahat oturmak yerine mahkemelik olur muydu? Sevmeseydi mahkemede beraat ettikten sonra kendisini dava edenlerin koluna girip onları lokantaya götürür müydü? Sevmeseydi buraya defnedilir miydi?

Keşke bizler de Ahmet ÖZKAN kadar köyümüzü sevebilsek.

Erol Cengiz

**İNEGÖL
HAYRİYE KÖYÜ
Tarım Kooperatifi**

**Dış Ülkelere Sevkte Öncülük Tanınacak Kooperatif Ortakları
İçin Noterlikçe Yapılacak Senet**

Dış Ülkelere İçki sevkinde Kooperatif kurarı Köylülere öncelik tanınması projesine dahil İnegöl Hayriye Köyü Kooperatifine ortak olduğumdan aşağıdaki hususları taahhüt ederim.

1- Dış Ülkeye Kooperatif ortağı olarak sevk edildikten ve Dış Ülkede çalışmaya başladığım ayı takip eden ertesi ayın son gününde iş yerinden aldığım ücretimden 500 Lirayı hemen kooperatifimin İnegöl T.C. Ziraat Bankasındaki 7788 Numaralı hesabına banka havalesi ile göndereceğimi ve diğer taksitlerinde her ayın son gününde muntazaman göndereceğimi ve böylece kooperatife olan 5.000.- Türk Lirası hissemizi ödemiş olacağım.

2- Ortak olarak kooperatife birikecek hesabımı on sene müddetle geri çekmeyeceğimi.

3- Taksitleri göndermediğim takdirde hükümetçe alınacak her karara uyacağımı ve mukavilemin feshi suretiyle memlekete iade edilmeme rızası göstereceğimi.

4- Müteselsil olarak kefil olduğum ortak arkadaşlarımdan her hangi biri taahhüdünü yerine getiremezse taksit borçlarının tarafımdan ödeneceğini.

5- Türkiye'ye iznili geldiğimde, bankadaki kooperatif hesabına taksitleri muntazaman ödemediğim tebliğ edilirse iş ve işçi bulma kurumları tarafından çıkış müsaadesi verilmemesine rızası olduğuma.

6- Kooperatif ortağı olarak Almanya'da bulunduğum müddetçe kooperatif işleri ile ilgili her hususta tam yetki ile aşağıda kimliği ve adresi yazılı İnegöl'ün Hayriye Köyünden Yekilim () vekil olarak tayin ettiğimi.

7- Köyde bıraktığım ailemi Muhtaç durumda bırakmayacağımı ve Kooperatif Başkanlığından ailemin para sıkıntısı çıktığı resmen tebliğ edildikçe derhal para yardımımda bulunacağımı,

8- Aylık taksitlerimi ödemediğim zamanlarda Kefilim _____
Taksitlerimi ödeyecektir.

ADRES : Bursa İli İnegöl Kazası Hayriye Köyünden

Oğlu

Doğumlu

için kredi imkânı sağlamıştır. Fakat asıl amaç köyü kaldırmak olmasına rağmen, köy kalkınma kooperatifleri, işçilerin yurt dışına öncelikle gitme güdüsünde temellenen bir süreç içinde gelişmiştir. Bu durum, çoğu ortağının yurt dışında, işletme ve tesislerin yurt içinde olduğu, yönetim ve denetim sorunları yaşayan kooperatiflerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Köy kalkınma kooperatiflerindeki bu olumsuz gelişmeler ve artan eleştiriler sonucu Devlet Planlama Teşkilatı 1966 yılı sonunda projeyi geçici olarak durdurmuş, 1971 yılında yeniden uygulamaya koymuştur (Güven, 1982).

Hitlerin Nasyonal sosyalizminden dolayı çok ciddi bir travma yaşamış olan Almanya II. Dünya savaşında yenilmiş ve ikiye ayrılarak Doğu ve Batı Almanya

olarak tarih sahnesine yeniden çıkmıştır. Kapitalist dünyanın tahakkümü altında olan Batı Almanya, sosyalist bloka karşı kapitalist blokun da desteği ile hızlı bir kalkınma süreci yaşamıştır. Bu nedenle dışarıdan emek gücüne ihtiyaç duymuştur. Türkiye ve Batı Almanya tarihi geçmişleri dolayısıyla siyasal, kültürel, ekonomik ve toplumsal olarak çok farklı ülkelerdir. Türkiye, 1960'lı yıllardan itibaren kırdan kente yoğun göç yaşarken, yarı feodal üretim ilişkilerinden ve toplum yapısından, montaj sanayinin gelişmesine paralel olarak dışa bağımlı kapitalizme geçişi yaşarken; Batı Almanya nüfusunun büyük bir kesimi kentlerde yaşamakta, feodalizmi geride bırakmış sanayileşme süreçlerinde önemli gelişmeler kaydetmiş kapitalist bir ülke konumundadır. Almanya'da kentleşme, sanayileşme ve kitlesel fabrika üretimi ile işçi nüfusu yoğunluktadır. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi tarihsel bazı ortaklıkların olmasının dışında ekonomik, kültürel, dini, siyasal ve toplumsal doku olarak ortaklaşılan hemen hiçbir alan bulunmamaktadır. Almanya'nın sanayileşmesini sürdürebilmesi için dışarıdan getireceği işgücüne gereksinimi vardı. Bu nedenle İtalya'dan, İspanya'dan, Yunanistan'dan; Türkiye'den Almanya'ya çalışmak için işçi akını olmuştur.

Emek-yoğun işleri görececek erkek nüfusunu İkinci Dünya Savaşı'nda yitiren ve bu nedenle savaş sonrası karşılaştığı işgücü açığı sorununu kendi iç kaynaklarından gideremeyen Almanya, yakın çevresinde bulunan ülkelere sağlama yoluna gitmiştir. Alman İrtibat Bürosu, 15 Temmuz 1961'de İstanbul'da Tophane'de işçi seçimi işlemlerine başlamıştır. 30 Ekim 1961'de imzalanan İşgücü Sözleşmesi de 1 Eylül 1961 tarihinden itibaren geçerli kılınmıştır. İlk kez 1961 yılının Kasım ayında ilk Türkiyeli işçi grubu Düsseldorf'a ulaşır. Türkiye bu yıl Almanya'ya 400 işçi göndermiştir, yıllar içinde de bu sayı artmıştır. Sözleşme, işçi göndermek isteyen, ancak Almanya tarafından kabul görmeyen diğer ülkelerin bu durumdan "alınabilecekleri" gerekçesiyle Alman tarafının isteğiyle Resmi Gazete'de yayınlanmamıştır. 1961 yılından işçi alımının resmen durdurulduğu 1973 Kasım ayına kadar Türkiye'den kurumlar aracılığıyla getirilen işçi sayısı 866 bini bulmuştur. Bununla birlikte, resmi kurumların aracılığıyla işçi alımının resmen durdurulması Türk işgücünün bu ülkeye gitmeye devam etmesine bir engel oluşturmamıştır. Bugün köyümüzden hala özellikle evlilik yoluyla yurt dışına işçi göçü azalarak ta olsa devam etmektedir.

Kurulan kooperatif aracılığıyla Hayriye Köyü'nden ve çevre köylerden birçok genç özellikle Almanya'ya işçi olarak gider. Köylülere bu konuda yine Ahmet Özkan öncülük eder, hem de hiç karşılık beklemeden, ilgili kuruluşlara kooperatif adına yazılar yazar (Ek 5), işin peşini bırakmaz.

Sonuçta birçok insan başka bir ülkede yeni bir dünya kurar, fakat hiçbir köyünü, doğduğu toprakları unutmaz. Devletin köy kooperatifi için ayırdığı 110 kişilik kontenjan civar köylülerin de talebiyle hemen dolar ve Kasım 1965'te Hayriye'den 71 ve komşu köylerden 39 erkek Almanya'ya işçi olarak gider. 1972 yılında 50 kişilik bir kontenjan daha tanınır ve 29 Hayriyeli genç erkek daha gurbet yollarına düşer. Magnarella, "Bir Köyün Serüveni" adlı çalışmasında kooperatif aracılığıyla yurt dışına çalışmaya gidenler için yasal olarak genel köy kalkınması için kullanılacak bir fona belirli bir para ödeme gibi bir toplumsal hedef söz konusu olduğunu belirtir. "1965'te yurtdışına gönderilen her köylü Avrupa'daki ilk iki yılında 250 TL'lik (yaklaşık 28\$) taksitler halinde toplam 5.000 TL (yaklaşık 556 \$) göndermeyi kabul etmişti. 1972 kontenjanında yer alanlar için aynı zaman dilimine göre belirlenen para 8.000 TL tutarındaydı (Her iki durumda da başlangıçta iki aylık bir mühlet tanınmıştı.). Ama ilk gurbetçilerin çok azı yükümlülüğünü gönüllü olarak yerine getirdi. Kooperatif aracılığıyla göç etmenin kendilerine sağladığı kişisel ve ailesel kazanımlarına karşın, çoğu göç anlaşmasının ayrılmaz bir parçası olan köy topluluğuna karşı sorumluluktan kaçmaya teşneydi. Kooperatifi örgütleyen Ahmet Özkan'ın konuya getirdiği yorum şöyleydi: "Yurtdışına giden kooperatif üyelerinin çoğu bu yükümlülüğü bir tarafa attı ve köyü unutmaya yöneldi. Türkçede 'Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler' biçiminde bir atasözü var. Köylülerin yaptığı şey de bu. Yurtdışına gitmeden önce bütün köy için daha iyi ekonomik fırsatlar sağlamak üzere koopertife para ödemeyi sevinçle kabul etmişlerdi ama Almanya'ya varıp para kazanmaya başladıklarında, buna aldırış etmiyormuş gibi hareket ettiler." Bu işçiler ancak kooperatifin yasal girişimlerde bulunması üzerine, sözleşmelerinin bu hükümünü isteksizce yerine getirdiler. Kooperatif görevlileri karşılaşılan sorunu İş ve İşçi Bulma Kurumu'na bildirdi ve hükümet yükümlülüklerini yerine getirmeyenlere çıkış vizesi vermeme kararını aldı. Bunun anlamı tatil için Türkiye'ye dönen işçilerin kooperatiflerine borçlarını ödemedikçe bir daha Almanya'ya gitmeye izin verilmeyeceğiydi. Böylece kooperatif bir sonraki bölümde anlatılacak olan köy projeleri için yasal yollardan önemlice bir sermaye toplamayı başarmış oldu ama olayın açıkça ortaya koyduğu bir sonuç, birçok Hayriyeli gurbetçinin gözettiği hedeflerin birinci derecede akrabaların ötesinde bir bütün olarak köy düzeyine geçmediğiydi. Her köylü

ayrıca başvuru harcamalarını karşılamak üzere Hayriye hazinesine 20 TL ödemek zorundaydı.

Özkan, çevre köylerden yurtdışına giden işçilerin gönüllü olarak katkı parası gönderme oranının, Hayriye'nin kendi gurbetçi işçilerine göre bir ölçüde daha yüksek olduğunu belirtmektedir.

Almanya'ya giden Hayriyeliler, hatıralarının ve ailelerinin kaldığı köylerini unutmaz. Ahmet Özkan ve Faik Ertan öncülüğünde başlatılan köy kalkınması çalışmalarına olanakları ölçüsünde destek verirler. Yine de zaman zaman ihmalkârlıklar olur (Ek 6). Ahmet Bey ve Faik Ertan zaman zaman Almanya'ya giderek ya da karışıklı yazışarak köylüleri kalkınma çalışmalarına ikna eder, desteklerini ister.

Kısa bir süreliğine gidileceği ve bir miktar para kazanılıp dönülecek yer olarak değerlendirilen Almanya zamanla ikinci vatanları olur gurbetçilerin. Bir süre sonrada Almanya'ya giden işçiler eşlerini ve olanakları ölçüsünde çocuklarını da yanlarında götürürler. Günümüzde köyde ve İnegöl'de yaşayanlardan daha çok Hayriyelinin Almanya, Avusturya ve Fransa'da yaşadığı tahmin edilmektedir.

Görelî olarak kapalı ekonomiden çıkıp ulusal ve küresel ekonomiye yavaşta olsa entegre olan Hayriye Köyü modern dünyaya girişin anahtarlarından biri olan yol sorunun zahmetini köyün kuruluşundan beri yaşamaktadır.

1963 yılında yolun yapılması için Özkan, İl ve Köy Yolları İdaresine bir dilekçe verir (Ek 7). Hayriye, Muratbey ve Konurlar köylüleri bir araya gelerek imece usulü yol yapım işine girerler. Yol İdaresi ve Orman işletmesinin desteği ile köylerin yolları o günkü koşullara göre yapılır. Günümüzde Hayriye Köyü-İnegöl ve diğer köylerin yolları asfaltlanmış ve sürekli trafik akışı bulunmaktadır.

Kültürel Çalışmalar

Diğer yandan Ahmet Özkan'ın iş hayatı devam etmektedir. Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğünde de iki yıl çalışır daha sonra serbest mimarlık yapmaya başlar. Uzun yıllar Mimarlar Odası Bursa İl Temsilciliği görevini sürdürür.

1967 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Fransızca Profesyonel Bölgesel turist rehberi olur. 1968'de "Gürcüstan" isimli bir kitap yayımlar; bu kitap önce sakıncalı bulunup toplatılmış, sonra serbest bırakılmıştır. Ahmet Özkan'ın yayına hazırladığı ve maddi zorluklara rağmen bastırabildiği ve kişisel çabalarla dağıtımını yaptığı kitap, "Gürcü tarihi ve kültürü hakkında Türkçe hazırlanmış ilk kaynaklardan biri kabul edilmektedir."

Ahmet Özkan'ın "Kültür, Edebiyat, Sanat, Tarih, Folklor; Gürcüstan" kitabını yayımlanması, Türkiye'de yaşayan Gürcüler için bir dönüm noktası sayılabilir. O zamana kadar Gürcü kültüründen, edebiyatından haberi olmayan pek çok kişinin bilgi edinmesine, kültürel anlamda aydınlanmasına vesile olmuştur.

"Gürcüstan" isimli kitabı bastırdıktan sonra dağıtımını da kendisi yapar. Ulaşabildiği bütün Gürcü tanıdıklarına tek tek zarflayıp posta ile gönderir. Karşılıksız olarak gönderdiği kitaplardan bazıları gittiği adresten geri döner. Gürcüler ve Gürcü kültürü, Gürcü tarihi üzerine yazılmış kitabı "bölücü faaliyet" olarak gören olduğu gibi, büyük bir sevinçle kabul edip birkaç adet daha talep edenler de olur. 4 Ocak 1972 tarihinde TBMM 1. Dönem Batum Milletvekili Ali Rıza Acara'nın (1897-1969) çocuklarından biri zarif bir mektup yazar mesela Ahmet Özkan'a:

"Bu kitabın basıldığı sıralarda ben daha öğrenciydim. Ahmet Bey'in çok ciddi problemlerle karşılaştığını hatırlıyorum, kitabın yasaklandığını, kendisinin tutuklandığını... Mahkeme süreci... Sonunda serbest bıraktılar ama suçsuz bir adamı boşuna yargıladılar; adına hiçbir suç isnat edilememişken sebepsiz yere ismine leke sürdüler. Bütün bunlara rağmen kitap çok popüler oldu. O, uyanışın başlangıcıydı. Biz kimiz? Neler yapmışız? Nereden ve nasıl gelmişiz? Bu sorulara cevap bulduk."

Ergun Atabay

"Babama iki kitap göndermişsiniz ama biz size bedelini ödemeyi unutmuşuz. Şimdi size para gönderiyorum, bana altı tane daha kitap yollamanızı rica edeceğim. Kitaplardan birini benim adıma imzalayınız, diğerlerini dostlarıma armağan edeceğim."

"Gürcüstan" kitabı birbirine taban tabana zıt tepkilerin odağı olmuştu. Kimi evlerde sadece büyüklerin okuduğu "nostaljik" bir kitap olarak görülüp baş tacı edilir, kimi evlerde ise "zararlı" bulunur, kapıya kadar gelmiş postayı alma zahmetine bile katlanılmaz, iade edilir. Ancak bu kitabın Türkiye'de yaşayan Gürcüler açısından kopup gelinen "vatan" hakkında merak edilenleri anlama bakımından önemi büyüktür. Çünkü Türkiye'de yaşayan Gürcülerin büyük bir çoğunluğunun atalarının göçle geldiği Gürcüstan hakkında bilgisi yoktu ya da bu konuda bildikleri sınırlıydı. Bilinen ve ataların sözünü ettiği şehir de Batum'du. Tanınan, bilinen ülke ise Rusya'ydı. Gürcüstan demir perdenin ötesinde Rusya'ya bağlı bir ülke idi. Genel coğrafya bilgisi dışında ufuk açıcı bir bilgiye sahip değildi Gürcü toplumunun çoğunluğu. Ahmet Özkan'ın "Gürcüstan" kitabı bu konuda büyük bir bilgi eksikliğine cevap vermiştir.

Ahmet Özkan'ın davetlisi olarak 1970 ilkbaharı, 1973 ve 1974 yaz aylarında Hayriye Köyü'nde alan araştırması yapan Paul J. Magnerella çalışmalarını kitaplaştırmıştır. Kitabın hazırlanışında yazarın belirttiğine göre Ahmet Özkan'ın çok önemli katkıları olur. Kitap 1997 yılında "Türkiye'deki Gürcüler Arasında Gelenek, Göç ve Değişim, Bir Köyün Serüveni" adıyla yayınlanır. Bu çalışma Özkan'ın, Hayriye Köyü Turizm ve Tanıtma Derneğinin kuruluşuyla birlikte birkaç yıl boyunca bir dizi ekonomik ve kültürel projelerle uğraştıklarını belirtir.

Ahmet Özkan, köyde icra edilen müziğin derlenmesi için yürüttüğü çalışmaları söz konusu kitapta şöyle anlatır. "Banda aldığım köyün halk şarkılarını Amerika'da Indiana Üniversitesi Folklor Enstitüsü uzmanlarından Peter Gold'a gönderdim. Dinlediği şarkılardan hoşlanan Gold, bana bir mektup yazarak Gürcü müziği hakkında bilgi istedi. Sorularına cevap vermenin ve konuyla ilgili kitapları sağlamanın yanı sıra, Hayriye'ye gelerek bizzat köyün şarkılarını banda alabilmesi için dernekle birlikte bir gezi ayarladık. Banda alınmış şarkıları Gürcüceden Fransızcaya çevirdim ve ona köyün fotoğraf-

larını verdim. Bütün bu çalışmaların sonunda "Türkiye'den Gürcü Halk Müziği" adıyla güzel bir plak ortaya çıktı [Dağıtıcı Şirket Antology Record and Tape Corp., ABD.]"

Ahmet Özkan'ın oğlu mimar ve müzisyen İberya Özkan, 1996 yılında Boğaziçi Üniversitesi "Dans Müzik Kültür" Folkloru Doğru / Çeviri Dergisi 62. sayısında kendisi ile yapılan röportajda Gürcü müziği, Gürcülerin edebiyat, tiyatro, müzik alanında ve Hayriye Köyü ile ilgili yukarıda anılan çalışmaya ilişkin şu bilgileri verir: "...

Türkiye'de Gürcüler, Gürcü köylerinde kapalı bir toplum olarak yaşıyorlarken, herhangi bir çaba söz konusu değildi. Yalnızca köy içerisindeki bazı gelenekler sürdürülüyordu. Köyün doğal haliyle 1950'lere kadar kullandıkları dil, Gürcüce, sürdü. Bir imece geleneği varsa, imece şarkıları varsa imece usulü çalışma sürdüğü sürece o da sürdü. Ama giderek gerileyerek, hakim kültürün etkisi altında kalarak sürdü. Bu anlamda köy bazında dernekler kurulmuş olabilir. Köy Kalkındırma ya da Köy Kültür Dernekleri. Onları ayrıntılı bilemiyorum.

... Yaklaşık 1961'lerde "Gürcüstan" adlı kitabının hazırlıklarına başlayan babam Ahmet Özkan Melaşvili'nin çabaları var. Yedi yıl süren bu çalışmadan sonra kültür, edebiyat, sanat, tarih, folklor yönleriyle Gürcüstan'ı konu alan bir kitap yayınlanıyor ve yayınlanır yayınlanmaz-5000 adet basılıyor- bir ihbar sonucu toplatılıyor. Mahkemede iddia şu: Türklüğe İslamlığa hakaret, Rusya'yı ve Komünizmi övmek. Toplatma kararından sonra, mahkeme sonucunda, bilirkişilerin olumlu raporlarıyla Gürcüstan kitabı serbest bırakılıyor. Bu kitabın dağıtımı sırasında birçok Gürcü aydını ortaya çıkıyor, Gürcü kültürünü ve alfabesini öğreniyorlar. Bir takım ilişkiler oluşmaya başlıyor. Bu yaygın çabalar içerisinde Sönmeyen Ocak adlı bir roman çevriliyor. Osmanlı döneminde Gürcüstan'a yapılan seferler ve zorla İslamlaştırma gibi konuları ele alan bir tarihi roman tercih ediliyor. Sanırım 76'larda Giyorgi Saakadze – Büyük Savaşçı adlı bir roman daha çevriliyor. Elguca adlı roman 74'te babam tarafından çevriliyor. Ondan sonra Gürcü

Masalları Hayri Hayrioğlu (Malakmadze) tarafından çevriliyor ve giderek yayın ağı genişliyor. Bu sırada dernekler vasıtasıyla kendi kültürünü sürdürme fikri ortaya çıkıyor. İlk defa 1961 yılında İnegöl Hayriye Köyü'nde "Hayriye Köyü Turizm Tanıtma ve Kültür Derneği" kuruluyor. Bu derneğin öncülüğünü yapan yine A. Özkan. Dernek vasıtasıyla Hayriye Köyü Folklor Ekibi oluşturuluyor. Hayriye Köyü'nde yaşayan dans ve şarkıların sergilenmesi sağlanmış oluyor.

Yıl 1961. İlk kez Bursa Festivali'nde gösteri yapılıyor. Bu şekilde Bursa ve çevresinde Gürcü Folklor Ekibi tanınmaya başlıyor.

... "Hayriye Köyü Folklor Ekibi" olarak geçiyor. Ama dansları Gürcü Dansları olduğunu herkes biliyor. Köydeki danslar hiçbir koreografi yapmadan, otantik haliyle, yalnız giysiler diktirilerek sergileniyor. Bu, Balıkesir ve daha birçok illerde tekrarlanıyor. Oralarda bulunan Gürcülerde de kendi kültürlerine karşı bir özlemin, dernek kurmaya doğru bir isteğin uyanmasına hizmet ediyor. Tam bu tarihlerde Gürcüstan kitabı vasıtasıyla Ahmet Özkan, yurt dışında da, Amerika, Fransa'da da tanınan, bilinen bir insan haline geliyor ve ilişkiler kuruyor. Amerika İndiana Üniversitesi, Vermond Üniversitesi ve bazı uzmanlar Ahmet Özkan'la ilişki kurarak Hayriye Köyü ve Türkiye'deki Gürcü müziği, Gürcü etnografyası, vb. konularında araştırmalar yapmak istiyorlar. Tam o yıllarda 65-68'lerde Amerika'dan müzikologlar Hayriye Köyü'ne gelip Hayriye Köyü'ndeki şarkıları, ama Hayriye Köyü'ndeki yaşlıların ancak zor bela hatırladıkları şarkıları, bir araya getirip bant kaydedip Amerika'ya götürüyorlar. Bunlarla ilgili araştırmalar yapıp bir uzunçalar yayınlıyorlar. Bu çalışmada 80-90 yaşındaki solistler çoğu iki sesli yaklaşık on parça seslendiriyorlar. Bunlardan bir tanesi örneğin "İmece şarkısı: Paçvis Simğera". Hayriye Köyü'nde imece halinde bir tarla çapalanacakken delikanlıların yarısı tarlanın bir ucuna, diğer yarısı tarlanın öteki ucuna dizilirler. Bir grubun solisti şarkı söylemeye başladığında aynı grubun diğer vokalistleri uyumlu olan diğer sesleriyle eşlik ederler ve bu parçanın ritmi ve temposuyla beraber tarlayı çapalarlar. O motif bittiği zaman tarlanın öbür ucundaki grup şarkıya kaldığı yerden devam eder. Bir bu grup, bir o grup, bu şekilde tarlanın ortasına doğru gelirler. Ortasına geldikleri zaman o müzik, o şarkı birdenbire dans havasına dönüşür, yine vokallerle, el çırparak dans ederler. İşte bunlar kayda alınıyor, plaklardan sonra antropolojik - etnografik çalışmalar yapan insanlara da kapılar açılıyor. Onlarda bir takım kitaplar yazıyorlar. Örnekleri bende mevcut, İngilizce olarak."

Ahmet Özkan, bir köyün kalkındırılmasının tek boyutlu, ekonomi bağlamında olmayacağını farkındadır. Sadece Hayriye Köyü değildir çalışma alanı. Olanakları ölçüsünde yerelden evrensele ulaşmanın çabasını da görmek mümkün çalışmalarında. Ulaştığı her şeyi kayda almanın, yazıya geçirmenin telaşını hissedersiniz. Yazı adeta onun için bir büyüydü. Her şeyinde dalda yürüyen suyun telaşı vardı. Sessiz, sakın görünümünün altında dev gibi yüreğiyle coşkun ırmaklar gibi çağlamak istiyordu adeta...

Tüm ilişkilerini, çabasını ve birikimini köyün kalkınması için kullanan Özkan, köylülerin kültür ve sanat dünyası ile de ilişki kurmasının olanaklarını yaratma çabasını da göstermiştir. Örneğin, Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu genel başkanlıklarını yapmış edebiyatçı kimliği ile de öne çıkmış olan Fakir Baykurt ile Anadolu insanının ve yüzyılların içinden geçip gelen türkülerin sesi olarak gelecek kuşağa taşıyan Ruhi Su vb. sanatçılar Hayriye Köyü'nü ziyaret etmişlerdir.

Ahmet Özkan, 1969 yılında Bursa Ticaret ve Sanayi Odasına üye olur (Daha sonra 1978 yılında da İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsüne üye olur.).

Serbest Mimar Mühendis olarak çalıştığı yıllarda, Bursa'da Atatürk Caddesi 45 numara, Oba İş hanı adresinde ve bu iş hanının üçüncü katında bulunan ofisi tüm Bursalıların ve Gürcü kültürüyle ilgili olanların uğrak yeri olur. Bürosunda zamanının bir bölümünü mesleki çalışmalarını sürdürmeye ayırır, bir bölümünü ise köylerle ilgili yapılabilecek plan ve çalışmalara ayırır. Bursa'nın çeşitli köylerinde ve Bursa'da cami,

Türk Edebiyatının büyük ismi Fakir Baykurt (Üst resimde ayakta sağdan 2.), 1975 yılında rahmetli babam Enver Satılma'nın öğretmenlik yaptığı İnegöl'ün Hayriye köyünü ziyaret etmiş. Yazarın köye gelme nedeni, Gürcü Düğünü gözlemlemek istemesi...

Bir gazete haberi-tarihsiz

okul, atölye, konserve evleri, köy konakları, mandıralar, yollar, köprüler gibi çeşitli yapıların inşasında büyük emek sarf eder. Yardımcı olduğu köylüler emeğinin karşılığını teklif ettiklerinde eğer ısrar ederlerse o köye özgü bir şeyi rica eder. Örneğin Gürcülerin de kullandığı bir tulum olabilir bu armağan. Bu arada köylülerin bağışlarıyla Hayriye Köyü Kültür Evi'nin yapımına başlar, ancak bu kültür evinin bitimini görmeye ömrü vefa etmez. Kültür Evinin açılışı vefatından üç yıl sonra kapsamlı bir programla gerçekleştirilir.

Ayrıca Ahmet Özkan, köydeki mahalle adlarının Gürcüce adlarını yazdığı bir harita hazırlar. Bu haritada hangi ailelerin hangi mahallede bulunduğunu tespit eder. Ayrı bir liste olarak da "Hayriye Köyü'nü Vücuda Getiren Aileler (Gvari)"in adlarını saptar (Ek 8).

Plan ve projesini Ahmet Özkan'ın çizdiği Hayriye Köyü Kültür Evi'nin resmi olarak onaylanması ve gerekli izinlerin alınması süreciyle ilgili, dönemin (1977-1980 yılları arası) milletvekillerinden olan ve aynı zamanda Köy Kooperatifleri Genel Başkanlığı görevinde bulunan Ahmet Altun, çizilen projede hem Türkçe hem İngilizce açıklamaların bulunmasının hayretle karşılandığını belirtmiştir. Hayriye Köyü'nde Ahmet Özkan öncülüğünde yapılan bu tarz çalışmaların çağının çok ilerisinde olduğu aşîkârdır.

Siyaset Yapmak (!)

Ahmet Özkan'ı tanıyanların onu betimlerken anlattıkları içinde ilginç bir cümle dikkat çeker; kendisini yakından tanıyanlara göre, Ahmet Özkan *"politika yapmaz, aksine yapana kızardı."* Bu cümleyi, siyasetin toplumumuzda ve insanlar arasında "ayrıştırıcı" bir olgu olarak görüleceği kaygısıyla Ahmet Özkan'ın iyi niyetine ve insancıl yönüne gölge düşürmemek çabası olarak görmek mümkün. *"Siyaset yapmak, politika yapmak"* bir dönemin Türkiye'sinde –hatta günümüz Türkiye'sinde bile– olumsuz anlamda kullanıldığından, suya sabuna dokunmadan yaşamak yüceltilerek insanlarla politika arasına bir mesafe koymanın uygun olacağı ön kabulü yaygındır. Öte yandan, Ahmet Özkan'ın da bizzat Hayriye Köyü gençlerine verdiği öğütlerde eğitimlerini öncelemeleri gerektiğini vurguladığı da bir gerçektir. Bir Gürcü köyü olan Tüfekçikonak Köyü'nden Mehmet Nuri Tayyar'ın anlatımıyla gençlere şu sözleri söylediğini öğreniyoruz:

"Politikadan uzak durun, o işlere karışmayın. Kendinize, ülkenize kötülük etmeyin. Okulunuzu okuyun, liseyi bitirin, üniversiteye gidin, eğitim alın. Eğer zorlanırsanız ben size yardımcı olurum."

Ahmet Özkan hakkında söylenmiş olan “politika yapmaz, yapana kızardı” yorumuna bu pencereden bakmak gerekir. Öte yandan, “siyaset yapmazdı” ifadesi, gelişmiş bir toplumda hep birlikte, bir arada yaşamayı amaç edinmesine rağmen Ahmet Özkan’ın çabalarının –özellikle kültürel faaliyetlerinin– bazı çevrelerce “siyaset yapmak” şeklinde değerlendirilmesine bir cevap olarak da görülebilir.

Genç yaşlarında çektiği sıkıntılar ve yaşadığı yoksulluk, Ahmet Özkan’ın diğer insanların acılarına karşı daha duyarlı olmasını onları daha iyi anlamasını sağlamıştır. Hümanist düşüncelerinin temelinde de bu “arka plan” vardır. Köyünün, köylüsünün temel ve insani sorunlarına çözüm aramak, ait olduğu kültürü bütün yönleriyle öğrenmek ve öğretmek, yaşamının amacı haline gelmiştir adeta. Fakat bütün bu iyi niyete ve iyi niyetle yapılmış çabalara karşın Ahmet Özkan ile dernek ve kooperatif kurma aşamalarında yanında olan dostu Faik Ertan kovuşturmaya uğramaktan kaçamazlar. Muhtemeldir ki bir ihbar neticesinde Türk Ceza Kanunu TCK’nın 141 ve 142. maddelerine dayandırılarak cezalandırılmaları istenir ve mahkeme neticesinde bu suçlamalardan aklanırlar.

TCK 141. madde, bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerine tahakkümünü tesis etmeyi hedefleyen kişi ve örgütleri cezalandırıyor; 142. maddede ise 141’de belirtilen suçun propagandasını yapmayı cezalandırıyordu. (1930 yılında İtalya’da yürürlüğe konan İtalyan Ceza kanunundaki 272. maddenin olduğu gibi alındığı bu madde İtalya’da 2006 yılında, Türkiye’de ise 1936’da yürürlüğe girmiş, 1991 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.)

Bugün adeta bir komedi unsuru olarak görülebilecek iddia ve gerekçelerle TCK 141 ve 142’den cezalandırılmaları istenir Ahmet Özkan ve Faik Ertan’ın. İddianame, **bütün yazım yanlışları ve dil hatalarıyla birlikte olduğu gibi** aşağıya aktarılmıştır (İddianame Ek 9’da yer almaktadır):

“Hadise tarihinde Bursa İlköğretim Müfettişliğinin adalet Bakanlığına ihbarı üzerine İnegöl Hayriye Köyü’nde yapılan aramada Rusya’da basılmış Gürcüce yazılı alfabeler bulunduğu ve bu alfabeler içinde Lenin’i ve dolayısıyla komünistliği öğücü mahiyette yazılar bulunduğu ve bu arada sanıklardan Ahmet Özkanın evinde yapılan aramada bulunan kitap ve mektuplarda Türkiye’de Gürcüler hakkında devlet kurmak hususunda bölücü mahiyette fikri yazılar bulunduğu anlaşıp İnegöl Hayriye Köyü’ne ve keza okuluna gönderilen gürcüce yazılı alfabelerin sanıklar tarafından Bu köye posta ile gönderilmiş bulunduğu, tahakkuk ettiğinden ve esasında Gürcüce yazılan bu kitaplarda Türkiye’de yaşayan Gürcü vatandaşlar lehine bölücü fikirler taşıdığı dosya münderecatı ile anlaşıldığından sanıkların hareketleri neuyan

TCK'nun 141 ve 142 nci maddeler gereğince tecziyeleri için son tahkikatın CMUK 196. Maddeleri gereğince Bursa ağır ceza mahkemesinde açılıp yapılmasına karar verilmesi, sanıkların tutuksuz olarak sevki talep olunur.

26/12/1970 - C. Savcısı 12773 - Orhan Otağ

Birinci Ağır Ceza Mahkemesinin son kararında -dil yanlışları ve yazım hataları nispeten az olan karar metninde- beraat kararı çıkmıştır. "Komonistlik propağandası yapmak" suçundan hazırlanan iddianamenin aksine Ağır Ceza Mahkemesinin karar metninde dil kullanımı, olması gerektiği gibi daha özenlidir. Yine de imla hataları görülmekle beraber iddianame metnindekinden daha temiz ve doğru dil ile yazıldığı görülmektedir (Aradan geçen yarım asırdan fazla bir zaman diliminde değişmeyen şey, dil yanlışları ve yazım hatalarının metni hazırlayanın nasıl biri olduğuna ve karakter tahliline imkân sağlaması olsa gerek.). Suç tarihi Temmuz 1969, suç ise "Komünizm propagandası yapmak" olarak belirtilmektedir. Karar metni, hiçbir düzeltme yapılmadan, olduğu gibi, şu şekildedir:

"Komünizm propagandası suçundan sanıklar olup yukarıda açık kimlikleri yazılı Ahmet Özkan, Mehmet Faik Ertan haklarında mahkememizde yapılmakta olan açık yargılamaları sonunda; Dosyada mevcut zabıtlar vesair evrak okunup incelendikten sonra:

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Her ne kadar sanıklar hakkında komünizm propagandası yaptıkları iddiasıyla son tahkikatın Bursa Ağır Ceza Mahkemesinde açılıp yapılmasına karar verilmişsede, her iki sanığın bu bahse konu kitapları köy okuluna gönderdiklerine dair delil elde edilememiş olduğu gibi kitapların dahi propaganda niteliğinde olduğu tespit edilememiş olduğu, dosya münderecatı ile sabit olmuş ve mahkemenin vicdani kanaatıda bu yolda tahassul eylemiştir.

Buna göre:

Sanıkların bu müsnet suçları işledikleri hakkında hükümlülüklerine yeter kesin ve kanaatbahş deliller elde edilemediğinden istek gibi müsten suçlardan BERAATLERİNE,

Emanette bulunan eşyaların sanık Ahmet Özkan'a verilmesine, Yargıtay yolu açık olmak üzere oy birliğiyle verilen karar sanıkların yüzlerinde C. Savcı Yrd. İsmail Topkaya'nın huzuru ile açıkça okunup anlatıldı. 8/4/1971"

1970 yılında bir ihbar sonucu açılan ve 1971 yılının Nisan ayında beraatla sonuçlanan bir mahkeme... Bu olay Ahmet Özkan'ın ve elbette ki Faik Ertan'ın hayatında karşılıklarına ilk ve son kez çıkmış bir zorluk değildir. Zaman zaman dernek ve kooperatif üyelerine, zaman zaman köylülere kendilerini anlatmak durumunda kalmışlar, kurmak istedikleri kültürel oluşumların önüne çıkan engelleri aşmaya çalışırken bir yandan da tek tek kişileri ikna etmek mecburiyetinde kalmışlar. Bazı kişisel yazışmalarında, dernek veya kooperatifle ilgili yazışmalarda prosedür ile ilgili engelleri aşmanın nispeten kolay olduğu ancak şahıslarla ilgili engellerin daha zorlayıcı olduğu açıkça görülüyor. Ahmet Özkan'ın kooperatif kanalıyla Almanya'ya gitmelerine önayak olduğu işçilerden birine gönderdiği, "Ey insaf sahibi Hayriyeli sana hitap ediyorum" diye başlayan zehir zemberek mektup bunun en açık örneğidir (Mektubun özgün hali Ek 10'da yer almaktadır).

"Ey insaf sahibi Hayriyeli sana hitap ediyorum, insafı ve bana saygısı olmayana değil. Senin yüzünden başıma gelenleri tekrarlıyor ve yenilerini ilave ediyorum.

Hakaret ve küfür ettiler. Evlerden kovdular. Komünistlikle damgalandım. Hakkari'ye sürgün edildim. Verem hastalığına yakalandım. Tehdit mektupları aldım. Müdür tarafından ihtarlar aldım. Bu yüzden işyeri değiştirmek zorunda kaldım.

..... kooperatifi, dolayısıyla beni Çalışma Bakanlığına şikâyet etti. Bu mektubu ve verdiğim cevabı gönderiyorum. İbretle oku.

Senin yüzünden başıma gelenleri az mı buluyorsun? Kooperatife borcunu yollamamakla derdimi arttırmıyor musun?

İçinizde borcunu öğrenerek tamamını ödemek isteyenler var. 31.5.1967 tarihli listeyi yolluyorum. Bana saygısı olanlar bir an önce tamamlasınlar. Bankadan veya kooperatiften para geldi..... (cümlemin kalan kısmı okunmuyor)

Bu beyanatımı insaf sahibi arkadaşlara duyururum. Kulak asmayarak borcunu ödemeyenler pişman olacaklar, ikaz ediyorum.

Selamlar, başarılar dilerim."

"Çünkü kırıldım saç uçlarıma kadar." der şair Özgür Gümüşsoy, Kaos adlı şiir kitabında. Kırılmıştır gerçekten de Ahmet Bey... O yürek kırgınlığını O'nunla ilgili anlatılanları dinlerken, yazılanları ve mahkeme kayıtlarını okurken 54 yılın sonrasında bile hissetmemek mümkün değil.

Bu mektubun her cümlesine yerleşmiş sitem, Ahmet Özkan'ın her şeye rağmen kooperatifin işleyişi için nasıl çırpındığını gösteriyor. Yine kooperatif üyelerine hitaben gönderilen mektuplardan birinde (Ek 11) Almanya'ya gidenlerden taahhüt ettikleri meblağın ödenmesini isterken kullanılan sitemkâr üslup dikkat çekicidir.

"Taahhüdünü tutmamak benim kurduğum kooperatife ve yaptığım işlere inanmadığını gösterir. Bu bana karşı büyük bir saygısızlık sayılmaz mı? Seni oraya yollamakla sana kötülük mü ettim? Eğer kötülük yaptıysa neden geri gelmiyorsun? Gelmediğine göre işinden memnun olmalısın, işinin iyi olduğu ailene para göndermenden anlaşılmaktadır. Burada müşkül durumda iken bana ricalarda bulunuyordun. Senin için az mı çalıştım az mı çabaladım yoruldum, üzüldüm, bunları unuttun mu? Bugünkü iyi duruma gelmen için harcadığım mesai hesaba gelmez. Halen Avrupa'da çok iyi bir durumda çalışıyor, para kazanıyorsun. Bundan büyük bir zevk duyuyorum. Fakat seni bu duruma getireni unutmak saygısızlık ve nankörlük sayılmaz mı?"

Taahhüdünü yerine getirmeyenlerin yüzünden bazı resmi işlemlerin yürütülemediğini belirterek "bu satırları seni incitmek ve darıltmak için yazmadım. Seni uyarmak istedim. İyi niyetli bir ağabey kardeşine acı sözler söyleyebilir. Gözlerinden öper, başarılar diler, tezelden hayırlı haberlerini beklerim" diyerek mektuba son vermektedir.

Bu yazışmalardan anlaşıldığı gibi, birkaç cümle ve birkaç paragrafla anlatılanlar, aslında çok katmanlı ve çok yönlü düşünülmesi gereken konulardır. Anadolu'da, köy ortamında toplumu ileriye taşıyacak öncü adımlar atmanın her zaman bir bedeli olmuştur. Toplumun birkaç adım önünde olup yol gösterici konumunda bulunmanın hiç de kolay olmadığı açıktır. Kooperatifi kurmak kadar faaliyetlerinin devamını sağlamak da zorluklar içerisinde gerçekleşmektedir. Öyle görülüyor ki, Hayriye Köyü özelinde bu kooperatifin kurulması aşamasında ve devamındaki süreçte bir toplumu değiştirip dönüştürmenin bütün sancıları yaşanmıştır. Zaman zaman sitem etse de Ahmet Özkan'ın Hayriye Köyü için düşündüklerini yapmaya yılmadan devam ettiği görülüyor.

Gürcü Edebiyatı ve Gürcü Kültürünü Tanıtma Çalışmaları

Ahmet Özkan'ın İnegöl'ün Hayriye Köyü'nde dernek ve kooperatif kurma, özellikle dernek aracılığıyla Gürcü halk şarkılarını, halk danslarını öğretme ve yaygınlaştırma gayreti içinde olduğunu biliyoruz. 1968 yılında yayımlanan "Gürcüstan" kitabından da daha önce söz edilmişti. Ahmet Özkan'ın Gürcü kültürü ve Gürcü edebiyatıyla alakalı yaptığı çalışmalardan söz ederken 1973'te Aleksandre Kazbegi'nin "Elguca" adlı romanını Elguca ve Mzaço adıyla yayımladığını, 1977'de Yusuf Pağava'nın "Sönmeyen Ocak"ını İbrahim Goradze çevirisiyle, 1980'de de Simon Kvariani'nin "Büyük Savaşçı" isimli kitabını yine Goradze'nin çevirisiyle yayımladığını da belirtmek gerekir. Ayrıca 1975'te Şota Rustaveli'nin "Vephistkaosani" adlı eserini büyük ölçüde Azerice ve Fransızca çevirisinden de yararlanarak "Kaplan Postlu Şövalye" ismiyle çevirmeye başlamış, bu çalışması da yarım kalmıştır.

1977 yılında kültürel dergi "Çveneburi" yayın hayatına girmiştir. Derginin ilk sayıları Şanver Akın'ın desteğiyle İsveç'te basılır. Ahmet Özkan, yakın arkadaşı Hayri Hayrioğlu ile birlikte dergiye yazılar yazar, çeviriler yapar, derginin dağıtımını, okurlara ulaştırılması için çalışır. Yukarıda sözü edilen çeviri eserlerle birlikte, Çveneburi dergisi ve Gürcüstan isimli kitap, Türkiye'de yaşayan Gürcüler açısından çok kısıtlı olan bilgi kaynaklarına ulaşmada etkili olmuş, Gürcülerin kendi kültürel kimliklerini tanımalarında önemli bir başlangıç teşkil etmişlerdir. Örneğin Çveneburi dergisinin ilk sayısı, Türkiye'de yaşayan Gürcüler için sıra dışı bir olaydı. Bir şekilde dergiden haberdar olup da okuyanlar, doyurucu bir içeriğe sahip olmamasına rağmen büyük bir ilgiyle karşılamışlardır "Çveneburi"yi.

16 Ocak 1979-5 Ekim 1979 tarihleri arasında 42. Hükümette İçişleri Bakanlığı yapmış olan Hasan Fehmi Güneş de Çveneburi dergisini ilgiyle karşılayanlardan. Bu konudaki duygu ve düşüncelerini şöyle anlatır:

"Ahmet kendi köklerine, atalarına, soyuna çok saygı duyuyor, geleneklerin, kültürün yaşatılmasını istiyordu. Gürcüstan'ı da vatanı olarak görüyordu ama Türkiye de onun vatanıydı. İyi bir Türk vatandaşıydı. Onun kalbinde her iki ülkenin de aynı değerde yeri vardı. Dergisi de böyleydi. Yakından tanıdıktan sonra onunla ilgili düşüncelerim daha da pekişti. Türkiye'de yaşayan Gürcüleri kendi köklerine, kültürlerine yakınlaştırıyordu. Onlara bilmediklerini öğretmek istiyordu. Bu konuda çok başarılıydı da. Ben o dergiden çok şey öğrendim."

"O yıllarda Türkiye ile Gürcüstan arasındaki bir ilişki kurabilmek pek kolay değildi. Ahmet Bey Türkiye-Gürcüstan dostluğunun ilk ve en ateşli savunucusuydu demek doğru olur herhalde. Belki de abartıyorum ama Türkiye'de yaşayan Gürcüler de onu anlamadılar. Biz ona gereken özeni gösteremedik, ona borçluyduk ve borçlu kaldık".

Ahmet Özkan'ın üniversiteye birlikte başladıklarında sınıf arkadaşı olan kültür insanı, mimar, akademisyen Doğan Kuban kendisinden şöyle söz ediyor:

"Ahmet ve ben üniversiteye beraber başladık. Ahmet kısa bir süre sonra hastalandı, okuldan ve bizden ayrılmak zorunda kaldı. Geri döndüğünde ben artık onun doçentişdim. Yani onun hem sınıf arkadaşı hem de hocasıydım. Biz dosttuk. Çerkes olduğum için de beni ayrıca seviyordu. Çok iyi bir insandı, toplum adamıydı. O dönemler çok çalışıyordu, kitap tercüme ediyordu, yazıyordu, dergi yayınlıyordu. Onda toplumsal bilinç, Hayriye'de yaptığı çalışmalarla, Gürcülüğüyle, Gürcüce bilmesiyle daha da gelişti. Ama o zamanki Türkiye'de toplumsal bilinç gelişmemişti. Ahmet'in politikayla pek ilgisi yoktu. Onun tüm politikası Hayriye Köyü'nün Gürcü kültürü üzerine kafa yormasıydı."

Kökleriyle ilgili bilgileri Ahmet Özkan'ın sayesinde öğrendiğini söyleyen ve iş hayatını Tiflis'te sürdüren iş insanı Ergun Atabay merak ettiği soruların cevabını Ahmet beyden aldığını anlatır.

"Köyde doğup büyüdüm, neden başka bir dil konuştuğumuzu, konuştuğumuz Gürcüceyi nasıl öğrendiğimizi aileme sorardım. Sorularıyla babamı rahatsız ederdim hep... Kim olduğumuzu, nereli olduğumuzu, buraya nereden geldiğimizi sorardım. O da bana Batumlu olduğumuzu söylerdi. 'İyi ama Batum neresi, nerede bu Batum?' diye sorduğumda da hep aynı cümleyi kurardı: 'Batum, memlekettir.' Bundan fazlasını babam da bilmiyordu. Biraz büyüdüğümde sorularımın cevabını Ahmet Beyden öğrendim."

Yusupiii, Ahmet Beyimizi vurdular!

12 Eylül Askeri Darbesinin hemen öncesi, ben İnegöl Türkiye Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖBDER) ilçe yöneticisi olarak görev yapmaktaydım. 12 Eylülün ayak seslerini işittiğimiz için bir gurup arkadaşla yurt dışına çıkmak için hazırlıklar yapmaktaydık.

3 Temmuz 1980 Çarşamba günü Ahmet Bey'in Bursa'daki bürosuna uğradım. Yurt dışına çıkma fikrini ona açtım. Bana Fransa'da yardımcı olabilecek kişilerin adreslerini verdi. Ahmet Beyin ısrarı üzerine ve yemek yeme zamanı olmamasına karşın saat üç gibi kebabçıya gittik, bana yemek ısmarladı. Köy kalkınması ile ilgili çeşitli konuları konuştuk. Yemekten sonra bana Hayriye Köyü kalkınması ile ilgili bir dosya verdi. Daha sonra ayrıldık.

5 Temmuz cumartesi sabahı hazırlıkları gözden geçirdim. İnegöl Gazipaşa'da ilkokul öğretmenliği yapıyordum. O gün okula gittim. Müdür Beyle görüştüm. Daha sonra İnegöl TÖBDER'e gittim. Saat 10.00'da 4 arkadaş kendi aracımızla Fransa'ya doğru yola çıkacağız. Arkadaşlarım geldi, arabaya bagajlarımı yerleştirdim. Artık son dakikalar ve son hazırlıklarımı yapıyorum. Ansızın evin telefonu çaldı, arayan Refik Halvaşi. Gürcüce ağlamaklı çığlığını duydum. "Yusupiii, Ahmet Beyimizi vurdular!" Ben yere yığılmışım. Gözlerimi açtığımda artık Ahmet Özkan'ımız yoktu...

Ve ben Fransa'ya gidemedim, arkadaşlarım bensiz gitti. Daha sonra 12 Eylül karanlığı acılı günlerimin üzerine kâbus gibi çöktü...

Yusuf Tümer

İnsanlarla iyi ilişkiler kurmaya önem veren, iletişim içinde olmanın ve insanları dinlemenin birçok sorunu çözeceğine inanan, başkalarının fikirlerine saygı gösteren, samimi, yumuşak huylu, açık kalpli, her olayda mutlaka olumlu bir taraf arayan, pozitif düşüncelere sahip Yüksek Mimar Mühendis Ahmet Özkan 5 Temmuz 1980 Cumartesi günü sabah saat dokuz sıralarında oğlu İbery Özkan ile birlikte evden çıktı. Bir daha dönmedi. Dönemedi.

"Saat 9'da evden çıktık. Annem ve Tamara bizi yolcu etti. Babamla sokakta yan yana yürüyorduk. Sokağı döndükten sonra ben biraz öne geçtim, babam geride kaldı. Birkaç saniye sonra arkamda üç-dört el silah sesi duydum. Arkama baktım, babam yere düşmüştü. Ben de yaralanmışım, ama hayattaydım. Kardeşim Tamara'nın çığlığını duydum. Tamara'nın sesini duyana kadar gözlerimi açmadım. "Yardım edin, yardım edin!" diye bağıırıyordu Tamara, ona el salladım. Hayatta olduğumu görsün istedim. Bizi ambulansa aldıklarında çok acı içindeydim ama babamın nasıl olduğunu merak ediyordum, onun sesi çıkmıyordu."

İbery Özkan – Oğlu

"Annemle birlikte balkona çıkmıştık. Babam ile İbery gözden kaybolana kadar baktık arkalarından. Daha beş dakika olmamıştı, silah sesleri duyuldu. Hissetmişim sanki. Evden fırladım hemen. Caddeye yöneldim. Babam da İbery da orada yerde yatıyordu."

Tamara (Özkan) Atay –Kızı

"Sabah baba-oğul kahvaltıdan sonra dışarı çıktılar. Onlar merdivenlerden inerken biz de balkona çıkıp yolcu etmiştik. Kısa bir süre geçti, Tamara'nın çığlıklarını duydum. 'Amca, amca, babamı öldürdüler!' diye bağıırıyordu. Sesini duyuuyordum. Çığlığını duyuuyordum. Her şeyi duyuuyordum. Ama bir adım bile atamadım. Dondum kaldım. Sokağa indiğimdeyse artık her şey olup bitmişti."

Yüksel Özkan -Eşi

Ahmet Özkan öldürüldüğünde Çorum'un Alaca ilçesinde polis olarak görev yapmakta olan Hayri Hayrioğlu 11 Temmuz 1980 tarihinde Faik Ertan'a yazdığı mektupta bu trajik olaya değinir. O yılın 25 Mayısında başlayıp Temmuz ayı ortalarına kadar süren "Çorum Olayları" yaşanmıştır ve olayların ilk başladığı yer, Hayri Hayrioğlu'nun görev yaptığı Alaca ilçesidir. Hayrioğlu mektubunda İnegöl'e cenazeye gidebilmek için yola çıktığında yollara kurulmuş barikatlardan söz eder:

"Bin bir müşkülâtla evden çıkabildim ve barikatlı yollardan bin bir zorlukla Sungurlu'ya varabildim. Sonrası selametti. Ben vardığımda Ahmet iki gün önce toprağa verilmişti."

Ahmet Özkan ile birlikte yaptıkları birtakım çalışmaların yarım kalacağı endişesini de anlatır mektubunda Hayrioğlu:

"Bant kasedi çalışmalarım dergi namınaydı –Çveneburi dergisi olmalı- ama bu felaketten sonra bu hizmet kısmı devam edebilir. Siparişler toplanınca senin de istediğin kasetleri postalarım. Alaca'da anlaştığı plak stüdyosu sahibi Alevi diye stüdyoyu tahrip edip yağmaladılar. 60 dükkânlık alevi kesimi yakıldı."

Hayri Hayrioğlu taziye ziyaretine İnegöl'e bu koşullarda gider. Oraya gittiğinde Ahmet Özkan toprağa verileli iki gün olmuştur, görev yerine döndüğünde Faik Ertan'dan gelen mektubu bulur posta kutusunda. Vakit geçirmeden cevap yazar ve bu yazdığı mektupta yakın dostu Ahmet Özkan'ın kaybindan duyduğu büyük üzüntüyü her satırında ortaya koyar.

"Ahmet'in yokluğunu neyle karşılayacağız? Onun yerini kim dolduracak? Yarım kalan işlerini kim tamamlayacak? Kültür evi inşaatı keçi ağılına mı dönecek? Oturdum ve doya doya ağladım. İkinci bir GANDİ geldi geçti bu dünyadan. Ama işleri yarım koyarak gitti."

...

Dergi hakkında (Çveneburi) epey yenilikler düşünüyorduk. Orijinal buluşlar yapmıştık. Hepsi sıfıra indi. Türkiye'deki Gürcü cemaati 103 yılda bir Ahmet'i kazanmıştı. Bundan sonra 103 yıl beklemek mi gerek acaba?"*

...

Artık meslekte duramayacağım, bunaldım, korktum. Yaşamaya bile gönlüm kalmadı esasen. Ellerinizden öperiz."

Hayri Hayrioğlu - 11/7/1980 Alaca/ÇORUM

"Gürcüstan'dan göç edenlerin torunları Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenilir ve değerli vatandaşları olmuşlardır. Köklerinin orada olduğunu biliyorlar, bu ülkeye de çok yüksek mevkilerde de lâıykıyla hizmet ediyorlar. İşte Ah-

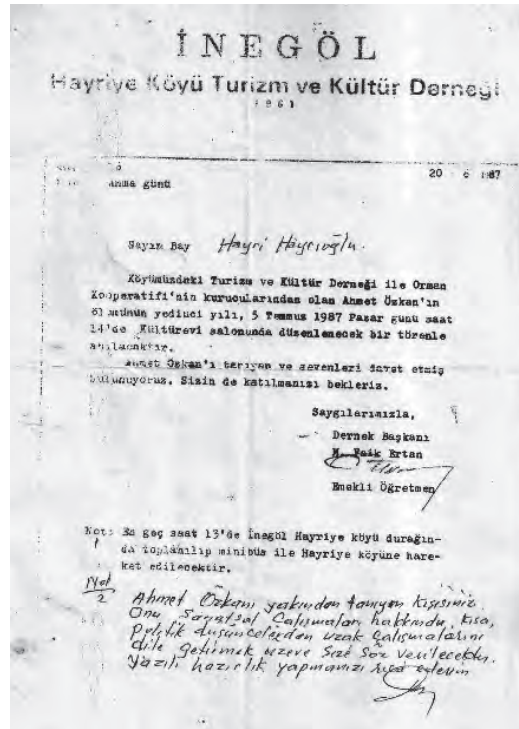
* (Hayri Hayrioğlu, buradaki 103 yıl ifadesi, 93 Harbi diye bilinen Osmanlı-Rus savaşından sonra Gürcülerin göç ettiği 1877 yılından Ahmet Özkan'ın öldürüldüğü 1980 yılına kadar olan süreyi işaret ediyor olmalı.)

met Özkan da bu tabloyu göstermek istiyordu ama fırsat vermediler. Ona ölmeden önce gereken değeri veremedik. Bugün, o mükemmel adamı sevgi ve saygıyla anıyoruz. Ahmet Özkan bir Gürcü gibi yaşadı, Türkiye vatan-daşı olarak da görevini aksatmadan yerine getirdi. O hem kökleriyle hem de yaşadığı ülkeyle olan bağlarını aynı değerle tutabilen bir adamdı. Onu öldürdüklerinde ben artık bakan değildim. Bu olay bende derin bir kuşku yarattı, halâ da aynı kuşkuyu taşıyorum. Bu suçu amatör bir grubun işle-diğine inanmıyorum. Olayda profesyonellerin parmağı var, incelemeler de bunu gösteriyor."

Hasan Fehmi Güneş – Eski İçişleri Bakanı

Her yıl 5 Temmuzda İnegöl'ün Hayriye köyünde Ahmet Özkan'ın ölüm yıldö-nümünde anma törenleri ve birtakım kültürel etkinlikler düzenlenir. 1987 yılında 7. Anma törenin düzenlemeleri yapılırken dernek başkanı Faik Ertan Hayri Hayrioğlu'na bir mektup yazar ve Ahmet Özkan'ın yakın dostu olarak ölümünün yedinci yıldönümünde on-dan bir anma konuşması yapmasını ve bu konuşmayı mümkünse yazılı ola-rak da hazırlamasını rica eder.

Hayri Hayrioğlu'nun hazırladığı ko-nuşma, Ahmet Özkan'ın hayatı ve yap-tıklarıyla ilgili kapsamlı bir metindir. Sosyal ve kültürel çalışmalarının tek tek listelendiği bir belge niteliğinde konuşma hazırlar Hayri Bey. Daktilo-ya çeker. Ahmet Özkan'ın bilinen bi-linmeyen tüm yönlerini maddeler ha-linde sıralamış, yaptığı çalışmaları ve içinde bulunduğu faaliyetleri eksiksiz olarak ele almıştır.

Fotoğraf 15. Faik Ertan'ın Hayriye Köyü derneği adına Hayri Hayrioğlu'na gönderdiği anma toplantısı bilgilendirme yazısı

"Değerli konuklar, sevgili dostlar, hepinize saygı ile selamlarım. Bugün 5 Temmuz günü. Anılarımız arasında tüylerimizi ürperten bir meşum gün. Sevgili büyüğümüz Ahmet Özkan Melaşvili'nin katlinin 7. yılının başı. Rahmetli Ahmet'imizin ruhunu şad etmek için dualar okuyup ruhuna hediye etmek için topladığımız bu günde, birkaç sözle onu anmak ve anlatmaya çalışmak için bana verilen bu fırsattan dolayı ihtifal komitesine teşekkürlerimi sunarım.

Ahmet'in sağlığında olduğu gibi ölümünden sonra da ardından yurt içinde ve yurt dışındaki basın âleminde hayli şeyler yazıldı, söylendi. Daha nice yıllar onun örnek meziyetlerini dile getireceğimize inanıyorum. Ancak yine de onu tam anlamıyla izah etmek mümkün olmayacaktır sanıyorum.

Ahmet'le 28 uzun yıl boyunca kültürel ilişki içinde bulunmuş bir dostu olarak onu günlerce anlatsam yine de ortak anılarımızı tümüyle sizlere aktarmak mümkün değildir. Onun için bana lütfedilen bu kısa süre içinde o büyük insanı pek genel bir çizgi içerisinde anlatmakla yetineceğim.

Ben Ahmet'i dört ana yönü ile kısa kısa açıklamalarla anlatmak arzusundayım.

1. Sosyal, yani cemiyetçilik yönü,
2. Kültürel yönü
3. İnsanlık yani hümaniste yönü
4. Politik yönü

Sosyal Yani Cemiyetçilik Yönü

Ahmet emsalsiz bir cemiyet adamıydı. Hayriye Köyü hayrın a giriştiği yapıcı atılımlar tüm Türkiye sathında örnek alınacak girişimlerdi. Bunların bazılarını burada sırlanmak istiyorum. Ancak Hayriyeliler ve çevre köyleri onun bu hizmetlerini daha yakından bilir; meyvesini ürününü müş-tereken derlemişlerdir.

- a. Hayriye Köyü'nde kurulan Turizm ve Kültür Derneğinin nüvesi Ahmet tarafından atılmıştır. Bu derneğin içeriğinde, tüzük maddelerinde sözü edilen birçok hizmetlerin bazılarını bundan sonraki maddeler içerisinde bulabilirsiniz.

- b. Hayriye Köyü Orman Kooperatifinin kuruluşu fikri Ahmet'ten çıkmıştır ve onun emeğiyle bu iş gerçekleşmiştir. Bu çalışmanın ürününü bu gün Hayriye Köyü, insanı ve çevre köyler insanları bol bol almaktadırlar.
- c. Çok zor koşullarda gerçekleşen Hayriye-İnegöl ulaşımını istikrara kavuşturmak için yol, köprü, menfez, yapımı için Ahmet çok büyük özveri ile emek sarf etmiştir.
- d. Kooperatif kanalıyla Avrupa'ya işçi sevki fikri onundur ve onun fiili çalışmalarıyla gerçekleşmiştir. Bunun hayırlı neticesini hepimiz iliklerimize sindire sindire yaşıyoruz. Bunu dost değil düşman bile inkâr edemez.
- e. Ahmet'in girişimiyle ve çeşitli zorluklarla şu içinde bulunduğumuz Hayriye Köyü Kültür evi inşa edilmiştir. Bu kültür yuvasının bize verdiği hizmet çok yönlüdür. İçi gezilip tanındığında değeri daha bir anlaşılacaktır.
- f. Hayriye'ye elektrik nimetini ulaştırma çabası Ahmet'in cansiperane çalışmalarıyla gerçekleşmiştir. Bunun günlük yaşamımızda ne büyük rol oynadığını herhalde anlatmaya gerek yoktur.
- g. Hayriye Köyü telefon tesisleri kurma fikri Ahmet'ten çıkmıştır. Belki onun sağlığına bu atılım bugünkü verimli düzeye ulaşamamıştı. Ölümünden sonra bu çabayı sürdüren ve gelişmeleri bugünkü düzeye çıkaran Ahmet'in yakın dostları ve emekdaşları Faik Ertan, Nihat Tümer, Sabri Ecer, Yusuf Tümer ve isimlerini sayamadığım birçok seçkin kişiye karşı köylü müteşekkirdir.
- h. Ahmet'in girişimiyle Hayriye'de toprak-su çalışmaları yapılmıştı. Köyümüzün kıraç arazisi teraslanmış ve meyve fidanlarıyla donatılmıştır. Bu hizmetler, sürekli ilgi ister, emek ister. Sanıyorum ki gereği kadar ilgi gösterilseydi bugün bu çalışmanın mahsulü daha verimli olacaktı.
- ı. Ahmet'in çabalarıyla köyün eski ilkokulu önce onarıma alınmış sonra da yeni bir okul yapımına girilmişti. Bu çalışmanın sonucunu karşıda gururla seyrediyoruz. Okul ve öğretmen lojmanının inşası içinde büyük büyük emekleri olan zamanın muhtarı Abdullah Öner'e de burada teşekkürü borç bilirim.
- i. Ahmet, Hayriye'de her hanede şarıl şarıl içme suyunu alınmasını hayal eder, bunun gerçekleşmesi için çalışırdı. Bu özlemi sanırım sağlığında kısmen de olsa gerçekleştirmiştir. Bugün Hayriye Köyü yaşantısı bu çağdaş hizmetler sayesinde kent yaşamından pek farklı olmasa gerek.
- j. Ahmet köyümüzün yeni ve modern mezarlığa kavuşturulması için çok büyük atılımları olmuştur. Eski mezarlığın da temizlenip onarılmasını, tanzim edilip yeni bir kimliğe kavuşturulmasını arzulardı. Bunu kısmen de olsa sağlığında gerçekleştirmiştir.

- k. Ahmet daima köyümüzde gençlerin boş vakitlerini değerlendirmesi ve sağlıklı nesil yetişmesi bakımından spor sahalarına özlem duymuştu. İşte onun atılımı ile vücuda getirilmiş voleybol sahası... Bu sahada daha önce kurulmuş, fakat ne yazık ki uzun süre yaşatılamamış, çocuk eğlence ve spor aletlerini bağışlayan sayın büyüğümüz Faik Ertan'a köy kültür yaşamına katkısından dolayı teşekkür borçluyuz. Bu tesisler Ahmet'in ve Faik Ertan'ın müşterek çabalarıyla meydana getirilmişti.
- l. Ahmet, Hayriye Köyü'nün biricik ibadethanesinin tertemiz, onurumuza yakışır tarzda onarılmasını, içinin tezyin edilmesini arzuları. Sanırım bu arzusu büyük oranda sağlığında gerçekleştirilmiştir. Şimdi camimiz gerçekten içler açıcı görünüm kazanmış ve gururumuz olmuştur.
- m. Ahmet, 60'lı yıllarda henüz bu düzeyde kültürel ve sosyal uyanma Türkiye sathında görülmediği halde Ankara Üniversitesi ile işbirliği kurup ileriki yıllar için köyümüzün topoğrafik tetkiklerini yaptırmış, haritalarını çizdirmişti. Bunun da ileriki yıllar için iyi birer rehber çalışma olacağına inanıyorum.
- n. Köyde tavuk neslinin ıslahı fikri Ahmet'indi ve fikir, tavukhane kurmak suretiyle denenmiştir. Bu fikir eğer benimsenip yaygınlaşsaydı herhalde bugün köy ekonomik hayatında birtakım ilerlemeler daha gözlenebilirdi.
- o. Hayriye'de sığırcılık çalışmalarının besicilik ve etüt inekçiliğinin sevdirelip yaygınlaştırılması ve yerli cinsin ıslahı konusunda Ahmet hara malı Montofon inek temin ederek örnek olmuş, yol göstericiliği yapmıştır. Herhalde bu görüşü de gereği kadar ilgi görmekten mahrum kalmıştır.
- u
- p. Köy merasının bir kısmını ıslah ederek elma bahçesi kurma fikri Ahmet'indi ve yapılabildiği sonuç da alınmıştır.
- q. Çevre köyler içinde ilk kez Hayriye'de yolcu taşıma aracı temin edilmiş ve Hayriye-İnegöl arasında biletli yolcu taşınmıştı. Bu da Ahmet'in çalışmaları arasında gerçekleştirilmişti.
- r. Altmışlı yıllarda Ahmet'in girişimiyle köyümüzde zengin bir tüketim malları mağazası açılmış, başarılı hizmetler vermişti. Sonra bu mağaza usta tüccarları bile kıskandıracak boyutlar kazanarak İnegöl merkezine taşınmış toptancı mağazası haline getirilmişti.
- s. Ahmet Hayriye Köyü'nü bir Dağ Turizmi Merkezi haline getirmeyi planlıyordu. Ve yılın belli günlerinde bir de Hayriye Festivali tertip edilmesini arzuluyordu. Sağlığında bu arzusu gerçekleşmedi. Arzu edilir ki onun ölüm yıldönümlerinin ardından giderek bir Hayriye kermesi

kurulsun ve gelenekselleştirilsin. Bunun da köyümüze sayısız yararlar sağlayacağını ve halen faaliyette bulunan Turizm ve Kültür Derneği çalışmalarına anlam kazandıracağını takdirinize arz ederim.

- t. Ahmet, Hayriye Köyü heyelan bölgelerinde baraj yapımını sağladı.

Kültürel Yönü

- a. 60'lı yıllarda Ahmet'in girişimiyle bugün dahi bunun zorluğu meydanda olan Hayriye Köyü Halk Oyunları Ekibi kurulmuştur. Bu ekip yöredeki kentlerde yapılan festivallerde birçok ödül kazanmış, büyük popülarite celbetmiştir. Bu çalışma gerçekten kültür evreninde örnek bir çalışmaydı. Bunun için birçok fedakârlıklar masraflar gerekti. Bunları Ahmet seve seve sineye çekmişti. Örneğin folklor kıyafetleri diktirmişti. Orijinal, otantik folklor çizimleri saraçların başında bizzat durularak diktirilmişti. O yıllarda folklor çalışmaları yurt düzeyinde bugün ki kadar yaygın değildi. Bütün çalışmalar ve kolektif dayanışma ancak çeyrek asır sonra revaç bulmaya başlamıştır.
- b. İnsanı hayrete düşürecek ileri görüşlü bir düşünceyle Ahmet Hayriye Köyü'nde bir Halk Şarkıları Grubu kurmuştu. Bu saygıdeğer şarkıcıların tümüne yakını ne yazık ki bugün aramızda bulunmuyor. Hakkın rahmetine kavuştular. Onları da rahmetle anar, nur içinde yatmalarını Allah'tan dileriz.
- c. Bugün hakkın rahmetine kavuşan işte o büyüklerimizin sesleri Ahmet'in girişimiyle ölümsüzleştirilmiş durumdadır. Örneğin Ahmet Amerika'daki İndiana Üniversitesi öğrencilerinden Peter Gold'la işbirliği yapıp bu sesleri banda aldırılmış, sonra da uzunçalar biçiminde plağa dönüştürülmüştü. Peter Gold'un bu çalışması, hem Türkiye'deki Gürcülerin kültür evreninden çeşniler derlemek ve hem de bu çeşnileri üniversitedeki mezuniyet tezinde seçtiği Kartveloloji çalışmalarında kullanmaktı. Sanırım bu emsalsiz bir çalışma olmuştur.
- d. Ahmet, büyük masraf ve özveri pahasına da olsa İtalyan asıllı Amerikalı Türkolog Paul Magnerella ve eşini Türkiye'ye davet etmiş, uzun süren çalışmalarıyla Hayriye Köyü'nün ekonomik, kültürel, politik ve etnografik durumunu enikonu inceletmiş ve bu çalışmadan güzel bir eser (kitap) meydana getirmiştir.
- e. Ahmet, gerek Hayriye Köyü'nü ve gerekse tüm Türkiye Gürcülerini konu edinen bir kitap yazmış, yayımlamıştır. Bu kitabın adı "Gürcüstan"dır. İçinde Hayriye Köyü folklor evreninden güzel örnekler vardır.
- f. Ahmet sihirli nefesiyle Türkiye'de ve yurt dışındaki birçok Kafkasoloji dergilerinde Gürcü tarihine, edebiyatına, folkloruna, etnografyasına dair nefis yazılar yazmıştır. Zamanla yayın organ-

larının yetersiz kaldığını görerek kendisi bir dergi çıkarmaya karar vermiştir. “Çveneburi” adını taşıyan bu derginin tasarlanması ve kültürel materyallerin hazırlanması konusunda kendisiyle geniş bir işbirliği içerisinde idim. Bu yararlı dergi onun ölümünden sonra duraksamıştır. İnşallah bunun hayatıyetinin sürdürülmesi için gelecekte olanaklar doğacağına inanıyorum.

- g. Ahmet, Hayriye gençliğinin geleneksel Gürcü el sanatlarından olan bakır ve pirinç dövme sanatının sevilip öğrenilmesi için çaba sarf etmiştir. Ne yazık ki sağlığında bu arzusu gerçekleşemedi. Ancak sanırım bugün Kültür Evimizin cephe duvarını süsleyen bakır dövme ornamentini vücuda getirerek onun ruhunu huzura kavuşturan Mehmet Seval, Şevket ve İber’e onun ruhu sevgiyle gülümsüyordur.
- h. Ahmet esasen dernek tüzüğünün de öngördüğü gibi Türkiyeli Gürcüler ve özellikle Hayriyeliler arasında korunmuş Gürcü şarkılarının TRT’de okutulmasını pek arzular bunun için çaba sarf ederdi. Bu arzusu sağlığında maalesef gerçekleşemedi. 1973 yılında ben Ankara Radyosu müzik dairesi başkanı Hıfzı Topuz’la ilişki kurup gerekli materyali verdim. Program yapımı için beklemekte iken Hıfzı Topuz’un görevden affı nedeniyle bu girişimim yarım kalmıştı. Ahmet’in ölümünden az sonra bu işi oğlu İberya başardı. İstanbul radyosunda iki programlık yayın gerçekleştirildi.

İnsanlık, Yani Hümanite Yönü

Benim tanıdığım kadarıyla Ahmet insancıl düşünceler bakımından emsalsiz bir kişiydi. Yaşam boyunca kimse için kötü düşünmez, herkesten iyilik bekler, herkese iyilik için koşardı. Onun tatlı, yumuşak dili, tevazu dolu hatır sorma, gönül alma ahlakı ve zevki başka bir kimsede nadiren tecelli etmiştir sanıyorum. Onun düşüncesi o derece insancıldı ki, adeta peygamber hoşgörüsüyle eşit tutulabilirdi. “Sana taş atana sen taşla karşılık verme, ekmek at” düşüncesi paralelinde düşünürdü. Rütbeye, şöhrete, zenginliğe karşı ayrıcalıklı davranmazdı tevazu onun en büyük özelliği idi. Ben mesleğim gereği sık sık çevremle takışır, tatsız işlere girişirdim. Bunu duyunca çok üzülürdü Ahmet. Bana daima “insanları sevmeyi öğrenmezsen hiçbir yere varamazsın” derdi. Bu sözler yüzyılların derinliklerinden yankılanan birer atasözü gibi girerdi kulağıma ve ona uymaya çalışırdım sonra da... O düşmanlık nedir bilmezdi. Herkes birbirinin hakkını teslim ettikçe düşmanlık niye olsun derdi.

Politik Yönü

Ben konuşmama böyle bir ara başlık attım. Ancak kimsenin politik yaşamını tetkik edip onu eleştirme hakkını kendimde bulmuyorum. Aynı çatı altında yaşayan kardeşler arasında dahi

politik ayrılıkların var olduğu çağımızda, elbette herkesin iyi niyete dayanan bir politik görüşü olacaktır. Belki Ahmet'in de vardı bir politik görüşü. Ancak benim onunla aynı potada eritmeye çalıştığım düşünceler hiçbir zaman politikaya dayanmazdı. Eğer ilişkimiz politik unsurunu da içerseydi biz 28 yıl boyunca geçinemez, mutlaka dostluğumuzu zedelerdik. Ben bazı kuşkuların ortadan kaldırılması için şu kadarını söylemek isterim. Ahmet politikayı da hümanite, yani insanlık düşüncesi paralelinde yürütürdü. Sık sık şunları söylerdi dostlarına ve bana: "Gürcü insanı dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın daima içinde bulunduğu toplumla uyum içinde olmalı. Ona ihanet etmemeli, onun kanunlarına ters düşecek davranışlara asla girmemeli, onun çıkarlarına ters düşecek girişimlerde asla bulunmamalı, o ulusun felaketli günlerinde Gürcü toplumu aynı ıstırabı duymalı, fırsatçılık yapmamalı, sevecen olmalı, saygılı olmalı. Yaşadığı topluma kendisini sevdirmeli, aranan insan olmalı. İnsanlık âleminin aslanı, kaplanı değil CEYLANI olmalı derdi.

Ben bugün Ahmet'in düşünce çizgisi üzerinde yaşamak arzusundayım. Kanunların, cemiyet hayatının, Türk halkının hayrına olmayan, onlara ters düşen hiçbir olguyu kabul etmiyorum. Bunun aksi davranışlar gösterecekleri de telin ediyorum. Herkesin yurttaşlık sorumlulukları çerçevesi içinden hayırlı yararlı insanlar olarak temayüz etmesini temenni ederim.

Bu bilinci bana öğreten rahmetli Ahmet'imi saygıyla anar, Yüce Allah'tan rahmet dilerim. Onun geride bıraktığı vefakâr cefakâr ailesine de sabır, selamet diler saygılarımı sunarım.

Beni sabırla dinleme tahammülü gösteren siz konuklara da saygılar sunarım

Hayri Hayrioğlu
3/7/1987 İnegöl

Uzun Zaman Önce, Uzun Zaman Sonra

Bazı şehirleri, oralarda sevdiğim insanlar yaşadığı için severim. Bursa sevdiğim şehirlerin başında gelir. Çocukken, beni "adam" yerine koyup saçma sapan sorularıma bile sabır ve ciddiyetle yanıtlar yazan Ahmet Amca'nın yaşadığı şehir olduğu için çok sevmiştim Bursa'yı. Yeşil Türbe'sini, Ulucami'sini, İskender kebabını, Uludağ'ını, Setbaşı'nda yürümeyi, Bursa'dan her geçişimde ille de Koza Han'daki çınarın altında bir fincan kahve içmek uğruna karmaşık şehir trafiğini göze almayı ise daha sonraları sevdim.

On-on bir yaşlarımdaydım. Postacının getirdiği Bursa damgalı zarftan babamın adına imzalı bir kitap çıkmıştı. Kitabın yazarı Ahmet Özkan Melaşvili, adı ise Gürcüstan... Bir Gürcü dansının en çarpıcı figürünü yapan "çoha"lı bir delikanlının resmi vardı kapakta. O kitap kapağına her baktığımda, Kafkas Dağlarının sesini duyardım. Resmin sesi olur mu? Ben duyardım işte. Bir de resimdeki dansçı delikanlının havaya zıplarken donmuş kalmış görüntüsü; aslında kuvvetli bir nara olmalıydı. Bir çocuğun düş gücüyle hiçbir gerçek yarışamıyor. O sesi hâlâ duyar gibiyim.

Kitabı satır satır okuduğumu hatırlıyorum. Gürcüce alfabeyi bu kitaptan öğrendim. "Kartuli tsekva"nın çizimlerle anlatıldığını hatırlıyorum bir de. Çizimlere bakarak oynamaya çalışmışım. Ne çocukluk! Kitabın yazarı olan ve babamın "kardeşim" dediği Ahmet Amca'ya mektup yazdım. Üstünden yıllar geçti, ama şu an bile ezberimdedir o adres. Çok sürmedi, yanıt geldi. Mektuplaşmaya başladık. Merak ettiğim bir sürü şeyi sorduğumu, ondan yanıt aldığımı biliyorum. Çoğu Gürcü dili, kültürü ve gelenekleri üzerine büyük bir açlıkla sorduğum konulardan oluşuyordu. O yıl Ramazan Bayramı arifesinde Bursa'dan ailecek ziyaretimize geldiler. Bayramı birlikte karşıladık. O günkü sevincimi unutamam. Sonraları her Ramazan Bayramı arifesinde Bursa'dan gelecek misafirlerimizi bekler olmuştuk.

Üniversiteye başladığımda, Gönen'den Ankara'ya giderken o uzun yolun en güzel molalarını Bursa'da yaşadım. Otobüsümüz Santral Garaj'da mola verdiğinde Ahmet Amca'yı gayet şık haliyle beni bekler bulurdum. Bursa'daki o molalardan aklımda, zarif bir beyefendi, gözlerinin parlaklığı ve gülümseyerek konuşması, bir de Kafkas pastanesinin kestane şekerleri kalmış.

İnsanoğlunun en büyük korkusu unutulmaktır. Yapmaya çalıştıklarımız, ister mütevazı ölçüde isterse kahramanca olsun bu korkuyla baş etme çabasıdır hep. Kimi, meyvesini yiyemeyeceğini bile bile ağaç diker, kimi içinden taşan duyguları zapt edemez, bir şeyler yazar. Kimi gözlerinin gördüğü ile gönlünün hissettiğini tuvale aktarır, resim yapar. Kimi bir kibritle meşale tutuşturur. Sonra o meşale elden ele dolaşır. Ateşi ilk yakan, "unutulmaz" olur. Kısacası, bazıları sadece ömür geçirir, kendilerinin olmayan bir hayatı sürükler. Çok az insan da o ömürden koca bir "hayat" yaratabilir; tıpkı Ahmet Özkan gibi.

Geçmişî hatırlamak, yaşanmış günlerin asla geri gelmeyeceğini bilmekten kaynaklanan hüznü de içinde barındırır. Ahmet Özkan Melaşvili'yi anarken o hüznü dağılıyor. Çünkü 1980 yılının Temmuz ayında kaybettiğimiz Ahmet Özkan Melaşvili, Çveneburilerin birbirlerine söylediği her "Gamarcoba "da yaşıyor şimdi.

Ne olur bana, "Temmuz güzel yaz aylarından biridir." demeyin! Sevmem Temmuz'u. İçimde hiçbir zaman doldurulamayacak bir boşluğun açıldığı aydır. Her Temmuz'da benim yüreğim sıkışıyor, nefes alamaz oluyorum. Her Temmuz'da ben zamanı durdurmak, ayları Haziran'dan başlayarak geriye doğru götürmek, Temmuz'u takvimlerden silmek istiyorum. Annemi de Temmuz'da kaybetmiştim...

Ahmet Özkan'ın ardından onurlu bir isim ve basmakalıp sözlerle anlatılamayacak kadar büyük bir hayat kaldı geriye. Onu yok etmeye çalışanlar ise kendi kör karanlıklarında yaşıyor olmalı; eğer yaşadıklarına "hayat" denirse... Karanlığa uzanan yolda, onların önüne hiçbir ışık çıkmamıştır, eminim. Onlar, hiçbir çocuğun hayallerinde güzel bir görüntüyle yer almamış, hiçbir şehri, içinde yaşayan güzel insanlardan dolayı sevmemişlerdir. Büyük bir ihtimalle onlar, hiçbir resmin de sesini duymamışlardır. Silah sesinden başka bir sese aşına değildir ki kulakları... Bir Kafkas dansının en zor figürünü yapan delikanlının nasıl nara attığını da bilemezler. Bir zeybek havasında aşka gelip diz vura vura oynamamışlardır. Hiç omuz omuza halay çekmemiş, hiçbir kemençe sesiyle horona karışıp toprağı dövercesine coşmamışlardır. Üzerine ayak bastıkları toprağı da tanıyor olamazlar. Ne Truvalı Hektor'un asaleti ve kahramanlığından haberleri vardır ne de Sinoplu Diyojen'i anlayabilmişlerdir. Çocukluklarında sordukları saçma sorulara sabırla yanıt veren sevecen bir amcaları da olmamıştır muhtemelen. Hiçbir yolculuklarının mola yerinde elinde bir kutu kestane şekeri ve yüzünde gülümsemeyle zarif bir beyefendi beklememiştir onları. Hiç... Hiç...

Kevser RUHİ

Pirosmani Dergisi 5. Sayı (Yaz, 2008)

Ahmet Özkan Kronolojisi (1922-1980)

1922

10 Haziran Balıkesir Gönen
Salihiye (Koçbayır) Köyü'nde doğdu.

1933-37

Bayramiç Hâkimiyeti
Milliye İlk Mektebinde okudu.

1937

Hayriye Köyü'ne okul binası yapıldı.

1940

Balıkesir Lisesinin
orta kısmından mezun oldu.

1943

İnönü Lisesinden mezun oldu.

1944

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık
Fakültesine öğrenci olarak başladı.

1946

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık
Fakültesi 3. sınıfından sağlık ve
ekonomik nedenlerle ayrıldı.

1952-54

İzmir Belediyesi Fen İşleri İmar
Müdürlüğünde çalıştı.

1954

Ahmet Özkan, bir düğün vesilesiyle Hayriye Köyü'ne geldi.

1954-59

İzmir Belediyesi Fen İşleri İmar Müdürlüğünde çalıştıktan sonra iş nedeniyle Nazilli'ye yerleşip orada Fransız -Türk ortak yapımı olan EMC-RAR Ortaklığı Kemer Barajı Etüt Bürosunda çalıştı.

1955

Ahmet ÖZKAN İstanbul'da Yüksel Ergün Çınaradze ile evlendi.

1956

Oğlu İbrya doğdu.

1957

Kızı Tamara dünyaya geldi.

1959

Nazilli'den Bursa'ya İller Bankası İmar Planlama Müdürlüğü'ne çalışmaya geldi.

1960

İTÜ Mimarlık Fakültesi 3. Sınıfına kaydını yaptırdı.

Askeri darbe oldu.

1960

Ahmet ÖZKAN, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin bir mimarlık öğrencisi olarak Bursa Bayındırlık Müdürlüğü'nde stajını yaptı.

Ahmet Özkan, 9 Eylül akşamında köyde Zekinin kahvesinde köy toplantısı düzenledi.

Ahmet Özkan'ın köy kalkınmasına ilişkin hazırladığı rapor Bayındırlık Müdürlüğü aracılığıyla İl Meclisine ulaştırılır.

1961

Hayriye Köyü'nde Ahmet ÖZKAN ve M. Faik ERTAN önderliğinde Okutma ve Yardımlaşma Derneği kuruldu (ODTÜ'nün çalışmasında Köy Okutma ve Kalkındırma Derneği olarak yer almaktadır).

5 Eylül, köyün hava fotoğrafları çekildi.

1962

Ahmet Özkan yarım bıraktığı İTÜ Mimarlık Fakültesinden mezun oldu.

Bursa Bayındırlık Müdürlüğü'nde kontrol mimar olarak işe başladı.

Ahmet Özkan'ın öncülüğünde Hayriye Köyü'ndeki Gürcü oyunları düzenlenerek köyün gençlerinden bir folklor ekibi oluşturuldu.

1963

Temmuz ayında Bursa'da Şeftali Şenliğine ve 1963 Ağustos ayında Balıkesir Gönen Festivaline katılmış ve performansı ile birincilik ödülü almıştır.

Ahmet Özkan, İnegöl - Hayriye Köyü yolunun yapılması için Bayındırlık Bakanlığı, İl ve Köy Yolları Dairesi Başkanlığına dilekçe verir.

1964

Türk Halk Müziği sanatçısı Ruhi Su köyü ziyaret etmiştir.

Köy İşleri Bakanlığı kuruldu.

Hayriye Köyü ile İnegöl arasındaki 16 kilometrelik yolun 7 kilometrelik kısmı ele alındı.

Köyde Teknik Ziraat Müdürlüğü tarafından çiftçi ve sanat kursları açılmıştır.

1965

Kasım ayında Hayriye Köyü'nden 71 kişi Batı Almanya'ya işçi olarak gitti.

Ahmet Özkan, mektuplaştığı Gürcülerle tanışmak için Fransa'ya gitti.

1967

Kooperatif bakkaliesinin açılması

1967

Modern tavuk ve yumurta üretim projesinin uygulamaya girmesi ve tavuk çiftliğinin kurulması.

Ahmet Özkan, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Fransızca Profesyonel Bölgesel turist rehberi olur.

1968

Ahmet Özkan "Gürcüstan" adlı kitabını yayınladı.

1969

Bursa Ticaret ve Sanayi Odasına üye oldu.

1970

Hayriye Köyü ile İnegöl arasında ulaşımı sağlamak için Kooperatif aracılığıyla jip satın alındı.

1972

29 Hayriye'li Batı Almanya'ya işçi olarak gitti.

1973

Köye elektrik getirme amacıyla enerji hattı kuruldu.

Devlet destekli meyve ve sebze konserveleme fabrikası projesinin uygulamaya geçirilmesi için köyde toplantı yapıldı.

Cumhuriyet Halk Partisine üye oldu.

1973-74

Kültür evi projesi Ahmet Özkan tarafından Hayriye Köylülerine sunuldu.

1974

Aleksandre Kazbegi'nin "Elguca" adlı romanını Türkçeye çevirdi ve yayınladı.

1974-75

Köyde modern hayvancılık projesi geliştirildi ve mandıra açıldı.

1975

300 Hayriyeli Avrupa'da.

Şota Rustaveli'nin "Vephis Tkaosani / Kaplan Postlu Şövalye" adlı yapıtını Gürcüce, Fransızca ve Azerice'den Türkçeye çevirmeye başladı fakat yayınlamaya ömrü yetmedi.

Gürcüstan'ı ziyaret etti.

1976

İsveç'e giderek ülkedeki Gürcüleri ziyaret etti.

1977

Gürcüstan'ı ikinci kez ziyaret etti.

Kültürel Dergi "Çveneburi" yayın hayatına başladı.

Tüzüğünü Yusuf Tümer ve Ahmet Özkan'ın hazırladığı İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği kuruldu.

1978

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsüne üye oldu.

Köylünün kendi çabasıyla her eve su getirildi.

1980

5 Temmuz Cumartesi Saat 09.00, Bursa'da siyasi bir cinayete kurban gitti.

KAYNAKÇA

- Eroğlu, E; Halk Eğitimi Açısından Hayriye Köyü Toplum Kalkınması Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999, Ankara
- Güven, H. Sami; "Kırsal Yapıda Bir Değişim Aracı Olarak Köy Kalkınma Kooperatifleri, Amme İdaresi Dergisi, C:15, S:2, s: 1982, Ankara.
- Gurulkan ve diğeleri; Osmanlı Belgelerinde Kafkas Göçleri Cilt I ve II, T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın Nu. 121, 2012, İstanbul.
- Kaplanoğlu, R. ve Kaplanoğlu, O; Bursa'nın Göç Tarihi, Nilüfer Belediyesi Yayını, Bursa, 2014.
- Kasap, M.; Osmanlı Arşiv Kayıtlarında 93 Harbi Batum Muhacirleri, Kenan Ofset, 2018, İstanbul.
- Magnerella, J. Paul; Bir Köyün Serüveni, Sinatle Yayınları, 1997, İstanbul.
- ODTÜ; Hayriye Köy Araştırma ve Planlama Çalışması, Tarihsiz, Ankara.
- Razmadze, N. (Derleyen); Batı Türkiye'de Gürcü Polifolisi, Peter Gold'un İzinde, Warszawa 2018.
- Solnos, J.François; Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019
- Surmanidze, R.; Mustafa Yakut (Guram Himşiaşvili), 2019, İstanbul.
- Özkan, İ.; Dans, Müzik, Kültür, Folklor Doğru Çeviri araştırma Dergisi. "Bir Gürcü Köyünden Notlar, Hayriye Köyü". Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü, 1996, İstanbul.

HAYRİYE KÖYÜN KISA TAKDİMİ

İli : BURSA

İlçesi : İNEGÖL

Nüfusu : 1008

Hane sayısı : 242

İnegöl'ün 16 Km. Güney'inde

Halkı 93 Osmanlı Rus harbinden sonra Batum'dan gelmiştir.

Arızalı arazide kurulmuş bir dağ köyü.

Köyde 7 Ekonomik hane mevcut.

Başlıca ürünleri : Mısır, buğday, tütün ve mayvadır.

Tarıma elverişli toprağı ortalama 3678 dönüm.

Okuma yazma oranı % 90

4 Öğretmenli ilk okulda 160 öğrenci var.

İnegöl'ün en uyanık ve aydın yetiştiren köyüdür.

Köyden 100'e yakın Öğretmen, Subay, doktor, mühendis, hakim,

Veteriner ve memur yetişmiştir.

BURSA İLİ
İNEGÖL İLÇESİ
HAYRİYE KÖYÜ
TOPLAM KALKINMASI RAPORU

Bursa Vilâyet Komitesi Ekip raporu:

Bursa Bayındırlık Müdürlüğünde İ.T.U. Min.Fak. Stajyeri iken Hayriye köyüne gönderildim. 9/Eylül/1960 da köy kahvehanesinde köylülerle sohbet toplantısı yaptık. Dertlerini dinledim. Düşünlediğim rapor sureti ekler bölümünde sunulmuştur.

Köy Kitaplığı:

Yaptığımız teğebbüsler sonunda ilk okul köy kitaplığı ve Hayriye köyü gençlik kütüphanesi kurulmuştur. (Bak. Köyün tanıtılması, Köyde kalkınma hareketleri)

Hava fotoğrafı ve köyün halihazır planları:

Teğebbüs ve çalışmalarımız sonunda Hayriye köyün hava fotoğrafları, 1/2000, 1/1000, 1/500 ölçekli teaviye eğrili hali hazır planları hazırlanmıştır. (Bak. Köy. Tanıt. Köyde kalkınma har.) Hava fotoğrafları şu etiketi taşımakta olup halen Ankara Orta Doğu Teknik Üniversitesinde bulunmaktadır.

Bakiçöbir Hv. Fil.

Birlik : 114 no lu Tak. Jet. Kgf. Filo

Bölge : Hayriye Köyü İnegöl

İrtifa : 6000 Fit

Tarih : 5/Eylül/1961

Sorti No: 3817

Hali hazır planlardan birini takdim ediyorum. (Bak. Alb. No. 45)

Hayriye Köyü Okutma ve Kalkındırma Derneğinin Kurulması:

1952 Yılında Derneği kurulması istenmiş fakat kargıt tutuluların engellenmesi yüzünden başarılanmamıştır. Bu kez 1961 yılında fazla bir muhalefetle karşılaşmadan kurmuş bulunuyoruz. (Bak. Köy. Tanıt Kalkınma hareketleri) Derneğinizin gayeleri iligik tüzükte görülmektedir.

"Hayriye Köyü" adlı sene ders travayı:

İ.T.U. Min. Fakültesi 4. sınıf öğrencisi iken sene ders konusu olarak Hayriye köyü ele aldım. Tarihi, sosyal, ekonomik ve kültürel araştırmasını yaparak bir trava içinde topladım.

Dernegimizin faaliyetleri ve Ankara Orta Doğu T.U.çalışmaları:

Dernek kurulduktan sonra ilk müracaatımız Orta Doğu T.U.ne olmuştur. (Bak. Albüm No.50) yazımızda olumluca alınmıştır.(Bak.Albüm No.51) bunun üzerine Ankara'ya 1/5000, 1/2000, 1/1000, 1/500 ölçekli plânlar ve Hayriye Köyü travaya gönderilmiştir. Üniversiteden değişik aralarla Profesörler ve öğrenci grupları köye gelmişler Jeolojik, sosyal, ekonomik, tarımsal, Kültürel araştırma ve anketler yapmışlardır. Toplanan donelerle Etüd ve çalışmalarından sonra Mühendislik ve Mimarlık projeleri çizilmiştir. Bütün bu araştırma, çalışma, rapor ve projeler bir kitap halinde düzenlenmiş ve yayınlanmış olup ekte sunulmuştur. (Bak.Hayriye Köyü araştırma ve plânlama çalışmaları)

Kalkındırma programında ön gördüğümüz Merkez tanziminin uygulanması:

Ankara Orta Doğu T.U.nin öğrencilerinin düzenlediği projelerden en uygun olan (Kooperatif, Sağlık Dairesi, hamam, Toplantı salonu, garajı, mısırhanecilik, muhtarlık) binasının bu yaz tatilinde inşa edilmesi için Bursa Valiliğine Ankara Orta Doğu T.U. Sayı Arch,103.1/242 21/Mizan/965 te yasa gelmiştir. Buna göre 8-10 kişilik Üniversite öğrenci grubunun nezareti altında Vilâyetin denir, çimento gibi malzeme yardımı. Köylünün taş, kum, çakıl ve iş gücüyle yukarıda adı geçen yapı inşa edilecektir. Proje için (Bak. Albüm No.40,41,42,43)

Toprakın Teraslama çalışmaları:

Dernekte müracaatımız ve Ankara Orta Doğu T.U.nin koordinasyon çalışmaları ile Toprak köyde 300 dönüm araside teraslama çalışması yapmış bağ, olma fidanı dikilmiştir.

Hayriye Folklor Ekibi:

1954 yılında bir düğün vesilesiyle gittiğim Hayriye köyde gördüğüm ve dinlediğim folklorun ilgi çekiciliğini müşahade ettim. Binlerce yıllık geçmişi bulunan Kafkas danslarıyla kökü putperest devrinin derinliğine uzanan çok sesli Kafkas müziği kalıplarının köyde olan yaganakta olduğu dikkatimi çekti.

Derneki kurulduktan kısa bir süre kendi imkanlarımızla kostüm diktirerek Folklor ekibini teşkil ettik. Gerekli antrenman yaptıktan sonra 1962 de Bursa Festivaline katıldık. Türkiye'nin muhtelif yerlerinden gelen bir çok folklor ekipleri arasında ekibimiz en beğenilen ekip ünvanını kazandı. (Bak.Albüm No.17,18,19,20)

Diger Folklor Calismalari:

Köyün tarihi, coğrafi, sosyal, ekonomik durumu, adetler, atasözü, bilmece, şiir, kocakarı duaları, ilâçlar, masallar, kap kacak, tarım araçları, çocuk oyunları, batıl inançlar, yonukler, garibi ve Kafkas dansları v.s. folklor araştırma, çalışma ve derlenmelerimiz sona ermek üzeredir. (Bak.Folklor çalışmalarımızdan birkaç örnek)

(Bak.Albüm No.21-33)

Yol Calismalari:

Bu konuda Dörnekçe, Bayındırlık Bakanlığı Kara Yollara Genel Müdürlüğü İl ve Köy Yolları Daire Başkanlığına başvurduk.(Bak.Albüm No.52) olumluca alınmıştır. (Bak No.53)

16 Km. yolun bozuk olan 7 Km.kısım 1964 yılında ele alındı. Yol inşaatı için Bayındırlık Md., Orman Md. ve Köyler koordine çalışmışlardır.

Köylülerin toplum kalkınmasına örnek olacak çalışmaları: (Bak.Albüm No.34,35,36) Yol, dozer ve greyderlerle tesviye edilmiş, köylüler drenaj, bülere hendek açma ve döşeme işlerini ikmal etmişlerdir. Sıra stabilize malzemesinin serilmesine gelmiştir. Fakat Bayındırlıktan ekip gelmemiştir. Bunun üzerine blokaj yapmak amacı ile köylüler yalın ayak bağı kabak harmanlarını geriye bırakarak derelerden taş toplamaşlar yol boyunca dizmişlerdir. Fakat malecefe Bayındırlık Müdürlüğü blokaj ustalarında gönderememiştir. Bu durum karşısında bendeniz Dörnek hesabına yevmiyeli blokaj ustası tutarak köye gittim. 15 kadar valyozla ve ustaların yardımı ile köylülere blokaj döşeme ustasına öğrettik. Her hafta bir köyü yola çıkarmak suretiyle 4 köy 1,5 ay içinde yollara blokaj döşediler.

Burası Bayındırlık Müdürlüğünde köylülerin blokaj için taş çıkarmak yola dizmeleri ve özellikle döşemeleri olayı ile karşılanmıştır.

Köylülerin bu çalışma için harcadıkları iş gücünün rakamlarla değerlendirilmesi:

Hayriye Köyü : 130 inoce

80 Araba

210

Genel inoce 210x9 : 1890

130x7 : 910

2800 Yevmiye

Bir araba 21 m. taş getirmiştir.

80x21: 1780 m.

Diger Folklor Calismalari:

Köyün tarihi, coğrafi, sosyal, ekonomik durumu, adetler, atasözü, bilmece, şiir, kocakarı duaları, ilâçlar, masallar, kap kacak, tarım araçları, çocuk oyunları, batıl inançlar, yonukler, garibi ve Kafkas dansları v.s. folklor araştırma, çalışma ve derlenmelerimiz sona ermek üzeredir. (Bak.Folklor çalışmalarımızdan birkaç örnek)

(Bak.Albüm No.21-33)

Yol Calismalari:

Bu konuda Dörnekçe, Bayındırlık Bakanlığı Kara Yollara Genel Müdürlüğü İl ve Köy Yolları Daire Başkanlığına başvurduk.(Bak.Albüm No.52) olumluca alınmıştır. (Bak No.53)

16 Km. yolun büyük olan 7 Km.kısım 1964 yılında ele alındı. Yol inşaatı için Bayındırlık Md., Orman Md. ve Köyler koordine çalışmışlardır.

Köylülerin toplum kalkınmasına örnek olacak çalışmaları: (Bak.Albüm No.34,35,36) Yol, dozer ve greyderlerle tesviye edilmiş, köylüler drenaj, bülere hendek açma ve döşeme işlerini ikmal etmişlerdir. Sıra stabilize malzemesinin serilmesine gelmiştir. Fakat Bayındırlıktan ekip gelmemiştir. Bunun üzerine blokaj yapmak amacı ile köylüler yalın ayak başı kabak harmanlarını geriye bırakarak derelerden taş toplamaşlar yol boyunca dizmişlerdir. Fakat malecefe Bayındırlık Müdürlüğü blokaj ustalarında gönderememiştir. Bu durum karşısında bendeniz Dörnek hesabına yevmiyeli blokaj ustası tutarak köye gittim. 15 kadar valyozla ve ustaların yardımı ile köylülere blokaj döşeme ustalığı öğrettik. Her hafta bir köyü yola çıkarmak suretiyle 4 köy 1,5 ay içinde yollara blokaj döşediler.

Buara Bayındırlık Müdürlüğünde köylülerin blokaj için taş çıkarmak yola dizmeleri ve özellikle döşemeleri olayı ile karşılanmıştı.

Köylülerin bu çalışma için harcadıkları iş gücünün rakamlarla değerlendirilmesi:

Hayriye Köyü : 130 inoce

80 Araba

210

Genel inoce 210x9 : 1890

130x7 : 910

2800 Yevmiye

Bir araba 21 m. taş getirmiştir.

80x21: 1780 m.

Konurlar Köyü

100 inoce 100x8 : 800 Yevmiye
50 Araba 50x20 : 1000 m.tag

Muratbey Köyü

60 inoce 60x8 : 480 Yevmiye
25 Araba 25x30 : 750 m.tag

Bahariye Köyü

40 inoce 40x5 : 200 Yevmiye
20 Araba 20x6 : 120 m.tag

İçeril Köyü:

Hayriye Köyü	2800 Yevmiye	1760 m. Tag
Konurlar "	800 "	1000 m. "
Muratbey "	480 "	750 m. "
Bahariye "	200 "	120 m. "
Toplam.	4280 m.	3550 m. "

4280 x 10 - 3550 x 10 : 78.300 L.

Değirmen, aba, yağ, pres. ve tarak makinesi atölyeleri:

Köyde Koca köprü deresi vadisinde mevcut en kuvvetliyle çalışacak makineler için bina projesi düşünülmüştür. (Bak.Albüm No.) Makine aksamının temini konusunda İller Bankasının köylere yardım fonundan faydalanmak için Buren Valiliğine proje ve dilekçe ile baş vurulmuştur. İl oğünis olumlu kargılamıştır. Böylece değirmen, aba, yün tarak, gündoğdu yağı çıkarma gibi işler için civar köyler Hayriye köyüne gelecekler.

Halıcılık:

Kalkınma programımızda ön gördüğümüz işlerden olan halıcılık için Hayriye köylü genç kızımız Vesile Sağbağ halen Tuzla Halıcılık Kursunda bulunmaktadır. Öğreniminde çok başarılı olduğu babasına gelen takdirnameden anlaşılmaktadır. Öğrenim sona erince Hayriye köyde halıcılık kursu açacak böylece köylü çocuk ve kadınların boş zamanları değerlendirilmiş olacaktır. Eeasen köyde kilim ve çarşaf dokuma tezgâhları mevcuttur. Böylece mevcut gelenekün yeni bir çekilde ele alınarak idamesi çok yerinde bir hareket olacağı umuluyor.

Kooperatifçilik:

Yaptığımız teğebbüslardan sonra 26 kurucu Üyeli Hayriye Tarım Kooperatifini kurduk. Gayelerimiz için ilâıkta sumulan Dernek füzûğüne bakınız. Fakat köyde ekonomik durum bozuk olduğundan kapitalimizi arttırarak teğebbüslere geçmek kabîl olmamıştır. Bunun üzerine Köy İşleri Bakanlığının "Dağ Köylerinde Kooperatif kurulanlar kazançlarının bir kısmını Kooperatife hisse yatırmak suretiyle sıra beklemeden diğer memleketlerine gönderilir" şeklinde çıkardığı tarîne dayanarak yazı yazdık. (Bak. Albüm No.49) Bu yazıma da olumlu cevap alınmıştır. Bu konuda bir çok sorular sorulmuş Evrak ve gitmek isteyen Üyelerin Muhtarlıkça tasdikli listesi istenmiştir. Tausin edilen dosya Köy İşleri Bakanlığına gönderilmiştir. Kooperatif yoluyla gitmek isteyenlerin sayısı 150 kişiyi bulmaktadır. Her üyenin Kooperatife 7-8000 bin İ. hisse ile katılması tasarlanmakta ve 1 000 000 İ. kapital hesaplanmaktadır. Ankara'dan son alınan habere göre bu konu üzerinde görüşmeler yapmak üzere yakında köye bir Hey'et gelecektir.

Tausin Eden

Ahmet Üskan

Y.Müh. Hınar

HAYRİYE KÜYÜ COĞRAFI DURUMU

Küy, İneöl'ün Güney'inde 16 Kilometre mesafede Uludağ silsilesinin devamı olan dağların Kusey oteklerinde yer almıştır. Ortalama rakım 550 metredir. Ortasından geniş bir vadi içinde Koca köprü dereesi geçer, dere boyunca ilkesi köprüünün Kusey'inde dördü Güney'inde olmak üzere 100-200 metre mesafelerde altı adet su değirmeni vardır. Her mahalleye bir tane tekabül eder. Değirmenlere ihtiyaç yoktur. Kadın ya da erkek herhangi bir kimse sırtında veya merkebi ile getirdiği mısır, buğday gibi hububatı hanıya boğaltır, değirmeni çalıştırır; onu ayarladıktan sonra içine gider. Belirli bir süre sonunda gelir, hububatı öğütülüş bulur. Değirmeni durdurur. Küylü, mayna, sebze bahçeleri ve tarlalar çevreler, Güney'e doğru gidildikçe meralar, ormanlar, yaylalar uzanır. Doğu, Batı doğrultusunda 1200 metre uzunluğunda çingicel olarak uzanan küy içinde değişik kaynaklardan gelce 10 tane çeşme olmakla beraber yine de yeterli değildir. Suları kireçlidir. Baş mahallelerde çeşmelere umak bulunmaktadır. Hayriye Küylü 2-4 kilometre mesafelerde Hamideye, Endenküy, Kuratboy, Komurlar ve Bahariye köylerine araba yolları ile bağlıdır. Bu köyler aynı zamanda küyde bulunan karakol Komutanlığına da bağlı bulunmaktadır. Yine küyde mevcut Orman Bölge Şefine bağlı bulunan köyler şunlardır; Alibey Küylü, Bahariye, Daydınlar, Dipsingöl, Enriküy, Hamideye, Hacıkara, İcalleliye, Hilmiye, (Bak. Albüm No:2)

Kuratboy ve Ortaküy içinden geçen ve küylü kasaya bağlı olan yolu her türlü taşıtın geçebileceği bir hale getirebilecek için küylü ve Bayındırlık Müdürlüğü ol ale vererek çalışmaktadır. (Bak. Albüm No:34-35-36)

İklim: Bu konuda, rakımlara dayanan bilgi bulunmadığından karşılaştırmayı yapmakla yetinileceğiz. Uludağ iklimi gibi sert, Bursa kadar rutubetli değildir. İstanbul iklimine yakındır, ancak kışın kar daha uzun süre kalır. Karadeniz ve Akdeniz tesirleri altında Marmara iklimine benzer.

Hayriye Küye bağlı bulunan köylerin nüfus ve hane miktarları:
(23 Aralık 1960 Nüfus sayımına göre)

	Nüfus	Hane
Alibeyköy	892	174
Bahariye	255	64
Daydınlar	748	179
Dipsingöl	654	151
Enriküy	222	41
Hacıkara	498	111
Hamideye	232	50
Hayriye Küy	1008	242
Hilmiye	565	105
İcalleliye	262	49
Komurlar	526	132
Endenküy	780	190
Kuratboy	363	80
Toplam.....	7003	1564

HAYRİYE KÜYÜ COĞRAFI DURUMU

Köy, İnegöl'ün Güney'inde 16 kilometre mesafede Uludağ silsilesinin devamı olan dağların Kuzey eteklerinde yer almıştır. Ortalama rakım 550 metredir. Ortasından geniş bir vadi içinde Koca köprü dereesi geçer, dere boyunca ilisi köprüünde Kuzey'inde dördü Güney'inde olmak üzere 100-200 metre mesafelerde altı adet su değirmeni vardır. Her mahalleye bir tane tekabül eder. Değirmenlere ihtiyaç yoktur. Kadın ya da erkek herhangi bir kince sırtında veya merkebi ile getirdiği mısır, buğday gibi hububatı hanıya boşaltır, değirmeni çalıştırır; unu ayarladıktan sonra içine gider. Belirli bir süre sonunda gelir, hububatı süzülür, bulur. Değirmeni durdurur. Köyü, meyva, sebze bahçeleri ve tarlalar çevreler. Güney'e doğru gidildikçe ormanlar, ormanlar, yaylalar uzanır. Doğu, Batı doğrultusunda 1200 metre uzunluğunda çingene olarak uzanan köy içinde değişik kaynaklardan gelen 10 tane çeşme olmakla beraber yine de yetersiz değildir. Suları kireçlidir. Baş mahallelerde çeşmelere uzak bulunmaktadır. Hayriye Köyü 2-4 kilometre mesafelerde Hamidiye, Endenköy, Duratbey, Konurlar ve Bahariye köylerine araba yolları ile bağlıdır. Bu köyler aynı zamanda köyde bulunan karakol Kumandanlığına da bağlı bulunmaktadır. Yine köyde mevcut Orman Bölge Şefine bağlı bulunan köyler şunlardır; Alibey Köyü, Bahariye, Daydınlı, Dipsingöl, Endenköy, Hamidiye, Hacılar, İcalleliye, Hilmiye, (Bak. Albüm No:2)

Duratbey ve Ortaköy içinden geçen ve köyü kasaya bağlayan yolu her türlü taşıtın geçebileceği bir hale getirebilmek için köyü ve Bayındırlık Bakanlığı ol ele vererek çalışmaktadır. (Bak.Albüm No:34-35-36)

İklim: Bu konuda, rakımlara dayanan bilgi bulunmadığından karşılaştırmayı yapmakla yetinileceğiz. Uludağ iklimi gibi sert, kurak kadar rutubetli değildir. İstanbul iklimine yakındır, ancak kışın kar daha uzun süre kalır. Karadeniz ve Akdeniz tesirleri altında Marmara iklimine benzer.

Hayriye Köyü ve bağlı bulunan köylerin nüfus ve hane miktarları:
(23 Aralık 1960 nüfus sayımına göre)

	Nüfus	Hane
Alibeyköy	832	174
Bahariye	255	64
Daydınlı	748	179
Dipsingöl	654	151
Endenköy	222	41
Hacılar	498	111
Hamidiye	232	50
Hayriye Köyü	1008	242
Hilmiye	565	105
İcalleliye	262	49
Konurlar	526	132
Endenköy	780	190
Duratbey	363	80
Toplam.....	7005	1564

KÖYÜN TARİHÇESİ

1877 Osmanlı Rus harbinden(93 harbi) sonra Kafkasya'lı Ehlolüman Gürcüler akın, akın Anadolu'ya göç ediyorlar, Karadeniz ve Marmara denisinin Güneyinde Kafkas iklim ve coğrafyasının benzer bölgelere iskan oluyorlardı. O sıralarda, halen Fatih emeli kabristanında meftun Fatih Medresesi müderrislerinden Hacı Mehmet Efendi, Maden köyde iskan bulunuyordu. Köy civarında yaptığı gezilerin birinde Koca köprü deresi vadisine geliyor, hemşehrilerinin iskan için orayı uygun buluyor, çünkü bol suları, zengin ormanları, iklim ve tabiatı ile her yünden memleketini andırıyordu. Batum'a bağlı Mağtaboli Mahiyesine gidiyor, hemşehrilerine müstakbel yurtlarını anlatıyor, sonunda hep birlikte göçe karar veriyorlar. 80 hane halinde adı geçen mahalle geliyorlar. Fakat bir de ne görsünler geçen süre içinde sevdikleri vadede mevcut amirdide çınarların kovuklarına Çerkesler yerleşmişler iki hemşehri halk arasında tartışma başlıyor. Çerkesler buranın kendilerine Kaymakam tarafından verildiğini, Gürcüler ise daha önce götürüp beğendiklerini bundan dolayı vadinin asıl sahiplerinin kendileri olduğunu iddia ediyorlar. Tartışma cema, taş çarpışmasına dönüşür ve saatlerce sürüyor, sonunda Çerkesler çekilmek zorunda kalıyorlar, inegöl'e giderek Kaymakamın huzuruna çıkıyorlar, olayı hayretler içinde dinleyen kasamanın milki amiri "Hayırdır inşallah" demekle yetiniyor ve her hangi bir kovuşturma yapmıyor. Bundan böyle köy Hayriye köyü diye adlandırılıyor. Çerkesler de Hacıkara köyüne iskan oluyorlar. Müderris Hacı Mehmet Efendinin Fatih'deki mezar taganda Hayriye köylüleri bu bölgeye iskan ettiği yazılıdır. Yeni göçmenler Maden köylüler tarafından bir kapı süresince misafir edilmislerdir. İlk baharda çalışkan ve enerjik köylüler vakit kaybetmekleisin, işe koyuluyorlar Maden köy ve Orta köylülerin de yardımlarıyla ormanlardan kestikleri kerestelerle hıncı inşaat yapmak suretile ev, ahır, samanlık, mısır deposu, kiler gibi tarım yapılarını kısa zamanda inşa ediyorlar, fundalıkları kükliyerek tarlalar açıyorlar, mafi durumu bozuk olan Osmanlı Hükümetinden hiç bir yardım görünmekleisin kısa bir süre sonunda müstahsil duruma geçiyorlar.

Yalnız 1895 te Hacıdın inşaatında samanın padişahı Sultan Hamit'in yardım olduğu hususu giriş kapısındaki kitabede yazılıdır. Bundan yirmi yıl sonra 1914 te minare inşa edilmiştir.

Mutasam nüfus artışıyla köy büyüyor ve üçen kasamıyor. İstiklal harbinde civar köylerinde bağlı bulunduğu Jandarma Karakol Kumandanlığı ve bir müddet sonra da Orman Bulgo Şefliği kuruluyor. Hatta bir ara Ducak merkezi haline getirildiyo de sonradan kaldırılmıştır.

Birinci dünya, Çanakkale ve İstiklâl savaşlarında vatan müdafası için şehit düştüğü, gazi olmuş bir çok Hayriye köylü vardır. 1938 yılında devletin yardımı olmaksızın 30x30 eb'adında (U) çeklinde Türkiye'nin en büyük Bölge okullarından birini imce ile inşa ediliyor. Okulu olmayan ya da üç sınıflı okullardan mezun olan köy çocukları yatılı olarak tam kadrolu Hayriye Köy bölge ilk okulunda tahsillerini tamamlıyorlardı.

Fakat, muallesef program gerçekleştirilmediğinden köylünün canını diğene tokarak meydana getirdiği, bu büyük okul görevini tam yapmamıştır. Okulun yarıcı, metruk olup bu yüzden harap olmuştur.

Okuldan ancak köy faydalanan, olmaya düğün köylüler çocuklarını havesile okula yollamışlardır. İlk okulu bitirenler orta okul lise, öğretmen, sanat okulu, askeri okul, yüksek okul ve üniversitelere gönderilmiştir. Bu durum el'ân devam etmektedir. Köy kurulduğundan beri bir çok aydan yotmuş olup halen 13 öğretmen, 20 subay ve astsubay, 11 doktor, mühendis ve hukukçu, 19 memur, 4 polis, 14 muhtelif meslek mensubu olmak üzere 51 kişi Türkiye'nin muhtelif bölgelerinde görevli bulunmaktadır.

Köy Doğu, Batı doğrultusunda çizgisel olarak uzanır. Bergama'nın Sindel köyündeki aksine yapılar toplu olmayıp dağınıktır. 30-40 evlik konutluklar halinde bag küme vardır. Konutluklar, arızalı tabiat içinde salkın salkın dağılmışlardır. Mahalleler arasında ağaçlıklar meyva ve sebze bahçeleri vardır. Ancak köyün merkezini teşkil eden mescit ile okul arasındaki orta mahalle sıra evler karakterindedir. Orman Bölge Şefliği Jandarma Karakolu, mescit, köy odası, gençlik kütüphanesi, kahveler, demirci ve bakımlı dükkânları burada yer almışlardır. Okul binalardan biras ayrılmay olarak bir tepe üzerindedir. (Bak. Albüm No: 4 - 5)

Orta mahalle (Hinkiladze) hariç bütün konutluklar yani kargı (Vahiyelli, Kırkitadze, Yukarı mahalle(Sihaleti) ve Candazoglu mahalleri geniş bahçeli evler hattı bir kısmı tarlalı evler halindedir.

Konutluklar arasında yer yer küçük meydanlar da vardır.

(Bak. Albüm No:6)

Kendiliğinden meydana gelen bu tansim şekli çehircilik yönünde idodur. Evler Genel olarak iki katlıdır. Bir kaç tane bir, üç ve dört katlı ev de vardır. Genellikle her ailenin bir evi bir ahır, bir samanlığa (Basi ikisi bir bina içinde), bir bahire anbara ve bir mısır deposu vardır. Hali vakti yerinde olanların, ayrı misafirhaneleri de mevcuttur. Ev samanlık ve ahırlar hıms anbar ve bagenler ahşap yağm yapılarıdır. (Bak.Albüm No: 14-15)

Parsel hudutları, çitle bazen parmaklık ya da taş duvarla ayrılmıştır. Her evde bir kaç tane görüne vardır. İklim soğuk olduğundan ayrıca Manisa'nın Sindel köyündeki aksine cobada kullanılmak tadır. Konutluklarda çehirlerde olmayan gelişmiş konutluk gururı vardır. Birbirlerine her hususta yardım ederler. Günün her hangi bir saatinde herhangi bir kişise konusuna çağırır. kalbur, yumurta, ya da mısır ister. Ölüm, doğum, düğünlerde, mısır karpazı soyma, tütün dizme, akin biçme, vesair işlerde yardımlara çalışırlar.Herkes hiç sırları yoktur. Birbirlerinin herşeylerini dertlerini sevinçlerini bilirler. Fakat bazen konutluklarda dedikodular, tartışmalar, kıskançlık ve kavgalar da olur. Sonunda dargınlık ortaya çıkar ve yıllarca sürer. Heticede hatırlı konutlukların aracılığıyla bayramlardan barıştırılır.

Dini, sosyal ve kültürel her türlü faaliyetler Orta mahalledede cereyan eder. (Bak. Albüm No: 5-12)

KÖYÜN BU GÜNKÜ HALİ

Kafıncaya'dan göç ederek gelen halk önce ana dilleri olan Gürcüceyi, sonra okul çağına gelinceye kadar da Türkçeyi öğrenirler ve sonradan Gürcü Edebiyatının varlıkları köyde olan yaşıyan ata sözü, bilmece, masal, kocakarı duaları ve şiirlerinden anlamak kabil olup bu bakımdan ayrıca incelemeğe değer.

1877 yılından sonra köy ilk kurulduğu zaman 80 hane iken zamanla muntazaman artmıştır. Fakat neticede arazi küçülmüş, mevcut nüfusu besliyemeyen hale gelmiş, inegöl'e tedrici göç başlamıştır. Halen kasaya yorilemiş 35 hane vardır.

Okul açıldıktan kısa bir zaman sonra semeresini vermiş ve bir kısım Hayriye Köylüleri memur ve sanathar olmaya başlamışlardır. Halen Türkiye'nin muhtelif vilâyetlerinde görevli Hayriyelilerin sayısı yine yakındır.

160 öğrencini bulunan ilk okul 4 öğretmenlidir. (Bak. Albüm No:7)

Jandarma karakolunda bir onbaşı iki er vazifelidir. Orman Bölge Şifliğinde ise, Orman Bölge Şefi, bir kâtip, bir soyun, bir ölçme ve 6 bakım memuru görevlidir. Dunun dışında her köyde olduğu gibi köy imamı, muhtar ve üç tane korucu bulunmaktadır. Ayrıca resmi sıfatı olmayan oğlar, keçi ve koyun çobanları halk tarafından ücretle tutulur. Sürü ve davar yasin yaylalarda otlatılır. (Bak. Albüm No:13)

Yıllara köyde nüfus durumu:

Tarih	Hane Sayısı	Kadın	Erkek	Toplam
1877	80			400
1935	190			981
23.Ekim.1955 Nüfus sayımı	242	502	516	1018
23.Ekim.1960 " "	242	503	491	994
Halen	174			1008

Resmi kayıtlara göre 242 hane gösülmekle beraber köy ihtiyar heyetine göre 174 hane vardır. Bunlardan bir kısmı Hayriye köy veya başka yerlere göç etmiştir. Bir kısmı ailelerde pedergahi aile etkisi ile uzun yıllar baba ocaklarından ayrılmazlar bu yüzden bir hanede bazen 2-4 aile mevcuttur. Bundan dolayı Sinder köyündekinin aksine teyze, amca, altı, gülmec, büyükanne, dede ve torunlar birlikte yaşarlar bir hanede fert sayısı bazen onikiye çıkar.

Hayriye köyünden binlerce yıl evveline ait familyelere mensup-turlar. Kafıncaya'dan Elmalıya'ya kabulünden sonra eski Gürcü isim-leri değiştirilmiş soyadları terk edilmeğe başlamıştır. Türkiye'ye yeni geldikleri sıralarda eski soyadları kullanılıyor. Soyadı ka-nunundan sonra bunlarda terk edilmiş yenileri kabul edilmiştir. Fakat kendilerinin hangi familyadan geldiklerini bilirler.

KÖYDE EĞİTİM VE KÜLTÜR HAYATI

Bundan 85 yıl önce köy sekmen hane malinde ilk defa kurulduktan bir süre sonra padişahın yardımıyla köy mescidi inşa edilmiş ve dini eğitimin yapılmaya mahalle okulu açılmıştır. Kızlara yalnız kuran ve din dersleri erkek çocuklara bunların yanı sıra yazı da öğretiliyordu. İstanbul'a medreseye tahsile gönderilenler hiç bir zaman okuduk olmasın Harf inkılabını müteakip yıllarda köyde kurular açıldı. Latın harfleri öğretilirdi. Köy imamının hocalık ettiği din okulu kapatıldı. Fakat köylüler din eğitiminin lüzumuna inandıklarından her türlü kamari yaraklara rağmen gizli olarak din okulumu açtılar. 1937 yılında devletten hiç bir yardım görmeksizin imce ile büyük bir bülge ilk okulu inşa ettiler. Bir çok köylerde olduğu gibi çocuklarını okula gönderme konusunda taassup göstermişlerdir. İlk okulu bitirenler sivil ve askari orta okul, lise, yüksek okul ve üniversitelere gönderilmiştir. Halen Türkiye'nin muhtelif Vilâyetlerinde öğretmen, hıfzı, doktor, mühendis, hâkim, veteriner, polis, sanatkâr v.s. olarak yüce yakın Hayriye köylü görevli bulunmaktadır. Orta, lise, yüksek okul ve üniversitelerde yirmibeş kadar öğrenci, öğrenim yapmaktadır.

Baş sınıfı dört öğretmen kadrolu ilk okulda 160 öğrenci vardır. Diğer yandan köy imamı kuran ve din dersleri okutmaktadır. Erkeklerden okuma yazma bilmeyen yoktur. Ancak kadınlarda yazılı olanlar yeni harfleri bilmezler bunların sayısını da yüzü geçmez. Böylece okuma yazma oranı yüzde doksanı bulur. Köyde kaç göç yoktur. Yalnız kadınlar, yabanılardan kaçırılır, kayıbet döneminde çarşafa kaybetmek hususunda taassup göstermişlerdir.

Bu arada faaliyette bulunan Hayriye Köylü gençlik kütüphanesinden süs etmek yerinde olur. Gençler özellikle kaç gecelerinde kitap okur meclis karıştırırlar, aralarında iç bölümü yapmışlardır. Geceleri kütüphanede lüks lâmba, soba yakılır, kitap okuyunlar imyodulur.

Her kahvede radyo mevcuttur. Haberler radyo ve gazetelerle iletilir.

Ölmüş akrabaların ruhları için mevlit okutmak adettir. Bu harkının bildiği dini bir törenle yapılır. Her Cuma günü mescide Cuma namazı kılmağa gidilir. Fakat iç zamanı akşamınlar çok olur. Namaz kılmağa genç yaştakiler fazla önem vermezler. Ancak yaşlıların müteaddit tohmin ve idareleri ile kılmağa bağlarlar ve zamanla ihtiyat kasamırlar.

KÖYDE HALKININ HAREKETLERİ

Okul eğildikten kısa bir süre sonra, köyde aydınlar yetişmeye başlamıştır. Her biri kendi köyü için bir şeyler yapmayı yararlı olmayı düşünmüştür. Bunlardan bilhassa Özel İstanbul Kolejinde Faik Erten köy problemini rasyonel bir şekilde ele alıyıp, Kalkındırma Derneğinin tüzüğüne hazırlanmıştır. Köyden yetişen bütün aydınlara mektuplar gönderilerek 1952 yılında bir husum köyde toplanmaya muvaffak olmuştur. Böylece ilk defa köy aydınları köy kongresinde kendi köylerinin kalkınma problemleriyle ilgili konuya girmiş oluyordular. Tüzük üzerinde görüşülüp, tartışılmıştır. Basıları köyün her problemini içine alan geniş bir kalkınmadan çok yalnız kültürel alanda önemini istiyorlardı. Basıları hükümet içinde, hükümet mi olur, bu işleri devlet yaparsa diyorlardı. Bu işe önyak olan Faik Beye hükümet mevki sahibi, milliyetkili olmak için çalıştığını iddia edenler de vardı. Bu durum karşısında her hazırlığı tamam olduğu halde dernek kurmaktan vazgeçilmiştir.

1960 yarı tatilinde Bursa İli Dayandırılık MÜDÜRLÜĞünde İ.T.Ü.Eim. Fakültesi öğrencisi olarak staj yapıyordu. Diğer yandan Vilâyet Halklarından alınan bir karar gereğince inkılap hükümetinin gayelerini anlatmak, derhtorini, dileklerini, dinledikten sonra bir rapor hazırlamakla görevlendirildi. Derhal köye çıktı. 9.Eylül.1960 gecesi, kahveci Zeki'nin kahvehanesinde köylülerle sohbet toplantısı yaptık. Tüzüm ettiğimiz raporu Dayandırılık MÜDÜRLÜĞÜ kumalı ile Vilâyete intikal ettirdim. Fakat maalesef hiç bir tepki görmedik, gülmeli derhtler, dilekler kırk bin köyün yani Türkiye'nin kalkınması davasıydı. On üçüncü yüzyıldan beri mevcut olan bu konuyu hemen ele almak istemesi idi.

Fakat köylülerin istekleri, derhtleri beni düşündürmeye başladı. Programlar, haritalar hazırlanmaya başladı. Mühtelif yetkililerle temastım. Bursa Dayandırılık MÜDÜRÜ, İller Bankası 2.inci Bölge MÜDÜRÜ, İller Bankası İmar Planlama MÜDÜRÜ, Ziraat MÜDÜRÜ ve İstikbal MÜDÜRÜ'nden on beş yirmi kişilik bir hey'eti köye davet ettim. Köy ve civarını gördük öğrendik ve tavsiyelerini dinledik.

Faik Beyle iş birliği yaparak bu kez fazla bir masrafla har- gılaşmadan Hayriye Köyü Gıpta ve Kalkındırma Derneğini kurduk.

Köy kitaplıkları faaliyeti: Faik Erten'in desteğiyle köy kitap- lığının temeli atılmıştır. Diğer yandan Bursa ve Ankara ve İstanbul kütüphaneleri aracılığıyla açığa köy kitap yurdu kampanyası olmuş somuc vermiş, yükleme kitap gönderilmiştir.

Dunun  zerine h vucidenan g ngler, G ngl k K t phanesini k r ng-
lar te kilatlar nglardır. Ba kanlar , y rd ncular  vardır, aralar n-
da para topliyarak m ca, sandalye, kitap dolab  v.s. t r n  ta r-
dır.

 sk t m l co f k y k n g nda bulunan kitaplık b n  h y l n 
n r n  k ld r nden, kitaplar ba ka bir yere ta ınm stır. Bundan  tk r 
modern yeni bir k y k t phanesine de ihtiya  bulunmaktadır.

K y n  hava foto raf  v  pl n i leri: Herhangi bir k y n  halinin
herh k t r ne g r    n k i in herneyden  nc  h l  haz r pl n  ih-
tiya  vardır. B yle bir pl n n bir foto raf n  yap r lmas  m ht rl k
ya da D r n  i in m dd  bek nden m ht s ndir. Bunun  zerine halinin 
ist  n nden bahi le k y v  civarının h l  haz r hava foto raf na
ihtiyacının oldu una   ir Bek r g hir Hava Filosu n  k y adına  ilek  e
g nderdim. O un n k r p l nd . K y  zerine u u lar y p l  , filinler
 ek ld ,  ilek  e t r hinin  bir ay sonra k y v  civarının 1/2000 v 
1/2000  l  eklerinde hava foto raflarının sahip oldu . 1/25000  l  ekli
haritalardan haz rlan   oldu un , 1/2000 t sviye   r l  pl n n hava
foto raf n n k l ko  d r k k y n  h l  haz r pl n n n  ld   ttin. Bu
 l  ekten b z n a r nd r n n foto raf yla, b z n p nto raf k ll n n k
s ret yle 1/1000, 1/500  l  ekli pl nlar haz rlad n. (B k. ilb n: No:
45)

HAYRİYE KÜTÜ KALKINDIRMA PROGRAMI

Türkiye ve Orta Doğu Anzso İdareci Enstitüsünde Uzman MUDURLUĞU seminer çalışmaları yayımlarını inceledim. Mahalli toplulukların gelişmesinde yetersizliği sağlamak için Birleşik Milletler Baş Müşaviri E.Challoux Dental bu konuda bir metod koymuştur. Bu metoda göre bir topluluğun kalkınması için her geyden önce,

- A) İhtiyaçlar
- B) Kaynaklar (insan-para)tesbit edilmeli
- C) Çalışma programı hazırlanmalıdır.

A) İhtiyaçlar: Uzun zamanın beri muhtelif gecilerle kütüphanelerle iligini arttırdım. Sohbet toplantıları yaptım. Baraberce küt ve civarını gezerak dert ve dileklerini dinledim. Onların ortaya koyduklarıyla, benim her türlü medeni ihtiyacına karşılayacak bir küt haline gelmesi için düşüncüklerini aşağıda tahdim ediyorum.

- 1) Proje işleri:
 - a) Kanalizasyon projesi,
 - b) Su getirme projesi,
 - c) Hidro elektrik istihmalı enerjisi projesi,
 - d) İmar planı: 20 - 30 evlik inkişaf, büyük caddeleştiril
 - e) Küt merkez tahsisleri: Kocut, bazaar usarı hald, çocuk bahçesi, spor tesisleri, halk eğitim binası, misafirhane, sağlık binası, garajı,
- 2) Küt ev tipleri,
- 3) 6-12 hayvanlık ahır, semerlik tipleri,
- 2) Bayındırlık işleri: İnagül Hayriye küt yolu,
- 3) Kiltür işleri: Öğrenci yurdu (İnagül yada, Duran'da), Halk Eğitim binası, kocut, çocuk bahçesi, spor tesisleri, folklor ekibi,
- 4) Tarım işleri: Fındıklık, çilekçilik, ağaç dikme, tarım kurullarının açılması,
- 5) Sağlık işleri: Sağlık merkezi, bazaar, usarı hald,
- 6) Sosyal işleri: Misafirhane, fakir öğrencilere ve fakir halim yurdu.

7) Ekonomik işler: Kooperatifçilik, halıcılık, hidro elektrik enerjisi, taşıt vasıtası alınması, kereste, sandalye ve konsurve imalatöhaneleri,

B) Kaynakları: İnsan, her yıl Üniversitelerde hocaların tahdihlerinden geçtikten sonra, öğrenciler tarafından bir çok projeler çisilir. Bu istihallerde kütü faydalanmayı düşündüm. Amil tıccili amacında Üniversite profesör ve öğrencilerini küt sorumluları üzerine eğilmelerini sağlamak.

Toplum kalkınması konusunda insan kaynağı köylülerin kendileridir. Malsone işkânları ve köydeki iş gücü yapılacak herhangi bir tesisin maliyetinin halfi olmaktadır. Bunun köyde kolektif iş gücü yani onccc ucull mevcuttur. Köylülerden yetmiş bir aydınım önderliğinde köylüler cenla bagla çalışırlar, yaptığım gñalarlar ve denemelerle bu somuca vardım. Bundan ötürü köyde yapılacak tesislerin yarısı köyde mevcuttur. Ancak bunların gerçekteleşmesi diğer yarısının para olarak sağlanmasına bağlı bulunmaktadır.

0) Çalışma programı: Mes'ul otoriteler, Koordinasyon otoritesi, bütün bu işleri Kayriye Köyü Kalınlarında Folklor ve Turizm Derneği yapacaktır.

KÜYDE İŞ HAYATI

Arazi: Köy sınırları içinde kalan arazinin büyük bir kısmı ormanlıktır. Toplam alan 11970 Hektardır. Köyde mevcut Orman Bölge Şefliği civarındaki dokuz köyün orman bakım işlerini düşenler genellikle le gürgen, kayın bir miktar meşe, çan ve kestane ağacı vardır. Yapılacak her yapı için köylüye ağaç verilmektedir. Orman İdaresi yalnız kaçakçılığı önler. Ünceleri Orman kaçakçılığı olaylarına rastlamak kabildi, halen hadiseler görülmektedir.

Tarım elverişli tarlalar takriben 5000 dönümdür. Kadastro köye girmediğinden bu miktar kesin değildir. Tarlalar 1-30 dönümlük parçalar halinde. Bunlar gül tarlalar, taşlı tarla, dikencik, doruklar, çatabili, çarabatan (Kotulman) kireçli dere, Eliyanali, Ağır tarla, Çarçhala topraklarına dağılmıştır.

Köyde arazi ve gelir durumuna göre yedi yeni hane vardır. Birinci hane en fazla sarmaya tabidir. İkinci hanenin köy sandığına harç vergi mükellefiyeti yani sarmaya daha azdır. Böylece yedinci haneye kadar mükellefiyet derecesi derecesi azalır. Başka bir deyişle, yedi di ekonomik sınıf mevcuttur. Her tarım işletmesinin sınıfı belirlidir. Ancak bunlar donmuş değildir. Ürünün ikinci haneden bir aile beşinci haneye düşeceği gibi, dördüncü haneden de ikinci veya üçüncü cü haneye terfi edebilir. Bu durumu köy ihtiyar heyeti takdir eder.

Aşağıda her ekonomik sınıflar misal olarak yedi ailenin monografilerini veriyorum:

Birinci hane: Sabri Ertan Ailesi

Aile reisi 58 yaşında, eşi 46 yaşında, 25,21,18,15 yaşlarında 4 kız, 23,20,16 yaşlarında 3 oğlu 5,3 yaşlarında iki torun sahibi zeki ve uyanıktır.İşlerinde programlı, kitap karıştırarak az çok fenni surette çalışır. Tütüncülük, fındıkçılık,elmacılık ve çilekçilikle köyde örnek hareketler yapmış, örnek bir çiftçidir.

Tarlaları: 2 tane 20 dönümlük	: 40 Dönüm
3 " 5 "	: 15 "
2 " 3 "	: 6 "
2 " 4 "	: 8 "
1 " 10 "	: 10 "
10 Parça	79 "

İki dönüm fasulyalık,

Eğyvalıkları: 10 dönüm 150 kök	olmalık
4 "	fındıklık
1 "	çilekçilik
20 kök	dutluk

Hayvanları: 1 çift öküz, 2 adet inek, 2 adet tavuk,

Tecisleri : 5 odalı ev, samanlık, ahır, anbar ve mısır deposu

Besinci hane: Salih Sevinç ailesi

Aile reisi 46 yaşında, karısı 35 yaşında, 24,18,12 yaşlarında 3 oğlu, 15 yaşında bir kızı, 18 yaşında bir gelini var.

Tarhalar: 2 adet 3 dönüm : 6 dönüm

$$\begin{array}{r} 1 \text{ " } 6 \text{ " } : 6 \text{ " } \\ \hline 3 \text{ Parça } 12 \text{ " } \end{array}$$

1 dönüm fasulyelik, 1 dönüm bahçe,

Hayvanlar: 1 çift öküz, 7 adet koyun, 7 adet tavuk,

Tesisler : Ev, samanlık, ahır, ambar,

Altıncı hane: Ahmet Bayraktar ailesi,

Aile reisi 41 yaşında, karısı 40 yaşında,

Tarhalar : 1 adet 1 dönüm : 1 dönüm

2 " 2 " : 4 "

$$\begin{array}{r} 1 \text{ " } 3 \text{ " } : 3 \text{ " } \\ \hline 4 \text{ Parça } 6 \text{ dönüm } \end{array}$$

1 dönüm bahçe, 1 dönüm fasulyelik, 10 kök elma.

Hayvanlar: 1 adet inek, 10 tavuk, 4 koyun,

Tesisler : Ev, Ahır, samanlık, ambar.

Yedinci hane: Şükrü Bayraktar ailesi

Tarhalar : 1 Adet 3 dönüm : 3 dönüm

1 " 2 " : 2 "

$$\begin{array}{r} 2 \text{ " } 1 \text{ " } : 2 \text{ " } \\ \hline 4 \text{ Parça } 7 \text{ " } \end{array}$$

Hayvanlar: 1 inek, 1 dem, 4 koyun, 5 adet tavuk.

Tesisleri : 1 ev, samanlık, ahır, ambar.

İÇMELİ :

Köyde hane sınıflı durumları ve takribi tarla miktarları:

8 adet x 1.ci Hane	takriben 75 Dönüm tarla	: Takriben 600 dönüm
8 " x 2.ci " "	40 " " "	: " 320 "
33 " x 3.ci " "	30 " " "	: " 990 "
50 " x 4.ci " "	20 " " "	: " 1000 "
43 " x 5.ci " "	12 " " "	: " 516 "
28 " x 6.ci " "	8 " " "	: " 224 "
3 " x 7.ci " "	7 " " "	: " 21 "

174 Hane

TOPLAM..... 5768 Dönüm

Bahçelik, fasulyelik ve meyvalıklarla birlikte tarıma elverişli takriben 5000 dönüm arazi mevcuttur. Yukarıdaki içmelenin enağılacı-ğı üzere köyde hali vakti yerinde olan, ya da köylülerin deayınıyla 8 hane sağıın mevcuttur. Bu deayından köpe altınları ya da binlerce lirası bulunan köpe enağılanmalıdır. Adı geçen hanaların harcı borcu yoktur. Yedekte bir kaç yıla liraları vardır. Ambarlarında mev- cut olanak, yeni harman samanına kadar yeter, artar miktarına da köşün isteyeenlere verirler ya da satarlar.

İkinci ve üçüncü hançeler orta halli sayılır. Dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci hançelerin durumları porigandır. Elleriinde mevcut 7-20 dönümlük tarlaların verdiği ürün yıllık gacını teminden çok usaktır. Ancak bunlar civar köyülilerin tarlalarında ortak çalışmak, emcılık yapmak, odun, kereste nakletmek suretiyle gacınlarını kazan mağa uğragırlar. Borçları azlık olmas anbarlarındaki ercek yeni har- man zamanına kadar yeterli değildir.

Köyde Hanıca'nın Sindel köyündekinin aksine tabii gübre satılmaz, tarlalara dökülür. Arazi az olduğundan, nadas usulü yerine değışik olmo sistemi uygulanır. Esas iki ürün olan mısır ve buğday nöbetleşe ekilir. Köyde, Kafınaya'da 500 yıldan bere gelenek haline devam eden, mısır ekimi gelir. Mısır, nemlidir; ekilen miktardan buğdaya göre faz- la ürün alınır. Terkibinde kıymetli vitaminler vardır ve köyde has be- ni yemekleri bununla yemek lezzetli olur. Buğday ekimcisi mısır ekim- ciye bayraklarda düğünlerde ve ara sıra da kendileri için yaparlar, bu iki ana ürün dışında arpa, yulaf vosaire ekilir.

Tarım işlerinde kullanılan araçlar gunlardır. (Bak. Albüm No:29-30-31-32-33) Karanapon, dört tekerlekli öküz arabası, övendero, sıngıl, tarpon, orak, halbur, tırnak, bel, çapa, yaba vosaire ve 25 tane de pulluk vardır.

Bu araçların, ürünlerin ekilmesinde um haline gelinceye kadar, nasıl kullanıldığı malumdur. Ancak burada, bazı köylerde görülen tu- sari depolara ve tane haline getirme usulünden bahsedoceğiz: İncece ile hıppıgından ayırılan mısır tağın, yada sargın (Mısır depocu)doldu- rulur. (Bak. Albüm No: 14-15) Bagen resiminde görüldüğü gibi faroların tırmananayacağı iki metre yüksekliğinde dört ahşap silindirik kolon üzerine inşa edilmiş ahşap yağsa bir yapadır. Depo kaonunun yüksekli- ği takriben iki metredir. Dört meyilli çatı yirtsa ile örtüldür. Mısırılar burada aylarca bekledikten sonra iyice kurur Bahara doğru kapını açılır. Beg altı kişilik bir incecce gurubu, depoya girer, kalır değneklerle çatı ve tükükler arasında mısır dövörler, tanolar ara- lıklı döğenen, döğene kırıkları arabından basır ya da kilit sorili semin üzerine dökülürler. Oradan gıvallara doldurulurak sahire anba- rına aktarılır.

Tütün tarımı: Köylü ekimc ve mısıra oranla fazla yorucu olmakla beraber bütün tarımı yapmaktadır. Tekel idaresi yetiğmes düşüncesiyle köyün bütün tarımı bölgeinde dışında bırakmış bulunuyordu. Fakat köylüler bundan yirmi beg yıl önce deneme yaptılar, oluclun sonuç elde edildi. Ondan bu yana bütün ekilmektedir. Tütün yarımlağa dikilir, kurılır, igoçorlo, ipo dizilir ve kurutmaya bırakılır. Kas ayların- da istif edilerek demk yapılır ve satışa sunulur. Faaliyet günün er- ken saatlerinde başlar. Gece yarılmasına kadar sürer, son derece sabır isteyen yorucu bir iştir. 6-7 gıgandan büyük ailenin bütün fertleri üç, dört ay canla başla çalışırlar. Fazla bütün dikenler, incecce ya-

par, gündölüğü tutar, ya da dizi hesabı iş gördürürler.

Tütün satış pazarı olan Bahar ayları Balçığıya beklendir. Zira bir miktar para ile geçecek, borçlar ödenecek, tıccar ya da Tekelden alınan avanslar baskılanacak, giyecek eşya vesair alınacaktır.

İpek Böcekçiliği: Yalnız dutluk sahipleri ya da Herotlu dutluk bulabilenler ipkeböceği besler. Tütüne göre iyi azdır ve uzun süreli değildir. Fakat fiyatlar çok düşük olduğundan rağbet azalmıştır.

Sebzecilik: Köye yakın bahçelerde özellikle, Köyün Güneyindeki Kocaköprü deresinde bulunan su altı semtinde biber, domates, patlıcan, maydanoz, kara lahanas, marul, karnig, fasulye vesair tarımı sebze ihtiyacını sağlamak amacıyla yapılır. Bunlardan yalnız fasulye soten aile işletmeleri mevcuttur.

Meyvecilik: Bu yönden toprağın ve iklimi elverişli olduğu Köylü tarafından Utödenberi bilinmektedir.

Kestaneyi oldukça mekbuldür. Ancak seyali kınaslar vardır. Yetiştirilmesi geniş alan uzun ömre istediğinden pek rağbet edilmez.

Elma meyvesini de alanlar çoktur. Bir çok cins elma, meyvanında Ananya ve Amerikan elmanından iyi sonuç alınmaktadır. Köyün en önemli ürünü haline gelecektir.

Fındık Tarım Bakanlığı'nın, fındık bölgesi sınırları dışında olmasına rağmen Köylü tarafından denemeli ve iyi sonuç alınmaya başlanmıştır. Her yıl dikmelerin sayısı artmaktadır.

Çilekçilikte deneme safhasındadır, olumlu sonuç alınacağı umuluyor.

Çevir meyvesi de köy için sikre çayandır. Fakat kestane gibi uzun vadeli olduğundan, fidanlık halinde yetiştirilmeğe çok genç olarak orada burada bir iki ağaç halinde dikilir.

Kıy ve civarı oldukça sulak olduğundan, hemen her yerde havak fidanı dikilmektedir.

Meyvecilik yönünden Hayriye Köy Sinderlere nazaran avantajlıdır.

KÖYDE DİĞER FAALİYETLER

Yukarıda kısaca anlatılan iş hayatı dışında Orta mahallede, bakkal, kahvehane, demirci ve nalbant ve berber gibi esnaf vardır. Boş vakitlerini kahvalerde sohbet etmek oyun oynamak, radyo dinlemekle geçirirler.

Köyde, dört kahvehane, beş bakkal dükkânı ve üç berber ile bir de demirci vardır. Bunlardan bagma marangozluk, duvarcilık yapan sanatkarlar, taş kiremit ve kireç ocakları çalıştırılan ustalar vardır.

Evlere kilim, çarşaf, dokuma tezgâhları mevcuttur.

Köyde partililik, çok partili sisteme geçildiğinden beri köyde partililik girmiştir.

Köyde her türlü haberler radyolarla ve sık sık giden gazetelerle takip edilir. Sinden köyündeki gibi Karagöç, Kuroğlu okunmaz. Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet v.s. okunur.

KÖYDEKİ DİĞERİ SATILAN HALLAR

Aşağıda verilen miktarlar, fiyatlar yağmurun miktarı ve politika gibi faktörlere bağlı olarak her yıl değişir. Rakamlar normal bir ılıgı ortalama değerlerdir.

Tütün, Ürnek çiftçi Sabri Ertan'ın 25 yıl önce yaptığı deneme sonunda tütünçülük köye girmiştir. Halen kondisi en iyi ovasıfta tütünü yetiştirenlerdendir. Yılda 4000-5000 lira arasında gelir sağlar. 174 haneden 183.1 tütün tarımı yapar en çok ıgleyeni bu yıl 900 Kg. en az ıgleyeni ise 100 Kg. elde etmiştir. Bu yıl hane başına ortalama olarak 300 Kg. dan 138 hane takriben ıark ton tütün ıglenmiştir. Fıatlar kaliteye göre 2.50-12.50 lira arasında değişmektedir.

Buğday, her yıl değışmele beraber ortalama, 50 hane yirmiger kilo buğday satar. Eğer köyde mısır ekmeği yonmeseydi, satış bu miktarda bulmazdı. Bir kilo 30 kilo hesabıyla satılan buğday 30 ton, kilosu 70 kuruştan köye 21.000.- lira girmiştir.

Mısır, çok ekilmekle beraber, mısır ekmeği çok yenildiğinden ancak yirmi hane satış yapar. Ortalama 30 kilodan 18 ton 50 kuruştan 9000.- lira köye girmiştir.

Fasulya, 60 haneden takriben 10 ton kadar fasulya elde edilir. Kilosu 200 kuruştan 20.000.- lira tutmaktadır.

Gündüdü: Bu bitkiden yağ elde edilir. 6 haneden dört ^{ton} kadar satış yapılır. Kilosu 30 kuruştan 3.200.- lira tutmaktadır.

Kestane: 70 hane satışa çıkarabilcek kadar kestaneliğe sahiptir. 20 ton kadar satışa çıkarılır. Kilosu 120 Kuruştan 24.000.- lira kadar köye girer.

Elma: 90 hane 50 ton kadar satış yapar muhtelif türleri vardır. Kilosu ortalama 40 kuruştan 20.000.- lira köye girer. Elmacılığana fazla rağbet olduğundan bu miktar her yıl artmaktadır. Muhafaza tekniği öğrenildiği takdirde, kış mevsiminde satış yapmak kabil olur. Ve köylünün en çok faydalanabileceği ürün haline gelebilir.

Armut: 45 hane takriben 20 ton satış yapar. Kilosu 30 kuruştan 6.000.- lira köye girer.

Odun köyde 100 çift ıldık vardır. Bir hane altı araba odun götürme hakkına sahip olduğuna göre altıyds araba eder, arabası 50.00 liradan köye 30.000.- lira girer.

Köyden dışarı satılan ürünlerin icmalı:

Ürün Cinsi	Miktarı Ton	Tutarı L.
Patlıca	40	140.000.-
Elma	18	9.000.-
Buğday	30	21.000.-
Fasulya	10	20.000.-
Gündüzda	4	3.200.-
Kostane	20	24.000.-
Elma	50	20.000.-
Armut	20	6.000.-
Odun	300	30.000.-
	492 Ton	273.200.- Lira

Köyden çıkan 492 ton mahsul karşılığı 273.200.- L. elde edilir. Bu miktara güneyetmişlerde bilsenler hane başına köye giren para yılda takriben 14000 liradır. 8000 lira alan hançer olduğu gibi yıllık kazancı bir kaç yüz lirayı geçmeyenler çoğunluktadır.

- 1- Bu köyün eski ismi yoktur.
- 2- Bu köyün kuruluş tarihi 1293 taktır.
- 3- Bu köyün adının nereden geldiği bilinmemektedir.
- 4- Bu köyün sakinleri Kafkasya Batun havalesinden 1293 de gelmişlerdir.
- 5- Bu köy zamanın Hükümeti tarafından emlaki şahane erazisine iskan edilmişlerdir.
- 6- Bu köyde birçok subay, hakim ve dini ilim adamları yetişmişlerdir.
- 7- Bu köyde konuşulan dil Türkçe Gürcüce olup din ve meshepleri islamdır.
- 8- Bu köyün ürünleri tahıl mahsulü ve meyvecilik ve hayvancılıktan ibarettir.

A - 222
 N. - 487 K
 595 E

 1012

5630	4970	5060	5150
1000	1000	1000	1000
2262	4286	2624	85440
2783	1374	2049	1476
11675	11630	10733	93066

HAYRIYE

Hairije : Ki. 1912

Harije : Ph. 1912

Hairije : Ki. 1907

1871 Georgien
(540)

528 - 620 (615) m
18 Km.

17 Km.

29
70
99

86
7
93

Kurucu: Hacı Mehmet Hayri Ef.
Muderris. Talbesi
Fatih Camii İzzetinin
dodur. İsmi Gürses'in
dedesidir.

M. FAİK ERTAN

ATAKÖY 3. KISIM

0-19 BLOK DAİRE : 2

TEL : 71 51 52 İSTANBUL

3. XII. 1978

Gönen

Ahmetciğim,

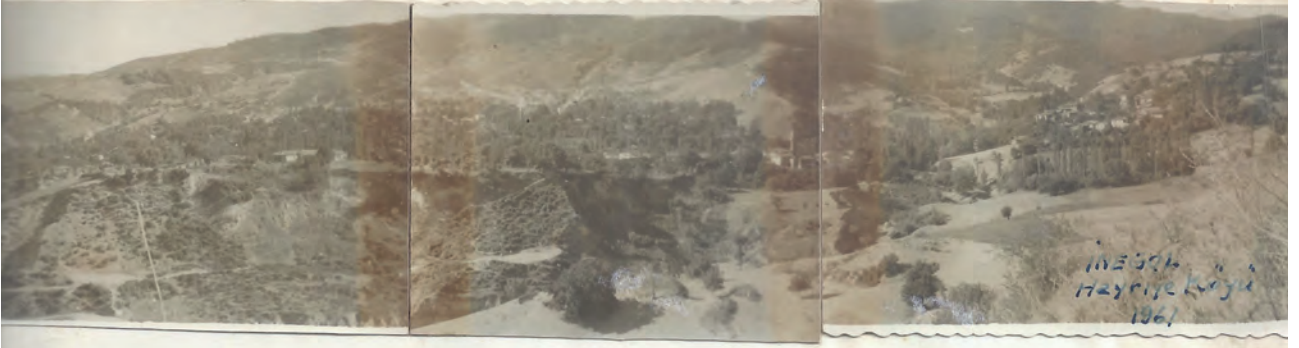
Merhaba! Dün mektubunu aldım. Sağol. İki resim daha yolluyorum. Benim ve Şetin resimleri... Kısa biyografisini arkasına yazdım. Urfyenin de biyografisini yazdım. Gönderiyorum.

Derneğin tarihçesi hakkında kısa bir yazı yazmamı istemişsin. Onu İstanbul'a dönünce yazmaya gayret ederim. Aslında elimde doküman yok. Gerçi Sen daha güzel yazarsın. Derneğin kurulması için 1952 senesinde girişimde bulundum. Derneğin yönetmeliğini hazırladım. Kurucu olarak imza topladım. Hayriye köylü plaj okuması ve tatilli yerlerde çalışanların adreslerini tespit ettim. Hatırladıkça Kaldırımca Göse 84 kişiye, yönetmelik taslağını yolladım. Ama 1952 senesinde kuramadım. Çünkü Demokrat partiyi görmem hususunda Rahmetli Şevki ağbey aracılığı ile bana baskı yapıldı. İstanbul'da da Dr. Nuri

Karşı çıktı. Bilhassa Zevki gısses
agabegimur (pastıya girmesey bu der-
neği bana kurdurtmazlar dedi-
Askla başladığım bu kurma işini
durdum. on sene geçti. Sen köyünü-
ze damat oldun. yönetmelik tasla-
ğını gördün. Ostaköy ovasında arab-
la giderken seninle tanıştık. Sen
bana güc verdin. Eğer kurmaya isti-
yorsanız ben sizinle birlik olurum,
dedim. Tekrar girişimde bulundum.
böylece galiba 1962 yılında kurma
olduk. Kuruluş özeti, aklında kal-
dığına göre böyle oldu. Doküman-
lar demek dosyalarında vardır.
Sen, bir (yazar) olarak bu tarihçeyi
çok daha güzel yazarsın, ilk kurma
Çabası beenden geldiği için, tarih-
çeyi benim yazmamı doğru olmaz.
Diğer resimleri İstanbulla dönün-
ce yollarım. Birkaç gün sonra döne-
ceğim.

Sen Bursa yeni eve geçtin sen.
Kutlaram. Urfeye burada, o sayıde-
EV Adresini istemi.

Köyde arsa aldığına çok sevindim
Bende almak istiyorum. Bu iş için
değis. Ölmeyen gerçekleştirmek is-
tediğim tek şey köyde ev sahibi ol-
makla iusullah hırsızorum.

* Faik Ertan
** Ferit yorulmaz.
*** Muhtar Sahi Ertan
Köy kahvesinde Derneğ.
Ççe yazılırken:

Hayriye Köyü Okutma ve Kalkındırma
DERNEĞİ

ÜYELİK FİŞİ

Adı ve Soyadı :
Doğum Yeri ve Tarihi :
Babasının Adı :
İşi (Mesleği) :
İş Adresi :
Ev Adresi :

Bir Defalık Giriş Parası

Lira

Kuruş

Yıllık Aidat : Lira Kuruş
Başkaca Yardımı :
Azalışı Kabul Tarihi :

Hüviyetimi ve tahhütlerimi kısaca yukarıya yazdım. Tüzüğe uygun hareket edeceğim.
Derneğe kabulümü dilerim.

ÖDEME ZAMANLARI

İmza

Ağustosta
Ekimde
Nisanda
Kabul Olunmuştur.
...../...../19.....

Yönetim Kurulu Başkanı

Giriş		1960 Yılı		1961 Yılı		1962 Yılı		1963 Yılı		1964 Yılı		1965 Yılı	
Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.
1966 Yılı		1967 Yılı		1968 Yılı		1969 Yılı		1970 Yılı		1971 Yılı		1972 Yılı	
Lira	k.	Lira	k.	Lira	k.	Lira	k.	Lira	k.	Lira	k.	Lira	k.

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY

Sayı: 2

YI.
F.

GP. 130
3 Ocak 1962.

24 MÜDAFAA CADDESİ
YENİŞEHİR - ANKARA

Sayın Bay Ahmet Özkan,
Efe Sokak No. 6,
Osmanbey
Şişli - İstanbul

Üniversitemizin Mimarlık ve Mühendislik Fakülteleri Öğretim Üyelerinden müteşekkil bir Ön Hey'etin durumu tetkik etmek üzere, 7 Ocak 1962, hava müsait olmadığı takdirde ise müteakip hafta yani 14 Ocak 1962 günü Hayriye Köyünü ziyaret etmeleri kararlaştırılmış ve durum bir taraftan da köy muhtarlığına yazılmış bulunmaktadır.

Ancak, bu mektubun ziyaret tarihinden evvel mahalline varamaması ihtimali de mevcuttur. Diğer taraftan have ve yol hususunda malûmat edinmek üzere Esat Turak beye yazmış olduğunuz mektupta ismi verilen Sağlık Memuru Mehmet Eroğlu'na da cevaplı bir telgraf gönderilmiştir. Bu durumda alınacak cevaba göre seyahatin bu veya gelecek hafta sonunda yapılması mümkün olabilecektir.

Esat Beye yazmış olduğunuz mektupta hey'etle birlikte Hayriye Köyü de bulunmak arzusunı izhar etmiş olduğunuzdan bu mektubu yazmış bulunuyorum.

Saygılarımla,

10.10.1963

MEGÖL
KÖYÜ
ALKINDIRMA
EĞİ

60

Bayındırlık Bakanlığı
İl ve Köy Yolları Dairesi Başkanlığına
ANKARA

Megöl'ün Güneyinde 15 kilometre mesafede 1000 nüfuslu Hayriye köyü, saran köylerin sağlık, sosyal, kültürel ve ekonomik merkez ve örnek köy olması içindedir. Dernekçe baş vurduğumuz Ankara Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde inceleme ve etüdlerini yapmış rapor ve projeler tanzim etmiş. Bütün bunlar renkli bir kitap halinde yayınlanmak üzeredir. sonunda safhasına geçilecektir.

Takat: Her şeyden önce köyün yol davası söz konusudur. 6.9.1963 günü ilâyet müdürlerinin de hazır bulunduğu Derneğimizin yıllık kongresinde elimiz yarım saatlik heyecanlı konuşmalarında özellikle yol davası üzerisizdir.

Megöl Hayriye köyü yolunun durumu:

- 1- 1960 yılında greyderle tesviye edildi, kısmen stabilize döşendi.
- 2- 1961 yılında tamamlanacağı vaadiyle köylüden akaryakıt parası alındı.
- 3- 1962 de çalışma yapılmadı. (3 gün greyderin bakımı hariç).
- 4- 1963 te 25.000.- liralık tahsisatı olmasına rağmen şimdiye kadar hiç çalışma yapılmamıştır.

Acele ele alınması lâzım gelen 8 kilometrelik kısma ait 160.000.- liralık ilişikte sunulmuştur. Tetkik buyrulduğunda görüleceği üzere, köylü yardımı - liraya baliğ olup bunu yapmağa amadedir.

1964 yılında ilişik keşfe göre gerekli tahsisatın ayrılmasına ve kabilse ek tahsisatın başka bir program dışı bir yola sarfedilmeyip yerinde har- için ilgililere gerekli emir ve müsaadelerinizi saygı ile arz ederim.

Ahmet Özkan
Y.Müh.Mimar

İl Bayındırlık Müdürlüğü
BURSA

DERNEK BAŞKANI

Alişan

İŞ ve İŞÇİ BULMA KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ŞUBE SAYI

10-1-38/1 26641

Ankara : 19.7.1966

KONU : Dövizsiz çıkış işlemi yapıl-
mayacak olan Sabit Dursun Hk.

İş ve İşçi Bulma Kurumu
Şube Müdürlüğüne

.....

Bursa - İnegöl İlçesine bağlı Hayriye Köyü Kooperatifi Başkanlı-
ğından aldığımız telgrafta, yurda izinli olarak gelmiş bulunan koope -
ratifleri ortaklarından Sabit Dursun'un bugüne kadar ortaklık taahhüdü
nü yerine getirmediği için yurt dışına çıkışına engel olunması talebe-
dilmektedir.

5.11.1965 tarihinde Almanya'ya sevk edilmiş olup, yurda izinli ola-
rak gelmiş bulunan Sabit Dursun'un taahhüt ettiği ortaklık payını gönder-
mediği için 324 sayılı genelgemizin Ek 1/a senet taslağının 5. maddesine
göre dövizsiz çıkış işleminin yapılmaması gerekmektedir.

Bilginizi ve hakkında gerekli tedbirlerin alınmasını rica ederiz.

Mukbil Elçerçin Ali Aytemiz
Genel Müdür Yar. Dış Mün. Müdürü

DAĞITIM :

Gereği için: Şube ve Bürolara kadar

Bilgi için : Hayriye Köyü Kooperatifi Bşk.

TK/HA
19.7.

Sabit Dursun
Firmanın Adı:
David Stahl Baunternehmung KG
Firmanın Adresi:
Salach/Wartt Wilhelm Str. 85
Bon Büyük Elçeligi
Çabıma Müşavirliği
Almanya

İliglik sunulan yazı ve tüzükten anlaşılmaktadır ki, köyümüz her bakımdan örnek modern bir köy olmak kabası içindedir. Toprak kazanması konusunda bazı işler de yapmış bulunuyoruz. Buralarda Hayriye Tarım Kooperatifini de kurduk. Gayelerimizi iliglik sunulan tüzükte de görmek kabildir. Fakat fakir olan köylümüz üyeleri kooperatifimize faaliyete geçmesi için gerekli kapitali toplayamamıştır.

Edindiğiniz bilgiye göre orman ve dağ köylerinde kooperatif kuranlar sermaye kazanmak üzere dış menleketlere sıra bekliyor. Önderilecektir. Kooperatifimiz üyelerinden (40) kişi bu gaye ile dış menleketlere gitmek isteklisidir.

Bilginizi, ilginizi ve gereğini rica eder, saygılarımla sunarım.

Hayriye Tarım Kooperatifisi Md.
Ahmet ÜZEM
Y. M. H. Müdür

Adres :
Bayındırlık Müdürlüğü
Duacıları
B U R S A

DAĞITIM :

- 1- Köy İşleri Bakanlığına -Ankara-
- 2- İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Md. ne -Ankara-

INEGÖLÜN HAYRIYE KÖYÜNÜ VÜCUDA GETİREN
AİLELER(GVARI)

- 1-Abaşidze
- 2-Basiladze
- 3-Goradze
- 4-Dzvelaşvili
- 5-Alibegışvili *Hinkiladze*
- 6-Bayraktarogulları
- 7-Çrukaşvili
- 8-Çolağışvili
- 9-Gurgenidze
- 10-Hacıaşvili
- 11-Hazimutoğlu
- 12-Haziroğlu
- 13-Heyroşvili
- 14-Kaydibegışvili
- 15-Kazancıoğlu
- 16-Keskinioğlu
- 17-Kırımoglu
- 18-Kirnateli
- 19-Koçaloğlu
- 20-Kokoladze
- 21-Kvahidze
- 22-Lazoglu *Kokoladze*
- 23-Lekuraşvili
- 24-Malakmadze
- 25-Mazlumoglu
- 26-Melegoglu
- 27-Memişoglu
- 28-Miminadze
- 29-Milislişvili
- 30-Molaloğlu *Kokoladze*
(Gvendaşvili)
- 31-Mollahuseyinoglu
(Lavukçaşvili)
- 32-Mollakibaroglu
- 33-Nomanoğlu *meresi*
(Kadembegebi)
- 34-Ortaloğlu *Kokoladze*
- 35-Omeroğlu *Xinkiladze*
- 36-Saatçioğlu *Xinkiladze*
- 37-Sadikaşvili
- 38-Salihaşvili
- 39-Şeripçavşvili
- 40-Trakyanoglu
- 41-Trikidze
- 42-Ustaahmetoglu
- 43-Yasamidze
(Pehlivanoglu)
- 44-Misilloğlu *Kahidze*
- 45-Lonkroşvili
- 46 *Kinkiladze*
- 47 *Hinkiladze*

Bu aileler halen Inegöl'ün Hayriye Köyünde
şu mahallelerde oturmaktadırlar; HINKILADZE, SIKALETİ,
KIRKITADZE, VAKE. Hayriye köyün orijinal ismi
MATÇAHELİ'dir.

şvili = oğlu → halk tabiriyle
dze = zade → asil

T.C.
İnegöl
C. Savcılığı
Sayı :
Esas hakkında iddianame
Sorgu Hakimliğine

*Ahmet
Bekir
İnegöl Savcılık
Sıgılaması*

Esas Sayı : 1970/485
İddianame : 1970/88
Davacı : K. H.
Sanıklar : Ahmet Özkan Tevfik oğlu 1922 doğumlu Gonen salıhlı köy
Mufasssuna kayıtlı olup Bursa Tophane Ortapazar caddesi
2 no' yanık oğlu sokak No: 10 da oturur yüksek mimar
2- : Faik Ertan İsmail oğlu 1909 Doğ. İstanbul-Fatih halıcı-
lar caddesi No. 93-95/2 Nümarada oturur
Suç : Komünistlik propagandası yapmak
Suç Ta. : Temmuz/1969
Deliller : Şahitler ve bilirkişi raporu

Sanıklar hakkındaki ilk soruşturma dosyası esas konusu
da iddianame düzenlenmek üzere memuriyetimize verilmekle tetkik
edildi .

Hadise tarihinde Bursa ilk öğretim müfettişliği için
Adalet bakanlığına ihbarı üzerine İnegöl Hayriye köyü ilk okulunda
yapılan aramada Rusyada basılmış Gürcüce yazılı alfabeler bulunduğu
ve bu alfabelerin içinde Lenin ve de la yasıyla komünistliği öğütü
mahiyette yazılar bulunduğu ve bu arada sanıklardan Ahmet Özkanın
evinde yapılan aramada bulunan kitap ve mektuplarda Türkiyede Gürcü
ler hakkında devlet kurmak hususunda bölge mahiyette fikri yazılar
bulunduğu anlaşıldı İnegöl Hayriye köyüne ve keza okuluna gönderile
len gürcüce yazılı alfabelerin sanıklar tarafından Bu köye posta
ile gönderilmiş bulunduğu, tahakkuk ettiklerinden ve esasında Gürcüce
yazılan bu kitaplarda Türkiyede yaşayan Gürcü vatandaşlar lehine
öğütü fikirler taşıdığı dosya münderecatı ile anlaşıldığından sa-
nikların hareketlerini neyan TCK.nun 141 ve 142 nci maddeler gereğince
ve tecziyeleri için son tahkikatın CMUK. 196 nci maddeleri gereğince
Bursa ağır ceza mahkemesinde açılıp yapılmasına karar verilmesi
sanıkların tutuksuz olarak serke talep olunur . 26/12/1970

C. Savcısı 12773
Orhan Otağ

Orhan Otağ

T.C.

Birinci Ağır Ceza Mahkemesi
Sayı:

Ağır Ceza Mahkemesi
Son Kararı

Esas NO: 971/30
Karar " : 971/47
C.M.U " : 971/412

Başkan : Ali Nadir Alpay 8200
Y.Üye : Melahat Bibioğlu 6984
Y.Üye : Süleyman İnal 11572
C.M.U.M : İsmail Topkaya 12162
Kâtip : Cemil Tağı 540

Davacı
Sanıklar

: K.H.
: Ahmet Özkan: Tevfik ve Saniye oğlu 10/Haziran/ 1938 doğumlu Gönen ilçesi Tütüncü bucağı Salihye köyü, hane 20 Cilt 7, sahife 178 de nüfusta kayıtlı olup Bursa Tophane Ortapazar Cad.II.Yanıçoğlu Sok.No:10 da oturur.Evli ik çocuklu,sabıkasız.Mimar.
2-Faik Erten:(Mehmet): İsmail ve Melek oğlu 1325 doğumlu İnegöl Hayriye köyü hane 90,Cilt 23,Sahife 34 te nüfusa kayıtlı olup halen Fatih 93/95 ten çıkarak Ataköy üçüncü kısım D/19 Blok Daire 2 de oturur,evli 4 çocuklu,emekli öğretmen.

Suç : Komünizm Propagandası yapmak.
Suç tarihi : Temmuz 1969

Komünizm propagandası suçundan sanıklar olup,yukarıda açık kimlikleri yazılı Ahmet Özkan,Mehmet Faik Erten haklarında mahkeme mişde yapılmakta olan açık yargılamaları sonunda:Dosyada mevcut zabıtlar vesair evrak okunup incelendikten sonra:

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Her ne kadar sanıklar hakkında komünizm propagandası yaptıkları iddiası ile son tahkikatın Bursa Ağır Ceza Mahkemesinde açılıp yapılmasına karar verilmişse de,her iki sanığın bu bahse konu kitapları,köy okuluna gönderdiklerine dair delil elde edilememiş olduğu gibi kitapların dahi propaganda niteliğinde olup olmadığı tespit edilememiş olduğu,dosya münderعاتı ile sabit olmuş ve mahkemenin vicdanı kanaatida bu yolda tahassül eylemiştir.

Buna göre:

Sanıkların bu müsten suçları işledikleri hakkında hükmüllüklerine yeter kesin ve kanaatbahş deliller elde edilemediğinden istek gibi müsten suçlardan BERAATLERİNE,

Emanette bulunan eşyaların sanık Ahmet Özkan'a verilmesine,Yargıtay yolu açık olmak üzere oy birliği ile verilen karar sanıkların yüzlerinde,C.Savcı Yrd.İsmail Topkaya'nın huzuru ile açıkça okunup anlatıldı.8/4/1971

Başkan 8200

Y.Üye 6984

Y.Üye 11572

Kâtip 540

Ali Nadir Alpay

Melahat Bibioğlu

Süleyman İnal

Cemil Tağı

Ahmet Bayin, Almanyadaki işçilere yazdığı acı mektup. Sadece.

Ey insaf sahibi Hayriyeli sana hitab ediyorum, insafı ve bana saygısı olmayana değil. Senin yüzünden başıma gelenleri tekrarlıyor ve yenilerini ilave ediyorum.

Hakaret ve küfür ettiler. Eylerden kovdular, Komünistlikle damgalandım. Hakkeriye sürgün edildim. Verem hastalığına yakalandım. Tehdit mektupları aldım. Hükûr tarafından ihtarlar aldım. Bu yüzden iş yerini değiştirmek zorunda kaldım.

Hasan Akbaba Kooperatifi (dolayısıyla beni) Çalışma Bakanlığına şikâyet etti. Bu mektubu ve verdiğim cevabı gönderiyorum lütfen oku.

Senin yüzünden başıma gelenleri az mı buluyor^{sun?} Kooperatife borcunu yollamamakla dardını artırıyormusun?

İçinizde borcunu öğrenerek tamamını ödemek isteyenler var. 31.5.1967 tarihli listeyi yolluyorum. Bana saygısı olanlar bir an önce tamamlasınlar. Bankadan veya kooperatiften para geldi

~~Bankadan veya kooperatiften para geldi~~
Bu beyanatımı insaf sahibi arkadaşlara duyururum. Kulak asmayarak borcunu ödemeyenler pişman olacaklar. İkaz ediyorum. Selamlar başarılar dilerim.

Ahmet Bayin

Kardeş

Kooperatif Ak.

Bu güne kadar Kooperatife olanTL. borcunu göndermediğini tesbit etmiş buluyorum. Bundan büyük bir üzüntü duyduğumu duyduğumu ifade etmek isterim. Taahhütname imza ettiğin halde kendi paran olan Kooperatif borcunu göndermek ne demektir, biliyor musun? Bir kaç cümle ile anlatmağa çalışayım.

1 - Kooperatife olan taahhüdünü yerine getirmemekle akdi bozmuş oluyorsun. Akdi bozmak bir müslüman için ne demektir herhalde bilmez de-
gilsin ?

2 - Mukaveleyi tanımamak Türk Hükümetinin kanunlarını tanımamaktır. Bunun çok ağır mesuliyetleri olduğunu bilirsin.

3 - Taahhüdünü tutmamak benim kurduğum kooperatife ve yaptığım işlere inandığını gösterir bu bana karşı büyük bir saygısızlık sayılmaz mı ? Seni oraya yollamakla sana kötülükmü ettim. Eğer kötülük yaptıysa neden geri gelmiyorsun? gelmediğine göre işinden memnun olmalısın işinin iyi olduğunu aile para gönderdiğinden anlaşılmaktadır. Burada müşkül durumda iken bana ricalarında buluyordum. Senin için azmı çalıştım, azmı çabaladım, yoruldu koştum, üzüldüm bunları unuttun mu ? Bu günkü iyi duruma gelmen için harcadığım mesai hesaba gelmez. Halen Avrupa'da çok iyi bir durumda çalışıyor para kazanıyorsun. Bundan büyük bir zevk duyuyorum. Fakat seni bu duruma getireni unutmak saygısızlık ve nankörlük sayılmaz mı?

4 - Senin akrabandan 50 hane senden çok daha fakir malını satmış ve borç içinde yarı aç yarı tok bir vaziyette senin yüzünden oraya gelememektedir. Hükümet Kooperatifimizin işini senin yüzünden yapmamaktadır. 50 aile beşer müfistan kadın erkek çocuk 250 kişi sana beddua ediyorlar senin yüzünden beş aydan beri beklemektedirler. Günah değil mi bu fakir akrabalarına? Kooperatife para göndermediğin müddetçe Hükümet muamele yapmayacak. İlelebeş Avrupa'da mı kalacaksın? Bir gün köye döndüğün zaman bunların yüzüne nasıl bakacaksın?

50 kişi senin göndermediğin parayı aralarında topluyarak muameleyi yürütmek için teğebbüse geçmek istediler. Fakat ben şimdilik mani oldum. Bir defa sana herşeyi bütün çıplaklığı ile ağabey olarak dost acı söyler üslubu içinde yazmayı uygun buldum.

Hemen günü de bilgi olarak vereyim ki şimdiki kadar köylerden giden binlerce kooperatif ortağı arasından para yollamayan maalesef bir sen varsın.

Akdi bozmak (Allaha en büyük saygısızlık), Hükümetin kanunlarını tanımamak, bana karşı saygısızlık ve nankörlük yapmak, iki yüzelli köylü akrabanın ekmeği ile oynamak gibi pek çok kabahat, günah ve suçların var. Bunlardan kurtulmak istemiyor musun?

Bu satırları seni incitmek ve dazıltmak için yazmadım. Seni uyarmak istedim. İyi niyetli bir ağabey kardeşine acı sözler söyleyebilir. Gözlerinden öper, başarılar diler, tezelden hayırlı haberlerini beklerim.

Hayri Tarım Kooperatifi
Müdürü

NOT: Kardeşim Kooperatife olan borcunu gönderiver geriye kalan 50 kişinin muamelesi yürüyeblsin ve onların dualarını al.

(Ahmet Özkan)
Y. mühendis Mimar

Bizden Biri (Çveneburi)
AHMET ÖZKAN
(Melaşvili)

Ülkemizde ve dünyada 1960-70'li yıllar, radikal değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir döneme tekabül eder. Kırsaldan kentlere doğru yaşanan yoğun nüfus hareketleri köylülerin işçileşmelerini hızlandırırken farklı kalkınma arayışlarını da beraberinde getirir.

Ruhunu özgürlüğe ve Hayriye Köyü'ne adayan Ahmet Özkan (Melaşvili) için dünyayı yorumlamak yeterli değildir. Ahmet Özkan yol arkadaşı öğretmen Faik Ertan ile birlikte, dönemin koşullarına göre belki de zamanı bükerek Hayriye Köyü'nü geleceğe taşıma sabır ve kararlılığını göstermişlerdir. Bugün tüm dünyayla doğrudan iletişim kurabilen Hayriye Köylülerin önemli bir kesimi Avrupa'nın birçok ülkesinde, ülkemizde de farklı kentlerinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bunda da elbette "mimar ve öğretmen" iki kalkınma önderinin katkısı düşünülenin çok ötesindedir.

Bu kitabı yazmak ve yayınlamak bir köyün kaderini değiştiren "Bizim Ahmet Özkan'a" bir vefa borcunun ödenmesidir.

KALKINMA
ATÖLYESİ